

KATEDRA

Cena 2 EUR

Številka 8 • Letnik 3 • Avgust 2008

9 770022 929009

KATEDRA

IZOSTREN POGLED NA SVET!

Vsako drugo sredo v mesecu.

KDOR DRUGEMU JAMO KOPLJE, SAM VANJO PADE.

✧ Tajkuni, takjkunizacija in podobne čistke. ✧

POLITIKA

6

Ministrski predsednik se zaveda, da ga volilno telo letos ne bo nagradilo z dodatnim mandatnim bonusom, zato v zadnjem vzdihljaju politične moči ponovno premika figure po kadrovske šahovnici.

DRŽAVLJANSKA VZGOJA

8

Reforme, ki bi naj v končni fazi prispevale k razvijanju kritično mislečih posameznikov in aktivnih državljanov so povsem nekritično sprejete – uvajajo jih dogmatiki, ki ne vidijo niti 5 cm v prihodnost. Hvala za takšne procese legitimacije – res.

IZ DOMAČEGA GNEZDA

10

Večina oporečnikov je bila deležna »prevzgoje« na Golem otoku, hujši primeri v hišnih priporih osamitvah, v skrajni sili tudi likvidacije niso bile redkost. Med posebnih metod je bil vključen psihološki tretma z elektrošoki, ki je žrtve definitivno izločil iz sistema.

KRASNI NOVI SVET

16

Da se ljudje lahko zelo dobro učimo drug od drugega in, da je lahko to pogosto koristno je dokazal Mandela, ko se je naučil jezika afriških bekev. Še večji vtis na beke pa je naredil njegov znameniti stavek, da se bo boril proti nadvladi bekev in črncev.

MEDIJI

20

Tehnologija lahko poskrbi za razčlovečenje človeka, če ji dovolimo, da namesto sredstva postane cilj. Če pa jo uporabimo kot sredstvo za doseganje od tehnologijske neodvisnih ciljev, se lahko izkaže za koristno.

POLETJE NA ODRU

34

Grozljivo, kako se je prireditev, ki se je ponašala z povezanostjo narave in človeka prelevila v kontest plačljivega množičnega onesnaževanja, kjer je zadevanje postalo poglavitna okupacije in ne spremljevalna dejavnost kot je bilo sicer.

KULTURA

37

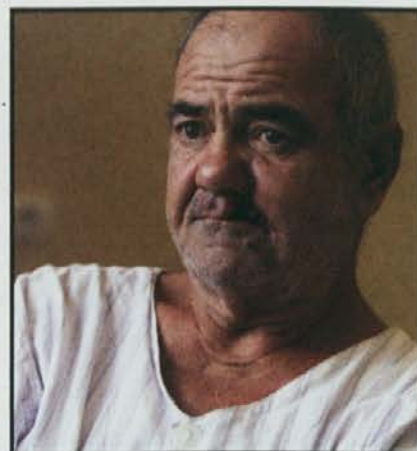
Gledališče prinaša možnosti senzibilizacije, soočanja s seboj in je kot tako v današnje stanju porušeni in materialnih vrednot vse bolj nujno. Čeprav ima svojo narost, je za njo pedagoško izobraževanje in doživljanje samega sebe, dojemanje svojih misli in občutij.

ŠPORT

30

»To je pač račun brez krčmarja, taki igralci potrebujejo trenerja, ki jim je dorašel in Pipan žal to ni. Pipan je v relaciji do teh igralcev deklasiran. Bil pa bi Pipan spektakularen trener naše mlade reprezentance do 20 let.« To je izjava zaskrbljenega ljubitelja košarke.

ODPISANI

12

» Nekateri osebe, ki so bile 26.2.1992 brisane iz registra stalnih prebivalcev in še do danes nimajo urejenih dokumentov, so obstajale v evidenci Republiške uprave za javne prihodke, ker so bile davčni zavezanci, ne glede na to, da so bile brisane iz registra stalnih prebivalcev».

RELIGIJE

26

Z Davidom iz Anglije sem razglabljal o tem, kako so nekateri Indijci res prijazni, medtem ko drugi želijo samo moj denar. Njegov odgovor me je šokiral. »Vsi Indijci hočejo tvoj denar, le da so eni pri tem bolj prijazni.«

Naslovnica: Jernej Žumer

kolo fon

SLOVENSKI AKADEMSKI IN ŠTUDENTSKI ČASOPIS
KATEDRA

Založnik in izdajatelj
Društvo študentov in podiplomcev
Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Zakoniti zastopnik
Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo
T: 02 234 9100
F: 02 234 9102
info@katedra-on.net
www.katedra-on.net

Glavni in odgovorni urednik
Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Izvršna urednica
Daša Purgaj
dasa.purgaj@katedra-on.net

Uredniki
Aleš Kustec, Maja Kaučič in Marko Krulc

Fotografije
Nika Klampfer in Bisera Zahovič

Oblikovanje in prelom
Denis Kebler

Sodelavci
Dr. Vesna Vuk Godina, Dr. Boris Vezjak,
Andrej Adam, Dr. Samir Osmančević,
Dario Svetej, Matjaž Turinek, Gregor Lo-
zar, Jasmina Holc, Franja Pižmoht, Igor
Bašin, Januš Rasiewicz, Mateja Ratej, Sa-
mo Bohak, Boris Strmšek, Robert Mla-
kar, Kristjan Jejčič, Aljaž Selinšek, Luč-
ka Zorko, Edwin Munoz, Igor Videčnik,
Monika Horvat, Simon Rajbar, Matjaž
Germ, Rok Plavčak, Timotej Milanov in
Dražen Crnomat.

Karikatura in strip
Jernej Žumer

Lektoriranje
Barbara Ojsteršek

Marketing
Bojan Horvat
GSM: 041 980 903
E-mail: katedra.info@gmail.com

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo
stališč uredništva. Slovenski akademski
in študentski časopis KATEDRA je vpisan
v razvid medijev pri Ministrstvu za kultu-
ro pod zaporedno številko 1027. Kate-
dra je sofinancirana s strani Študentske-
ga sveta Univerze in Mariboru in Ministr-
stva za Kulturo RS

Aleš Kustec

Medkulturni dialog

Leto 2008 je evropsko leto medkulturnega dialoga. V tem letu so se zato že zvrstile razne konference z razglabljanji strokovnjakov in politikov o potrebah po medkulturnem dialogu. Tudi v Katedri skušamo vzpodbujati medkulturni dialog s tem, da redno objavljamo popotise in članke o različnih religijah. Vsekakor je pomembno, da se o medkulturnem dialogu pogovarjamo in izobražujemo, vendar je še bolj pomembno, da ga začnemo dejansko živeti. Če pa želite izkusiti medkulturni dialog v resničnem življenju, potem morate potovati. Nobena teorija, ideja, prebrana knjiga namreč ne morejo nadomestiti vaše življenjske izkušnje. Ko sem se na svojih potovanjih prvič srečal z islamom, bradatimi možakarji in zakritimi ženskami, sem bil prestrašen, ker sem pod vplivom televizije mislil, da sem med teroristi. Vendar sem kaj hitro ugotovil, da so to izredno gostoljubni in srčni ljudje. Četudi me včasih hudo mušno poskušajo spreobrniti v islam, jih ne obsojam, ker to počnejo v moje dobro, saj verjamejo, da bom tako lažje prišel v nebesa. Ključ do medkulturnega dialoga je spoštovanje. Če sam spoštujem vero in prepričanja drugih, je skorajda neizbežno, da oni ne bi spoštovali moja. Kot je de-

jal Tomo Križnar v nekem intervjuju: »Če se že ne moremo imeti radi, se vsaj spoštujmo.« Poglejmo še v bližnjo Italijo, kjer so priseljeni Romi iz Romunije deležni vse splošne kriminalizacije, jemanja odtisov in deportacije. Evropska unija, vključujoč Italijo, je sprejela Romunijo zaradi širitve gospodarskega trga in političnega vpliva, medtem ko se njihovih državljanov, ki se v Italijo priseljujejo zaradi revščine v lastni državi, na vse preteke brani oziroma jih izriva nazaj v Romunijo. Povsem enako se dogaja deset tisočim migrantom iz Afrike in Azije, ki jih Evropa izganja nazaj v revščino in bedo njihovih držav, pa čeprav se poslužuje njihovih naravnih virov. Tudi ZDA izkoriščajo naftni arabski svet ter ga posledično militarizirajo, saj jim uporni, islamsko radikalni Arabci, ki so takšni postali tudi zaradi njihovega ravnanja, niso po godu. Je torej mogoče medkulturni dialog ločiti od drugih oblik dialoga, naj si bo vojaškega, političnega ali gospodarskega? Vzemimo primer odnosa med dvema sošolcem, ki sta različnih narodnosti. Ameriški sošolec ustrahuje in pretepa arabskega sošolca, ki mu mora vsak dan prinesiti denar. Je med njima v tej situaciji mogoč pristen medkulturni dialog?

NAROČILNICA

*Ime: _____
*Priimek: _____
*Naslov: _____
E-pošta: _____
Telefon: _____

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Naročnina se plača na transakcijski račun 90672-0000339949 (šifra 00 1122008), odprt pri PBS. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika: Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Razvajeni?

Naročite se.

Naročam se na mesečni časopis Katedra;

☐ 5 števil (cena 9 EUR)

☐ 10 števil (cena 17 EUR)

☐ 20 števil (cena 32 EUR)

Poština in DDV sta vključena v ceno.

Katedra, moč besed

0 vladni lakomnosti in njenih

Bližajo se jesenske parlamentarne volitve in z njimi zaključek Janševega mandata. Vladajoča nomenklatura je pripravila seznam utopičnih dosežkov, relevantno oceno dela vlade pa bo pripravilo volilno telo s pomočjo demokratičnih instrumentov v volilnih okrajih. Medtem ko je volilna kampanja že dodobra razgreta, nas zanima, kaj imata skupnega začetek in zaključek Janševega vladnega mandata.

MARKO KRULC

Kadrovski cunami 1.0

Vladajoča elita se ob vzvišenem zaključku svojega mandata vrača na Janšev kontroverzni začetek. Ministrski predsednik se zaveda, da ga volilno telo letos ne bo nagradilo z dodatnim mandatom bonusom, zato v zadnjem vzdihljaju politične moči ponovno premika figure po kadrovski šahovnici. Opozicija je prvi val kadrovske rošade poimenovala kadrovski cunami. To, čemur smo priča ob koncu vladnega mandata, bi lahko poimenovali finalni kadrovski naliv. Logika je preprosta. Strankarska pripadnost in zvestoba se nagrajujeta z dobrohotnimi položaji na vodilnih mestih – »svoje« ljudi je potrebno postaviti na čim več odločujočih mest. Ob prevzemu oblasti smo bili priča brezbrizni zamenjavi vseh poglavitnih mest, tako v javni upravi kot v gospodarskih družbah, kjer ima država delni ali večinski lastniški delež. Zdaj, ko se približuje nova bitka za prevzem oblasti, je potrebno dokončati tisto, kar še ni bilo izna-

ski pogodbi. V njej so jasno definirane predvolilne obljube, ki so diametralno nasprotne (ne)uresničenim načrtom. V tistem času opevan umik države iz gospodarstva je pravzaprav postal najčistejša oblika vladnega etatizma. Od kompatibilnega kadra se namreč ne zahteva znanje in uspešnost, pomembnejša je pravilno izbrana politična barva. Bruno Korelič (Luka Koper), Jože Lenič (Zavarovalnica Triglav), Janez Lotrič (Petrol) in Zoran Jankovič (Mercator) so le ena izmed pompozniših imen predsednikov uprav vodilnih slovenskih podjetij, ki so bili (po spremembi oblasti) zamenjani po zaslugi Janševega črne gljuča.

Finalni kadrovski naliv

Kaj nam je JJ pripravil ob koncu svojega mandata? V svetu bančništva najbolj izstopajo najnovejše zamenjave v nadzornem svetu NKBM. Nameščeni nadzorniki se namreč umeščajo med pripadnike SDS in NSi, medtem ko sta drugi koalicijski partnerici osta-

ki je precejšen solastnik portoroškega letališča, zaradi nepremišljene zamenjave že resno razmišlja o umiku iz podjetja. Sila nepremišljena kadrovska poteza pa je bila izpeljana pred slabim letom na Onkološkem inštitutu. Direktor Aljoša Rojc, ki se je po letu »vodenja« poslovil, je veljal za zelo poslušno osebo. Tam zaposleni zdravniki javno razlagajo, da magister elektrotehnike in ekonomije že od prvega dne ni delal s svojo glavo, temveč je moral (pridno) slediti navodilom drugih. Vrstijo se odstopi pomembnih mož. Že drugič v svojem mandatu je svoj odstop naznanil

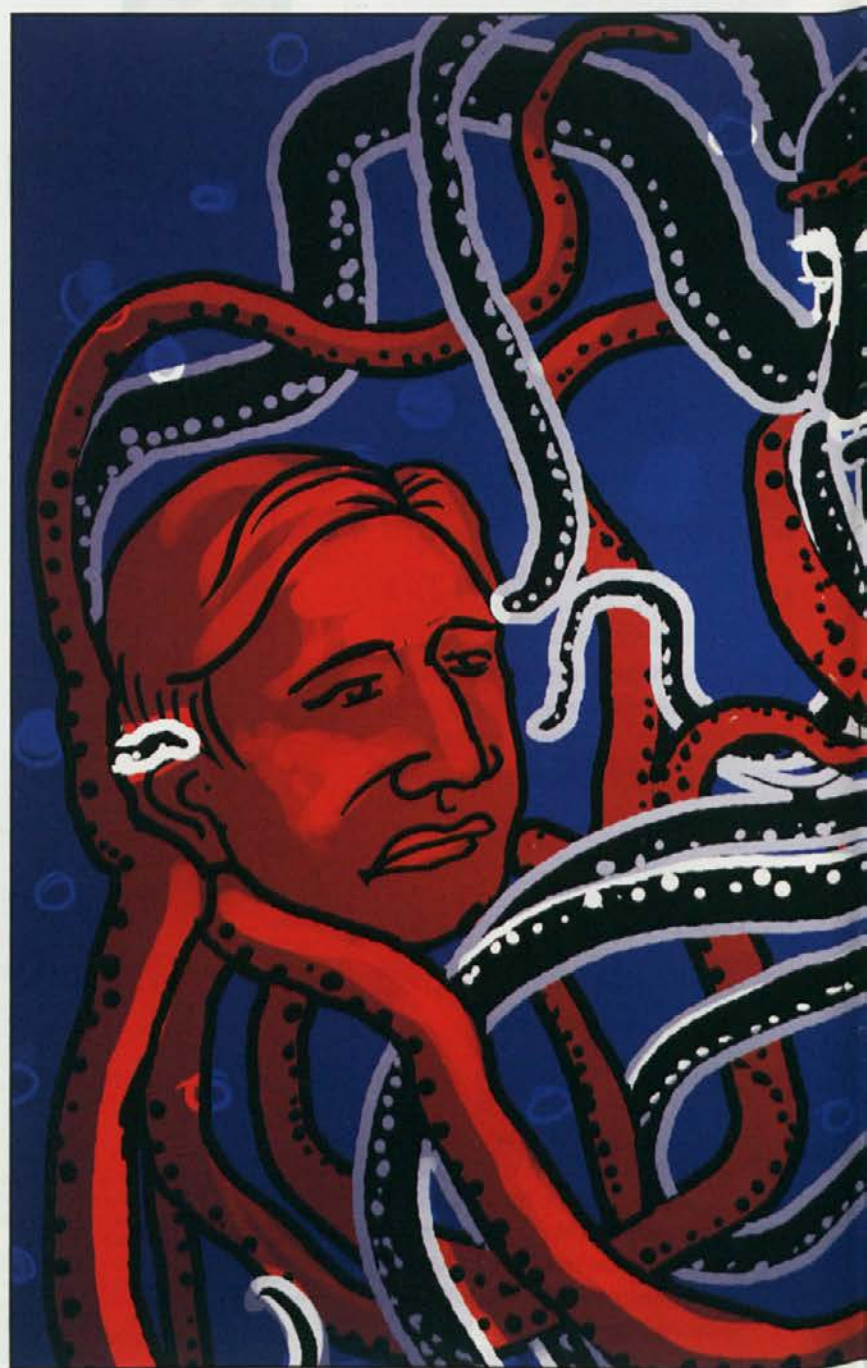
direktor Davčne uprave, Ivan Simič. Novega direktorja iščejo tudi v Kapitalski družbi – Tomaž Toplak je namreč predlagal sporazumno prenehanje mandata. Dalje. Išče se novi direktor NLB – izteka joči Marjan Kramar se ne bo potegoval za nasledstvo. Finančni minister Andrej Bajuk pa je obljubil, da bo našel najboljšo zamenjavo zanj. Mu lahko verjamemo?

Višek političnega cinizma si je JJ dovolil s pozivom (opozicijskim) strankam. Predlagal je, naj stranke po zgledu SDS statute spremenijo tako, da bo funkcija v vodstvu stranke nezdržljiva s položaji v nadzornih svetih podjetij.

»Cilj SD je politični konsenz, po katerem bi se najodgovornejše funkcije v nadzornih svetih podelile sposobnim ljudem, ne glede na to, ali so vaši ali naši.«

kaženo. Janševa vlada je postavila unikaten rekord v kadrovanju. Že dve leti po prevzemu oblasti je zamenjala vse rdeče direktorje in nadzornike elitnega omrežja in si tako podredila vse vzvode politične moči. Ostanke starega režima je preprosto pokopala pod rušo. Fantastičen pokazatelj vladne demagogije je zapisan v koalicijs-

li brez (vročih) stolčkov. Logično, Šrotova stranka je preblizu (politično! neokusnemu) laškemu pivu; Erjavčeva kljubovalnost pa je JJ povzročila preveč neizpolnenih totalitarizmov zadnjih štirih letih. Dalje. Za novega direktorja Aerodroma Portorož so postavili bivšega kriminalista v Kopru, Roberta Krajnca. Letališče Ljubljana,

nameščencih

Odziv opozicije je bil pričakovan. Omejevanje članstva strankarskih veljakov v nadzornih svetih je po mnenju Kresalove lahko kvečjemu le stvar zakona, ne pa statutom posameznih strank. »Za LDS je takšno omejevanje nekaj tako samoumevnega, kot če bi v statut zapisali, da bomo spoštovali pravno državo.« Predsednik Zaresa GG je obelodanil, da so se prejšnjim vladam dogajale napake in kadrovanja po političnem ključu, vendar po njegovem kadrovanje nikoli ni bilo podvrženo tako izraziti politični samovolji in izključevanju sposobnih ljudi kot v tem mandatu. Tudi prvak stranke SD

(merilci političnega utripa mu napovedujejo letošnjo zmago) BP je imel podobno mnenje: »Cilj SD je politični konsenz, po katerem bi se najodgovornejše funkcije v nadzornih svetih podelile sposobnim ljudem, ne glede na to, ali so vaši ali naši.«

Kadrovsko nasilje

Vodilni nameščenci imajo skupni imenovalac – destruktivno postavljanje ljudi na vodilna mesta pred koncem vladnega mandata. Inspiracijo kadrovske rošade je Janševa vlada sicer šablonsko posnemala od dolgo vladajoče Liberalne demokracije, toda med njima ostaja pomemben razlog: kadrovsko nasilje. Zdi se, da je JJ zakrivil največ nasilno prekinjenih vodstvenih funkcij. Nasilnih zato, ker od kandidatov ni zahteval neoporečne strokovnosti, temveč le neoporečno strankarsko ozadje. Z vso pieteto lahko zapišemo, da se je oblastniški požrešnosti najprej zoperstavil Janez Drnovšek. Spomnimo se lanskega imenovanja za novega guvernerja Banke Slovenije. Predsednik države je takrat stavil na Gasparijeve strokovne kompetence, toda večine DZ ni prepričal. Logično. Premier je želel nekoga, ki bi do vlade gojil ljubeč in servilen odnos. Na srečo so se njegove želje izjalovile. Janšev sindrom političnega kadrovanja je treščil ob demokratični sistem, kjer kandidate predlaga predsednik države, potrjuje pa jih parlament. Na tak način se zagotavlja neodvisnost institucij in omejuje vladna lakomnost. »Vlada si ne bo podredila institucije predsednika. Skušaj si podrežati nekatere druge institucije – gospodarstvo, medije –, ampak institucije predsednika si ne bo podredila, dokler sem predsednik.« (Janez Drnovšek, v intervjuju za Finance, 20.7.2006) Nedokončani boj proti Janševi prevladi nadaljuje predsednik Danilo Türk – v predvolilnem času namreč ne bo podpisoval odlokov o imenovanju veleposlanikov. Janševe nameščence je tako zaustavila bipolarna porazdelitev vzvodov oblasti. Se bo z zamenjavo vlade zmanjšala oblastniška požrešnost? ■

Politika

Piše: Dario Svetej

Neverjetno, koliko pozornosti pri nas neka-teri posvečajo politiki. Še tisti, ki zagotavljajo, da jih ta sploh ne zanima oziroma se jim je že davno priskutila, na koncu priznajo, da se ji nikakor ne morejo izogniti. Tega si bojda nadvse želijo, a jim menda reže kruh, vpliva na družinske odnose, na kakovost življenja, celo na duševni mir in telesno zdravje... Pretiravajo? Mor-da res, a kamor koli pri nas pogledaš, povsod ta notorična lahkoživka, pa bolj ali manj isti obrazi politik(ant)ov s poznavalcem že dobro znanimi grehi in asistenco njihovih oprod. Ob vsakodnevni izkušnji kontaminiranosti slovenskega medijskega in družbenega prostora z neskončnim političnim pametovanjem, samohvalami, prilizovanji, diskvalifikacijami in aferami, najbrž ni čudno, če ljudem zaradi naštetega popuščajo živci. Kako sploh ohraniti trezno distanco in zdravo pamet, ko pa že na vsakem koraku ždi kakšen dežurni politični analitik in vseved. Ki neumorno tvezi o tem, čigav je kateri strankarski kandidat, kdo ga podpira, kaj pomeni njegova (ne)izvolitev za prihodnost, ali prihaja z desne ali z leve, ali so njegovi predniki črni, rdeči ali beli... Če kdo doslej še ni vzel dovolj populističnih lekcij o spolitiziranosti slovenske družbe, »višini« tukajšnje politične kulture in dialoga ter mimogrede ponovil vse o tej ali oni politični stranki – nič hudega. V času volilne vročice utegne že v enem samem dnevu opraviti hitri tečaj iz demokracije in strankokracije, skratka iz vsega tistega, kar pridejo na površje ob omenjenemu spektaklu za množice. Množice, ki

praviloma misli, da resnično odloča. Kdor samo sodeluje v volilnih igrah, (o njih) namreč še ne odloča. O čem pravzaprav odločaš, če na koncu denimo izbirajš med dvema ali mnogimi slabimi kandidati s podobnimi programi in obljubami? Kaj s svojim glasom na volitvah navsezadnje doseže volivec, ki izbira med kandidati, kandidatnimi listami ali programi, o katerih ne ve nič ali bore malo? Že slišim tisti zljajnani »Volilci imajo zmeraj prav« strankarskih veljakov. Dajte, no! Volivci se pogosto zelo motijo. Velikokrat celo nimajo pojma, koga ali kaj v resnici volijo! Preprosto zato, ker so žrtve manipulacij ali zavajajoče propagande. O tem navsezadnje ne učijo le tragikomične izkušnje posameznikov, temveč tudi lekcije iz zgodovine. Mar se ni že marsikateri diktator ganjeno veselil odličnega volilnega rezultata? Ali ni že marsikateri volivec priznal svojo zmoto ali nehotite volil v lastno škodo? Sicer pa: ste prepričani, da se bo z izvolitvijo »vašega človeka« ali stranke zgodilo res kaj revolucionarnega? Kdor živi od upanja, umira od lakote, pravi znani pregovor. Od upanja in obljub se seveda da živeti, vendar ne dolgo. A tudi tu je Slovenija nekaj posebnega. Pri nas namreč marsikateri veljak mimogrede doživi nov mandat, četudi je v minulem mandatu izpolnil komaj kakšno obljubo. Najbrž ga ni ljudstva, ki bi svojim voditeljem tako hitro pozabljalo neizpolnjene obljube, nesposobnost in prodajanje megle. Ki bi se jim s tako poceni propagandnimi štoski za davkoplačevalski denar tako dolgo in vdano pustilo voditi za nos... ■

Usmerjevalcem šolske politike

Ne tako daleč nazaj, leta 2006, je minister za šolstvo dr. Milan Zver v reviji Šolsko polje (2006; 5–6) objavil dober članek z naslovom Vprašanja sodobne demokracije in vloga državljanske vzgoje. V njem opozori na »močno zmanjšan interes za uveljavljanje vloge aktivnega državlјana«, na skrb vzbujajoče antidemokratsko gibanje, ki se globalno kaže kot »nacionalizem, fanatizem in terorizem ...«, na ravni posameznika, družine in družbene skupnosti pa kot »nepovezanost, neinformiranost in apatija«. Dr. Zver se celo vpraša, ali ne gre na globalni ravni prej za zmagovalje retorike kot same demokracije.

ANDREJ ADAM

Nadaljevanje ni nič slabše. V njem tematizira problem, kako »najti najustreznejše mehanizme, institute za odprt, svoboden razvoj posameznika v določeni skupnosti«. Pri odgovoru v najboljši socialno-demokratski tradiciji poudari potrebo po razvitju mehanizmov »za obstoj družbe kot določene skupnosti, ki ni samo seštevek posameznikov«.

Navedi velja nujne pogoje, ki so po dr. Zveru nujni za doseganje takšnega cilja:

- razvijanje »občutka za skupno dobro« in usposabljanje »posameznika za ravnanje v situacijah, ko obstaja konflikt med individualnimi pravicami in skupnim dobrom«;
- razvijanje »kulturnega dialoga [...] ob spoštovanju različnosti, pravic posameznika«;
- nenehno verifikiranje, presojanje argumentov, usklajevanje stališč [z eno besedo – kritično mišljenje; op. a.];
- vpeljevanje novosti v demokratični družbi mora biti takšno, da te novosti spoznajo kot dobre vsi člani konkretne družbe – proces legitimacije.

In vseh teh pogojev seveda ni mogoče doseči »brez ustreznega znanja, brez sposobnosti za osmišljanje svojega bivanja, brez ustrezne opremljenosti za etično presojo svojega bivanja in delovanja«. Skratka, »demokracija predpostavlja določeno raven izobraženosti državlјanov (za izražanje stališč, presojanje stališč drugih, sodelovanje v procesu oblikovanja skupnih stališč)«.

Toda, pogledjmo, kaj se dogaja v praksi. Ali se je v času ministrovanja dr. Zvera tudi dejansko okrepila skrb za negovanje kritičnega mišljenja, ki je

osnovni in ključni pogoj za udejanjanje cilja aktivnega državlјanstva; ali smo opazili kakšen pedagoško-didaktični predlog, kako uskladiti svobodo posameznika in harmonijo skupnosti?

Odgovor je NE! Prej bi lahko rekli, da so politični ukrepi sedanjega šolskega ministra v popolnem nasprotju z zgornjimi besedami. Zgled je lahko kar reforma poklicnega izobraževanja, ki poteka ravno sedaj in se nanaša na približno 60 % srednješolske populacije. Ta reforma v resnici zmanjšuje možnosti učencev za razvijanje občutka za skupno dobro, za sposobnost kulturnega dialoga ali za razvijanje kritičnega du-

ha. Te ugotovitve ni težko utemeljiti. Če za našete vrline duha skrbijo splošno izobraževalni predmeti (v odsotnosti filozofije v slovenskem poklicnem izobraževanju sta to zlasti sociologija in psihologija), potem zmanjšanje izpostavljenosti tem predmetom za polovico (kar je eden izmed najvidnejših ukrepov reforme) zmanjšuje možnost pridobitve zgoraj naštetih vrlin.

Ob tem velja poudariti še, da so tisti, ki v imenu šolskih oblasti izvajajo reformo, povsem nepripravljeni na ugovore in kritično razpravo. Vsak morebiten ugovor zavrnejo z nekim splošnim in obrablenim čenčanjem o situaciji v svetu, ekonomski krizi ipd., kar pomeni, da so reforme, ki bi naj v končni fazi prispevale k razvijanju kritičnih mislečih posameznikov in aktivnih državlјanov, povsem nekritično sprejete – uvajajo jih dogmatiki, ki ne vidijo niti 5 centimetrov v prihodnost. Hvala za takšne procese legitimacije – res.

Od ministra, ki se teoretično zavzema za osmišljanje človekovega bivanja, zmožnost etične presoje in za kritično mišljenje, bi torej pričakovali, da bo to podprl tudi v praksi. V naših šolskih razmerah je našeto mogoče podpreti z dodatnim poudarkom družboslovno-humanističnih

Če ima neka dežela razpoložljive »vire«, bi pričakovali, da jih bo upravlјavec izkoristil. Kot vemo, minister za šolstvo dr. Milan Zver tega ni storil.

predmetov v vseh šolskih programih in z drugačno refleksijo literature pri slovenščini. Za razvijanje etične refleksije, aktivnega državljanstva in kritičnega mišljenja je med vsemi šolskimi predmeti najprimernejša filozofija. Razlog ni le zgodovinski, torej ta, da so etika, politična filozofija, logika in kritično raziskovanje kot takšno (od Sokrata do danes) vedno bili v domeni filozofije; razlog je tudi ta, da je bilo pri nas za kritično mišljenje v šolskem prostoru (takšno, ki bi ga priznali tudi na univerzah v tujini) največ narejeno prav v okviru filozofije kot šolskega predmeta – razprave o vlogi in načinu poučevanja kritičnega mišljenja so med učitelji filozofije stare že vsaj 15 let, medtem ko je reforma, kjer kritično mišljenje nastopa kot eno izmed glavnih gesel (a zgolj gesel), dokajšnja novost. Skratka – če ima neka dežela razpoložljive »vire«, bi pričakovali, da jih bo upravljavec – še posebno, če se na teoretski ravni zavzema za razvijanje kvalitet, ki jih je najlažje in najkakovostneje doseči prav s temi viri – izkoristil. Kot vemo, minister tega ni storil.

A če se ni znal upreti ali različnim lobijem ali strankarskemu izključevanju, ki preprečujejo vstop kakovosti v slovensko šolstvo, bi – glede na njegova teoretska stališča – pričakovali vsaj to, da ne bo zmanjševal obsega tistih družboslovnih predmetov, kjer so dijaki vsaj deloma deležni omenjenih vsebin in drž in ki so si v preteklosti že izborili prostor v učnih načrtih. Ampak tudi to se ni zgodilo. Kot rečeno, v vseh programih poklicnega izobraževanja se je obseg družboslovnih predmetov celo zmanjšal, in to za pol. Ali ni torej nenavadno, da minister, ki na teoretični ravni govori o potrebni ravni izobrazbe državljanov kot predpogoju za delovanje demokracije, na praktični ravni ne le, da ne uvede najprimernejših ukrepov (uvedba filozofije), temveč sprejme zakonodajo, ki to domala onemogoči?

Dijaki se bodo zmanjšanja ur splošno izobraževalnih predmetov gotovo razveselili. Toda dolgoročna posledica bo kvečjemu ta, da se bodo še bolj priklonili vrednotam lagodja, potrošnje, kapitala in golega uspeha na trgu. Občutek za skupnost, aktivna drža državljanov, pripravljenost za obisk volitev pa se bodo le še zmanjšali. Zmagoslavje retorike, bravo!

DR. BORIS VEZJAK

Pred kratkim smo v anketi multimedijskega centra RTV Slovenija prebrali nekaj, kar bomo vzeli za izhodišče razprave: »Dopinška saga o Jolandi Čeplak se nadaljuje. Po atletinjen z užitkom pljuvajo, drugi so zavzeli držo, ki se v aasih logih tako zlahka opredeli kot državotvorno.«

Retorika velikih svinjarij

Nesporno dejstvo je, da se pred volitvami retorika politikov izostri, kar je zatorej dobra priložnost, da si pozorneje pogledamo, koliko je vredna. Zadnje tedne je vladna koalicija našla novo kost za glodanje v nečem, kar je videti kot lapsus nekdanje generalne tožilke, ki je menda povedal preveč. A v resnici ni. In smo po aferi Penko lahko prebrali: »Premier je poudaril, da se mu zdi omenjena odločitev preiskovalnega sodnika sporna. Sporno je tudi, da se državni tožilec srečuje z enim od osumljencev, češ da bo postal njegov odvetnik«, je dodal. 'Ne bom pristal na tezo, ki jo je izrekla nekdanja generalna državna tožilka, da vsaka velika svinjarija še ni kaznivo dejanje,' je zatrdil Janša in se vprašal, 'kaj pa je kaznivo dejanje, če ne velika svinjarija?' Poudaril je, da družba ščiti državljanke 'pred velikimi svinjarijami tako, da jih preganja.' Naj bo torej X kaznivo dejanje in Y svinjarija. Janša zatrdi identiteto s tem, da navidezno obrne implikacijo – nekdanja tožilka želi povedati, da imamo razred svinjarij in razred kaznivih dejanj, prvi pa je širši in ni pokrit z drugim. Želi torej reči, z uporabljenimi implikacijami: »Če svinjarija, potem še ne nujno kaznivo dejanje.« Če Y, potem ne nujno X. Prav ima in še dobro, da je tako: po eni strani vse svinjarije niso vključene v kazenski zakonik oziroma niso kaznive, ker so iz takega ali drugačnega razloga običajne v sferi moralno spornega, po drugi strani je morebiti to celo prav, saj bi v nasprotnem, ko bi vsako nare-

dili za kaznivo dejanje, dobili nad vse represivno zakonodajo, ki bi bila verjetno nevzdržna. Pomislite le na svojo nedavno izkušnjo na stranišču, kakšne svinje so možki, ki gredo na toaleta, potegnejo ven oneta in urinirajo, potem pa si rok ne umijejo, ampak pohitijo nazaj h kosilu ali v objem svoje drage! No, in potem za nameček nihče ne pokliče policista! Janša implikacijo korigira in veličastno obrne, s čimer postane nekaj drugega. Toda pri tem ne reče »Če X, potem nujno Y«, če kaznivo dejanje, potem nujno svinjarija. No, premier bi v tem primeru imel prav, saj v nekem smislu vsako kaznivo dejanje lahko označimo s takšnim predznakom. Ne, pri tem vara, kajti tožilka seveda implicite kakopak tudi verjame v taisti »Če kaznivo dejanje, potem svinjarija«, toda želela je povedati prav nasprotno od tega, da implikacija ne velja v drugi smeri: »Če Y, potem ne X«, če svinjarija, potem ne nujno kaznivo dejanje. Toda premier in pravosodni minister trdita nasprotno, saj bivša tožilka kritizirata. Morata se pretvarjati, da implikacija teče v obeh smereh: »Če X, potem Y« in »Če Y, potem X«. Da je torej veljavna tudi druga oziroma da sta obe identični. Protiprimerov, da to ne bo šlo, je ničliko. Če je vsak Mariborčan Slovenec, vsak Slovenec še ni Mariborčan. Če je vsak bralec Katedre inteligentnejši, vsak inteligentnejši še ni bralec Katedre. Hudomušna tožilka bi recimo, per analogiam, lahko ugovarjala takole: denimo, da je Janševa punca (tista, ki je) le-

pa. Privzemimo celo, da so vse bile lepe, kakršna je, po javnem konsenzu, tudi Urška. Toda premier želi ugovarjati pomisleku, da če je punca lepa (Y), da potem še ni nujno njegova, Janševa (X), kar bi utegnili povsem smiselno trditi tožilka skupaj z nami. To pa lahko predsednik vlade stori le tako, da zelo vehementno obrne implikacijo in trdi »Če je punca lepa, potem je nujno moja«. Če Y, potem X. Ali kot bi moral, per analogiam, privzeti in pojasniti: »Kaj & kdo pa je moja punca, če ne ta, ki je lepa?« O.K., recimo temu haremski argument, po katerem so, mislite, vse lepe punce pač vaše. Podani primer ne evidentira le neprepričljivosti Janševe izpeljave. Je hkrati otipljiv dokaz, kako se logika psihologizira, kako se falacia (zmota) zleplja z našim značajem in stilom vladanja. Ko delamo logične napake, nam ne le nehote spodrsne, temveč ti spodrsnjaji izdajajo našo psihološko naravo, ki jih omogoča. Avtokratizem značaja in političnega vladanja dobesedno pušča svojo sled v logičnih napakah in vehemenci vztrajanja pri njih. Ali povedano drugače: demokraciji je imanentna zavezanost dobri, avtokratizmu slabi argumentaciji. Logika je v tem primeru instrumentalizirana. S svojo zmoto kot takšno niste zadovoljni, služi temu, da lahko druge zraven še politično bičate. Ker menda dopuščajo in delajo svinjarije, medtem ko vi istočasno menite, da so vse lepe in klene punce pač vaše.

Slovenci v luči lastne zgodovine

Sathya Sai Baba pravi: »Vodni mehurček se rodi iz vode in je zgrajen iz vode. V končni fazi se zmeša z vodo in izgine. V analogiji je človek kot mehurček, Narayana pa kot njegov vir, voda. Človek se rodi iz Narayane, je zgrajen iz Njega in se v končni fazi zlije z Njim.«

JANUŠ RASIEWICZ

Genesis

Vsak narod ima v svoji zgodovini trenutke, ki v pretežni meri tvorijo njegovo podobo oziroma oblikujejo njegovo prepoznavnost. Ta ni zgolj v značilnostih jezika in kulture, temveč prav tako v značaju, nravi in zdravi samokritiki. Predvsem sposobnost realne, zdrave kritike lastnih dejanj in vedenja vpliva na odnos drugih narodov do njega, temu pa posledično sledi umestitev vsake nacije v splošno občestvo. Ta krog je trajen, konstanten in zaman je trud z negacijo pričujočih postulatov. Dejstva so jasna, neizbežna, rezultati pa so neizpodbitni, prepričljivi in skoraj praviloma dokončni. Ta trditve je sicer zelo pogumna in meji na skrajnost, toda skrajnost ni v trditvi, temveč v njeni vsebini.

Da se Sloveniji to dogaja, dejal bom sindrom strahu pred lastno podobo, je po moji oceni dovolj očitno. Ob tem ne morem obiti dejstva, da smo vzroke zanj uvedli sami, s svojo nezrelostjo in slepoto, kar nam kaže vse globlje potapljanje v balast zgodovine, v dopustitev njenega izkrivljanja, zamolčanja in zavajanja. Rodovi, ki prihajajo, nam za vse to ne bodo hvaležni, še več, peza nakopičene more je vse večja in je premo sorazmerna času trajanja. Ob tem želim posebej poudariti, da ne gre zgolj za obdobje zadnjih šestdeset in nekaj let. Vse premalo smo odprti do dogajanj mnogo dlje v preteklost in končno tudi do vsega tistega, kar ima, vsaj na akademski ravni, že svoje afirmirano mesto. Morda pa je le kaj bistveno drugače, tudi v obdobju začetkov slovenstva (tu pomislim tudi na Mateja Bora in Jožka Šavlija ter njuno »Venetsko teorijo«), s čimer bi bi-

lo možno najti jasnejšo in realnejšo podobo Slovencev kot pomembne nacije v evropski zgodovini. Krivdo takšnemu odnosu je neposredno težko in neodgovorno nartiti zgolj imenom in priimkom, saj poleg zgodovinskih dogodkov slovenstvo spremlja

precej ne-
navadna poli-
tična povezanost
z narodi, ki so ali ni-
so svoj odnos do te male
nacije gojili odkrito, ali z intere-

si nadvlade, despotstva in podjarmljenja. Najbližja in nam poznana so dejstva in dogodki, ko smo bili vpeti v nemštvo oziroma jezikovno vezani na nemški jezik. Vse do Trubarja naj ne bi imeli slovenske knjige, kar sicer drži, vendar je vsa inteligenca slovenskega naroda študirala v nemških šolah, slovenski živeli se je ukvarjal s poljedelstvom, z obrtjo in le peščica se jih je uspela

dokopati do krogov inteligence. Zaradi velikega vpliva in moči cerkve in seveda zaradi iskrene vernosti slovenskega naroda je cerkev največ pripomogla k ohranjanju in razvoju jezika, k zapisovanju in ohranjanju navad in kulture, kar je potrebno obravnavati s pravo in razumno mero kritike. Cerkev ni mogla preprečiti ali celo spremeniti toka dogodkov v segmentu, ki so bili odvisni zgolj od človekovega napuha, od želje po oblasti

in vladanju. Končno pa je tudi eno od zgodovinskih dejstev, da smo Slovenci svoje plemstvo pomešali z avstrijskim in ogrskim, tako da smo že davno pokazali svoj sindrom samouničenja. Zadnja možnost je propadla s koncem Celjskih grofov.

V Karantaniji je bila moč Slovencev izredno velika, saj je tudi država kar nekajkrat presežala današnje meje. Gosposvetsko obredje ustoličevanja slovenskih knezov je edinstven primer in predvsem avstrijski in nemški nacionalisti imajo dandanašnji nepopisne težave z doumetjem teh dogodkov. Tudi vpetost Slovencev v evropsko okolje vse od sprejetja katoliške vere ni zanemarljiva. Zgodovina nas tudi uči, da smo bili pomembni že v antiki in verjetno še mnogo prej, saj so naravne danosti dežele, predvsem lega in konfiguracija, pogojevale razvoj in pogoje dostojnega preživetja.

Quo vadis patria?

Verjetno najbolj razburljivo obdobje za Slovence in slovenstvo v zgodovini je doseglo nekakšen vrh v devetnajstem in še posebej v dvajsetem stoletju. Napoleon, ilirizem, Vraz, francoska revolucija, gospodarski razcvet z železnico Dunaj-Trst, nato recesija, ki je botrovala prvi svetovni vojni; vse to je v slovenski narod zarežalo globoke sledi. Na eni strani razcvet inteligence (Vodnik, Linhart, Zois, Prešeren, Kopitar ...), na drugi strani dunajski dvor in precej pomembnih Slovencev na njem (Matija Majar Ziljski, Janez Evangelist Krek, dr. Ivan Šušteršič, dr. Ivan Tavčar in drugi), ki so imeli močan vpliv in ob tem ugled. Slovenci smo dobili prve šole, ki so postale obvezne, in to se je zgodilo pod habsburško krono, pod vladavino Marije Terezije. Jezik v šolah je bil slovenski, kar potrjuje dejstvo, da je narod kot entiteta imel svoje trdno mesto v monarhiji, in trditve o zatira-

nju slovenstva, vsaj kar zadeva 19. stoletje, tu zanesljivo ne vzdržijo.

Missa negra

Najtežji, najbolj kritični in uničujoči so bili nedvomno koraki po prvi vojni, torej povezava z Balkanom, kraljevina SHS in končno katastrofa v drugem svetovnem požaru. Krivična Jaltška pogodba je razvoj Slovenije močno zaustavila, saj smo kot izrazito evropski narod prisiljeni ždeli v balkanskem kotlu in bili pahnjeni v ideale komunizma, ki so umrli v krvi in žrtvah v dveh etapah. Prvič v letih od 1941 do 1953 in drugič leta 1991. O rajnki Jugoslaviji je napisanega ogromno dobrega, lepega in poveljujočega, zato želim spomniti na bistvene maluse, ki so razvoj Slovenije in njen narod razklali, razdvojili in sprli. Verjetno je še vedno za veliko večino ljudi bogokletno, če spomnim na najnovejša odkritja o Josipu Brozu, ki si je pot do oblasti utrl s pomočjo J. V. Stalina, saj je v letih, ki jih je preživel v Moskvi, uspešno posredoval v približno tisoč likvidacijah jugoslovanskih komunistov. Ti so bili zanj ovira na njegovi poti do oblasti, katere fikcijo si je ustvaril in jo kasneje realiziral v Jugoslaviji. Tako si je v krvi zagotovil predsedstvo CKZKJ, zvijačno, pod patronatom takratne Sovjetske zveze vodil revolucijo in postal »ljubljeni vodja«. Silvín Eiletz je v svoji knjigi Titova skrivnostna leta 1935–1940 prepričljiv, natančen, predvsem pa dokazno podprt. Tito je o sebi skoval kult osebnosti in mit dobrotnika, kjer smo Slovenci praviloma izgubljali. Državlanska vojna, ki je še vedno tabu tema, predvsem za zgodovinarje s pridihom »jugonostalgie«, še vedno ni končana in Slovenke in Slovenci še vedno živimo v nekakšnem navideznem miru, medtem ko nekje v ozadju še kako močno pritiska teža lažnih junaških zgodbic in legend o dogodkih, ki jih ni bilo, ali pa so bili povsem drugačni.

Credo

Povojna agonija je s planskim gospodarstvom pomešala nacije celotnega Balkana. V najlepša alpska središča je bila umeščena umazana industrija (Jesenice, Ravne na Koroškem, Kranj, Štore), celo rudo in delovno silo smo morali uvoziti iz južnih (po takratni doktrini bratskih) narodov. Slovenski rudarji so

odhajali v srbske in bosanske rudnike, visoki gospodarski dobički so »splavali po Savi« in razcvet Jugoslavije se je napajal pretežno iz slovenskih virov. Vsak odpor s strani Slovenije se je hitro končal, saj je partijsko vodstvo vladalo na principu ustrahovanja in groženj. Na tem mestu velja omeniti 60-ta in 70-ta leta, ko je bil na čelu slovenske partije Stane Kavčič, ki je vizijo slovenskega razvoja plačal s »prisilno upokojitvijo« (tako se je lep-

za opravljena nečastna dejanja do lastnega naroda.

Memento vitae

Da slovenski narod nosi v svoji zgodovini velike madeže in zločinska dejanja do svojega rodu, je jasno in o tem ni smiselno izgubljati besed. Vendar kaj temu narodu stoji na poti, da ne zmore vsaj enkrat v vsem svojem veku toliko pietetnega in spoštljivega poguma, da se odkrito ozre vase in v svoji biti

Najtežji, najbolj kritični in uničujoči so bili nedvomno koraki po prvi vojni, torej povezava z Balkanom, kraljevina SHS in končno katastrofa v drugem svetovnem požaru.

še slišalo). Večina oporečnikov je bila deležna »prevzgoje« na Golem otoku, hujši primeri v hišnih priporih osamitvah, v skrajni sili tudi likvidacije niso bile redkost. Med posebne metode je bil vključen psihološki tretma z elektrošoki, ki je žrtve definitivno izločil iz sistema. To so pač bili »lepi časi«, o katerih še mnogokrat slišimo koga govoriti. Jasno, nekateri so pač lizali med v tistih krutih letih, ko je bil glas posameznika že sam po sebi greh.

Vso nasilje komunistične oblasti so skrbno čuvali in še čuvajo mnogi oprode in takratni veljaki. Mnogi so skrivnosti odnesli v grob, mnogi molčijo iz sramu, mnogi pa iz kljubovanja. Verjetno je v globini pokvarjenih duš mnogo močnejši triumfalni občutek nekdanje nadvlade kot spoštovanja vreden kes

zdrobi spono sovraštva, nevoščljivosti in razprtij. Za to je potrebno le preprosto »imeti jajca«, kot je nekoč dejal nek viden politik, a tudi njemu so splahnela. Iz teh jajc ni prišlo nič. Vse je še vedno tako, kot je bilo. Spremenilo se ni nič, razen obrazov. Če pogledam na slovenstvo skozi vse zgodovinsko obdobje, me postane strah. Kje smo zbrali toliko oholosti in nekakšnega nagona po samouničenju, ko pa smo nekoč preganjali Turke, branili svoja ognjišča, dajali svetu velike modrece in končno, tu smo bili in smo. A vprašam se: Kako dolgo še, če ne bomo nekaj naredili za to, da se začno čistiti madeži, ki jemljejo lesk tej naši deželi, obsijani s predalpskim soncem? Lukrecijus pravi: »Drevje ob svojem času cveti in ob svojem času cvetje izgubi.«

Državna in javna slepota pred

Vztrajanje Vlade RS pri sprejemu ustavnega zakona o izbrisanih, s čimer bi dvakratna odločitev ustavnega sodišča dokončno padla v vodo, vnovič dokazuje, da pač ne živimo v pravni državi. Ignoriranje dveh odločb Ustavnega sodišča (1999, 2003) se vztrajno nadaljuje.

VESNA LOVREC

Na pobudo koalicijskih poslancev je sredi julija v veliki dvorani državnega zbora potekala javna predstavitev mnenj za dopolnitev ustavnega zakona za izvedbo temeljne ustavne listine o neodvisnosti in samostojnosti RS z osnutkom ustavnega zakona. Cilj razprave naj bi bil pridobiti stališča strokovne in širše javnosti zlasti glede vprašanj, kot so vprašanja tipa, na kakšen način naj se začne individualni postopek ugotavljanja dejanskega stanja v zvezi s stalnim prebivanjem osebe, kakšna je danes situacija izbrisanih, obstaja dovolj podatkov o prenosu iz re-

gistra oseb s stalnim prebivališčem v register tujcev brez stalnega prebivališča, njegovih žrtvah, trenutni situaciji, kako bi moral biti rešen problem, da bi zadostil odločbam Ustavnega sodišča? Pri tem se zastavlja vprašanje, le kakšno mnenje sta odločba Ustavnega sodišča RS iz leta 1999, ko je sodišče izbris iz registra stalnega bivanja razglasila za neustavno dejanje, in ponovna odločba leta 2003, ko je Ustavno sodišče državnemu zboru naložilo popravilo krivic vsem izbrisanim, če ne strokovno? Predsednik Ustavne komisije France Cukjati je poleg članov Ustavne komisije, po-

slank in poslancev državnega zbora, članov skupine pri Ustavni komisiji ter predstavnikov Vlade RS, ki je predlagala diskriminatorno dopolnitev ustavnega zakona, na javno razpravo povabil še predstavnike posameznih organizacij, kot tudi vso zainteresirano javnost. Še pred dnevom javne razprave pa so svoje sodelovanje na njej zavrnila številni povabljeni gostje, ki so bili mnenja, da gre razpravo razumeti kot izigravanje Ustavnega sodišča, da pa slednja pomeni tudi predvolilni manevar koalicijskih strank. Bojkot razprave so predhodno napovedali državnozborski poslanci SD, Zares in LDS, predstavniki Civilne iniciative izbrisanih aktivistov, Mirovnega inštituta, Pravno informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, Amnesty International Slovenije ter nekdanji varuh za človekove pravice, Matjaž Hanžek. Uvod v več kot

PODLUPO

Umrli zaradi posledic izbrisa

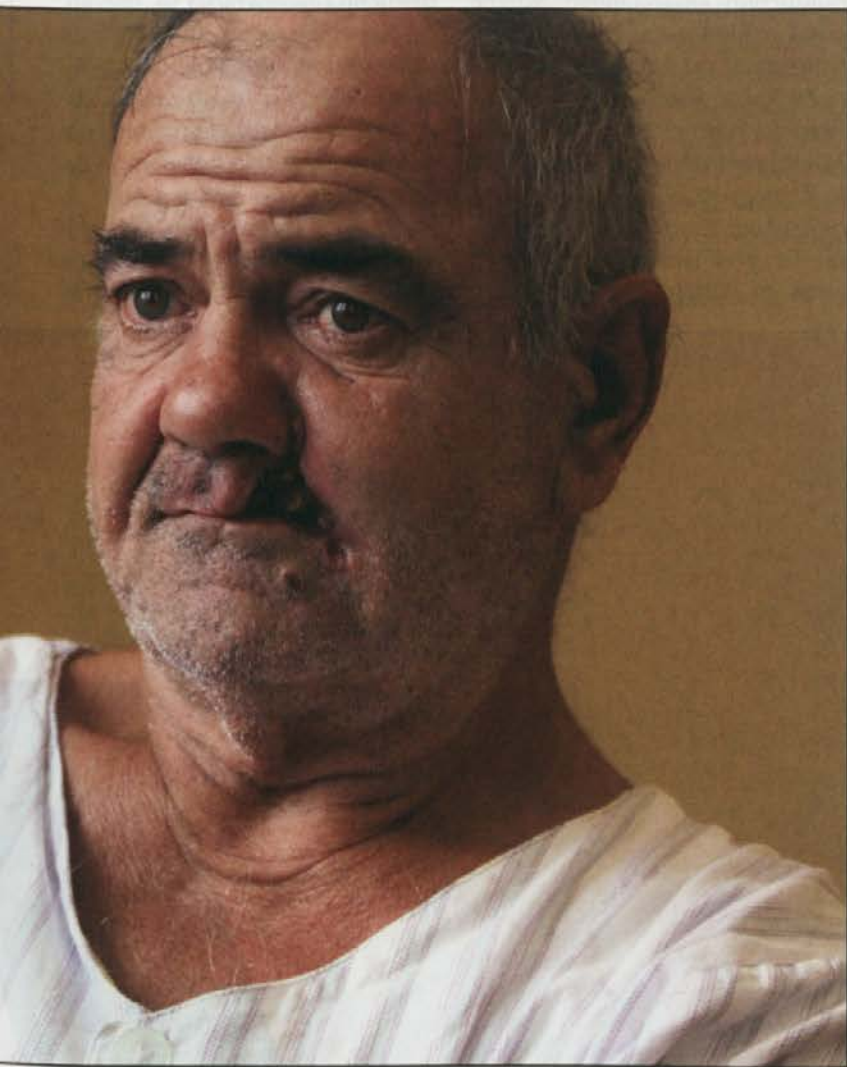
Milan Makuc, prvopodpisani pod tožbo, s katero enajst izbrisanih toži Slovenijo, je 2. junija letos umrl zaradi posledic izbrisa. Da sploh ni Slovenec, je izvedel šele, ko je zaman čakal na rumeno potrdilo o slovenskem državljanstvu. Slovenske oblasti so ga izbrisale, ker se je rodil na hrvaški strani. Leta 1947 v vasi Raša rojeni Makuc se je s starši – oba sta bila Slovenca – v Slovenijo preselil, ko je imel šest let. Izučil se je za natakarja, po služenju vojaškega roka je pričel delati na ladji in tako večkrat obplul ves svet. Z izbrisom se je zanj pričel življenjski brodolom. Izgubil je službo, dve leti za tem so ga deložirali iz stanovanja, ki je bilo v lasti Splošne plovbe Portorož, podjetja, v katerem je bil zaposlen pred izbrisom. Ostal je na cesti in tako pričel klovšariti naokrog. Ker je z izbrisom izgubil tudi zdravstveno zavarovanje, mu suma, da ima raka, strokovno nihče ni potrdil. Poskusi obiska zdravnikov so padli v vodo, zdravstveni delavci na Obali so ga kljub temu, da je bila luknja na njegovem obrazu opazna iz večtrimeterske razdalje, vztrajno odslavljali. Ko ga je opazila Uršula iz nevladne organizacije Karaula MIR, ga je odpeljala v Ljubljano v ambulantno za ljudi brez zdravstvenega zavarovanja. Dr. Aleksander Doplihar je ob pregledu ugotovil, da ima maligni tumor na zgornji ustnici in delu lica. Napotil ga je na ORL kliniko, kjer so ga avgusta 2006 prvič operirali. Prva faza zdravljenja se je zaključila decembra 2006. Marca istega leta je Makuc na MNZ vložil prošnjo za pridobitev stalnega bivanja. Pozitiven odgovor je prejel šele čez štiri mesece, in morda ni naključje, da ga je dobil nekaj dni za tem, ko so italijanski pravniki na Evropsko sodišče za človekove pravice vložili tožbo proti Sloveniji. Ko je Makuc prejel dovoljenje, je izjavil: "Če bi zdaj umrl, bi zame lahko dvignili mrliški list. Ponovno imam ime." Slabi dve leti za tem se je to tudi zgodilo. Osamljen, v skromni sobici, ki jo je dobil šele po prvem prihodu iz bolnišnice, je zaradi krvavitve iz požiralnika in posledično prevelike izgube krvi Milan Makuc umrl.

tri ure trajajočo razpravo, katere se je poleg tistih, katerih udeležba je bila obvezna, udeležilo manj kot deset poslancev SDS, SNS in NSI in ena predstavnica nevladnih organizacij Katarina Vučko, je notranji minister Dragutin Mate izkoristil za kritiziranje LDS. Mate je namreč prepričan, da je prav LDS zagrešila vso problematiko okoli ustavnih zakonov, ki jih je državni zbor sprejel ob osamosvojitvi. Je pa v imenu vlade napovedal, da vlada ne namerava urejati položaja izbrisanih za nazaj. Poslancu SDS, Branku Grimsu, se zdi, da pri izbrisanih ni šlo za izbris, temveč da so bila

imena slednjih zgolj prenesena iz registra stalnega prebivališča v register tujcev. Izbrisani se sprašujejo, ali je ta register tujcev zares obstajal, predvsem pa tudi to, kako je možno izpasti iz registra stalnega bivanja, brez da bi za to oseba privolila z lastnoročnim podpisom. Predstavnica nevladnih organizacij Katarina Vučko je v imenu nevladnih organizacij naštel razloge, zakaj se nevladne organizacije niso udeležile razprave. Dejstvo, da se je razprava na to temo pričela šele dva meseca pred volitvami, razumejo zgolj kot pridobivanje točk v predvolilnem boju, ne pa tudi kot

žrtvami izbrisa

Izbrisani, ki še nimajo dokumentov, imajo davčne številke, ker so bili davčni zavezanci, ne glede na to, da so bili brisani iz registra stalnih prebivalcev.

namero koalicijskih strank, da bi vprašanje izbrisa zares tudi rešile. Za razliko od Matejevega in Grimsovega nastopa, ki sta bila pospremljena z aplavdiranjem, so udeleženi v razpravi nastop Vučkove ostro kritizirali. Katarina Vučko je pravnička v Pravno informacijskem centru PIC, ki skupaj z Mirovnim inštitutom, Amnesty International Slovenije, Ninamedio, odvetniško pisarno Studio Lana Lagostena Bassi iz Rima izvaja projekt "Izbrisani prebivalci Slovenije – Izziv za mlado nacionalno državo", katerega namen je z raziskovalnim delom, pravno pomočjo, lobiranjem ter osveščanjem domače in mednarodne javnosti spodbuditi reševanje vprašanja izbrisa. Marjan Cerar, nekdanji

kandidat za predsednika države, si je največ problemov delal z vprašanjem, od kod nevladnim organizacijam denar za izvajanje tega projekta, ter se spraševal, ali izbrisani sploh plačujejo davke. Dragutin Mate mu je pojasnil, da izbrisanih v Sloveniji sploh več ni in da je vprašljivo le vprašanje statusa za nazaj. Da med izbrisanimi še obstajajo ljudje brez vsakršnega statusa, je znano, kar se tiče plačevanja davkov, pa lahko izpostavimo paradoks, da odgovorni, ki so leta 1992 zakrivali izbris, niso poskrbeli za izbris registrov, s katerimi si je država pomagala pri vnašanju ljudi v davčni register. Namreč, ko je Davčna uprava Republike Slovenije preko pristojnih davčnih uradov na pod-

lagi 30. člena o davčni službi leta 1996 davčnim zavezancem izdajala potrdilo o vpisu v davčni register, je davčno oštevilčila tudi izbrisane ljudi, torej tiste, katerih takrat, ko bi jim bilo treba podeliti državljanstvo ali vsaj dovoliti, da ohranijo stalno bivanje, ki so ga v Sloveniji imeli že pred njeno samostojnostjo, ni priznavala. Za Slovenijo niso obstajali. Na novinarsko vprašanje, kako je mogoče, da imajo osebe, ki so bile izbrisane, davčno številko, je pred slabima dvema letoma danes že bivši direktor Davčne uprav Republike Slovenije Ivan Simič v pisnem odgovoru med drugim zapisal tudi, da: "Nekatere osebe, ki so bile 26.2.1992 brisane iz registra stalnih prebivalcev in še do danes nimajo urejenih dokumentov, so obstajale v evidenci Republiške uprave za javne prihodke, ker so bile davčni zavezanci, ne glede na to, da so bile brisane iz registra stalnih prebivalcev." Kljub številnim – tudi pravnim – mnenjem, da paradoks, ki sledi iz tega, jasno dokazuje, da ne živimo v pravni državi in da je to stanje v nasprotju z ustavnim načelom pravne države, se vprašanje izbrisa še vedno ni rešilo. Kondicijo za reševanje slednjega kažejo le nevladne organizacije ter izbrisani sami, tisti, ki državo vodijo, pa se spre-

nevedajo še naprej. Izbrisanim se do danes nihče niti opravičil ni, saj bi tako s tem uradno priznal, da so odgovorni za izbris ravnali nezakonito. V dolgem seznamu porave krivic izbrisanim za nazaj bi se tako lahko znašlo tudi to, da bi za nezakonito dejanje nekdo moral celo odgovarjati. Med razpravljavci v državnem zboru je bilo poleg številnih pripomb zaznati strah pred tem, da bi bilo izbrisanim treba pričeti plačevati odškodnino. Da do odškodnine nikakor niso upravičeni, so si bili edini razpravljavci. Izbrisane so označili za prebrisane, za kršilce zakonov, za samooklicane žrtve, za nevpisane, za lenuhe, ker da jim ni do dela in podobno. Dejstva, kaj vse so ljudje, katere je država nezakonito izbrisala, izgubili, se ni dotaknil nihče. Kako so izbrisani po tem, ko so izgubili službo, zdravstveno zavarovanje, stanovanje, skratka vse temeljne človekove pravice, sploh preživeli, se ne sprašujejo. Podpisane pod tožbo, ki so jo izbrisani zaradi administrativnega genocida zoper Slovenijo julija 2006 vložili na Evropsko sodišče za človekove pravice v Strassbourgu, imenujejo za prevarante. Da se je z izbri som zgodila družbena smrt, ki se je nemalokrat iztekla celo v fizično, ne priznajo.

PODLUPO

Zaradi izbrisa ni mogel v vrtec

Čeprav je bil D. P. leta 1989 rojen v Mariboru, so ga oblasti izbrisale. Izgubil je pravico do obiskovanja vrtca, njegovi mami pa je kljub temu, da sta bila oba brez vsakršnih veljavnih dokumentov, uspelo, da so ga vpisali v vrtec. Seveda pa ga ni mogel obiskovati brezplačno. Za obrok so vzgojiteljice že poskrbele, tega je dobival zastoj, ostalo pa je bilo treba plačati. Ker mama ni zmogla plačati, ga je morala izpisati iz vrtca. Tudi pri vpisu v OŠ se je zataknilo. Ker se je osebje v šoli zavedalo, da je osnovna otrokova pravica izobraževati se, so mu omogočili izobraževanje, vendar z opozorilom, da ne zagotavljajo, da mu bo po končani osnovni šoli mogoče izdati spričevalo. D. P. se spominja prijaznih učiteljic, najbolj pa razredničarke v 4. razredu, ki je uredila, da se je lahko udeležil izleta na hrvaškem primorju. Učiteljčin mož, ki je bil policist, se je s kolegi na mejnem prehodu dogovoril, da so ga spustili čez mejo, kljub temu da je bil brez dokumentov. Z grenkobo se spominja, kako zelo si je želel igrati nogomet, pa ga trener ni sprejel v klub: »Dosti sem jokal zaradi tega, nisem razumel, zakaj drugi otroci lahko, jaz pa ne. Krivil sem mamo, večkrat sem ji zabrusil, zakaj si me rodila, če se še igrati ne smem kot drugi otroci. Danes vem, da je edini krivec za to država. Težko nama je z mamo, pomagam, kolikor zmorem. Medtem ko obiskujem srednjo šolo, delam tudi preko študentskega servisa. Vendar sva srečna in zadnja leta mirno spiva, ni me več strah, da ne bova imela kaj za jesti, da bom nalogo spet pisal ob sveči, kot sem to večkrat počel zaradi izklopa elektrike. Zanimivo, nisva obstajala, položnice pa so redno prihajale na mamino ime.«

Es reicht!

DR. SAMIR OSMANČEVIĆ, GRADEC

(PREVOD: DARINKO KORES JACKS)

Ruski zdravnik, diplomat in filozof zgodovine Konstantin Leontjev je nekoč zatr dil, da ne obstajajo statistični podatki, v katerem družbenem sistemu se ljudje boljše počutijo in ali so bolj zadovoljni v avtokracijah ali v demokracijah. Za razliko od Leontijeva, ki je svoje vrstice pisal na koncu 19. stoletja in so bili pred njim takšni izzivi, kot so boljševiška revolucija, mussolinijevske karikature in nacistični režimi (s tem pa je torej sploh podana možnost, da se človek vpraša: v kakšni ureditvi bi bil bolj zadovoljen?), je naše obdobje, vsesplošni mobilnosti in nekontrolirani dinamiki navkljub, eno redkih v zgodovini človeštva, v katerih je odgovor na zastavljeno vprašanje znan vnaprej: demokracija. No, demokracija, kot je to briljantno definiral dunajski filozof zgodovine in politike Rudolf Burger, pravzaprav nima nobene eksplicitno pozitivne vsebine, ampak se v bistvu realizira v negacijah. Dodal bi: njena edina pozitivna reakcija je zaščita same sebe (a katera ureditev ne počne prav tega?) - vse ostalo je vsebinsko nevtrarno. V kontekstu analize revitaliziranja »poraženih« ideologij, o katerih sem govoril pred dvema številka ma, je torej v demokraciji možno vse. Ne le to, da je mogoče, da se neki v svojem bistvu odkrito plutokratski sistem tako uspešno in tako dolgo ohranja kot menda demokracija ureditev z »demosom« kot nosilcem suverenosti. (Narod bi se v Lyotardovi postmoderni dal

sničnosti ne garantira nikakršna avtoriteta.) V demokraciji je mogoče celo to, da se neka stranka, ki svojo pozicijo definira kot »levo od sredine«, proti populistom, ki so skrajno »desno od sredine«, bori tako, da prevzema njihove populistične metode. Beseda je, kakopak, o avstrijski SPÖ in o viharju, ki ga je sprožilo pismo kanclerja Gusenbauerja v dnevnem časniku Krone Zeitung. Pismo, ki za prihodnost najavlja referendum o evropskih vprašanjih - pismo, ki bi ga bil mogel tako po časniku, kjer je bilo objavljeno, kot tudi po vsebini, pravzaprav podpisati H. C. Strache. No, nas tukaj ne zanima niti Avstrija, sploh pa ne omenjeni osebnosti. Zanima nas dejstvo, ki se zdi konstanta vseh demokratičnih družb: vse te družbe očitno kontinuirano posedujejo stabilen desnokonzervativni, semifašistoidni potencial, ki praviloma ni le rešilna bilka demokratičnih poražencev, kot so, kot je vse bolj očitno, avstrijski socialisti. To je vedno tudi prav tisti potencial, ki ga v kriznih časih velja le odobrovoljiti s svojim populizmom in tako nadoknaditi, kar se zaradi pomanjkanja stvarnih vsebin in nesposobnosti pri njihovem realiziranju izgublja v lastnem volilnem telesu.

Igre brez meja

Toda dejstvo, da je populizem najbolj morilsko orožje političnih strank v demokratičnih družbah, lahko prevedemo v še en jezik: to pomeni, da je resnični gospo-

cijske osebnosti in z vsakovrstno produkcijo strahu. V ZDA so se vse politične konstelacije dolga desetletja ukvarjale s prav takšnim populističnim emaniranjem aktivne panike (hladnovojne in antiteroristične). V od zgodovine utrujeni Evropi so »volilni potencial«, o katerem je govor, prav tiste sile, o katerih sem že govoril in za katere je 9. maj simbol izgubljene bitke, ne pa tudi simbol izgubljene vojne. To so vsi tisti politični fritzli, ki vedo, da njihova fašistoidna stali-

šča, vsaj eksplicitno formulirana in propagirana, niso posebno pripravna, da bi jih katerakoli stranka eksploatirala v resnih političnih diskurzih (demokracija se, pravijo, zaveda svojih meja). To so vse tiste destruktivne, ontopolitično maliciozne sile, ki se imajo za svoj obstoj zahvaliti prav demokraciji, ki jo prezirajo in ki jo hočejo pravzaprav uničiti.

To so sile, ki se zavedajo, da se jih noče odreči niti ena stranka, pa katerekoli politične orientacije bi

Resnični gospodar demokracije je tisti del volilnega telesa, ki reagira na populistična sporočila. V Srbiji, Bosni in deloma na Hrvaškem je to očitno.

definirati kot kot recipient postmodernih epov, kakršen je prav epos o demokraciji, epos, ki legitimira samega sebe in ki počiva na avtoriteti lastnega pojma: kot nekaj sebelegitimirajočega in sebeavtorizirajočega pravzaprav niti nima nobene legitimite, niti njegove re-

dar demokracije tisti del volilnega telesa, ki reagira na populistična sporočila. V Srbiji, Bosni in deloma na Hrvaškem je to očitno: ta populacijski sloj populistično aktivirajo tik pred volitvami, po navadi z bombaškimi napadi na sakralne objekte, napadi na opozi-

že bila - in tega spet ni nihče dokazal boljše od Avstrije. Že na začetku stoletja so vstopili v vlado Haiderjevi svobodnjaki - takrat to za danes tako proevropsko Volkspartei ni bil nikakršen moralni problem, kljub vsem protestom iz Evrope in dejanski diplomatski izolaciji, ki je doletela Avstrijo. Danes ta ista stranka očita socialistom isto linijo kot FPÖ - in to z vso pravico. A na stvari je treba gledati drugače. Že v devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je v Avstriji dalo

opaziti trend, o katerem tukaj govorimo - trend popuščanja kriptofašizma. Najbolj rigoroznih in najbolj restriktivnih zakonov o tujcih v Avstriji niso podpisali oni, ampak socialisti, ki so se tudi tedaj dobrih volilnemu telesu - ne glede na njegovo ideološko orientacijo, ki v demokraciji tako ali tako pomeni in šteje manj od volilne matematike. Podobne kombinacije smo lahko opazili tudi na Danskem, v Franciji, Italiji...

Demokracija, izpraznjena vsakršne

pozitivne vsebine, postaja podobna rimskemu amfiteatru, kjer tako ali drugače razporejena množica odloča o usodi politikov-gladiatorjev. (Enkrat sem že ogorčeno konstatiral, da je nepojmljivo, da je Fritzl v teku 24 let, kolikor je zadrževal svojo hčer v ujetništvu, šestkrat odločal o politični usmeritvi svoje države. Lahko tudi predpostavim, kako je glasoval.) In prav kakor so rimskemu populusu cezarji poklanjali tiste »igre«, to še danes počne skrita plutokracija, ki damosu prepušča, da se zabava s padlimi politikami in padlimi politiki, medtem ko se dejansko gospostvo, zaščiteno z demokracijo, odvija po kuloarjih, kamor ne bodo nikdar pokukali niti gladiatorji niti populus.

Kot ideologija in kot družbena ureditev je demokracija tako postala neprebojni in neprosojni oklepni jopič za skrite cezarje, in torej ne čudi, da se tudi oni očitno trudijo v sistemu, izpraznjenem vsake pozitivne vsebine, napraviti dovolj prostora za politične fritzle. Še posebno pa ne čudi, da gladiatorji vlagajo ogromne vsote denarja, da bi odobrovoljili veseli populus (v sodobni politični sociologiji se to dandanes imenuje formiranje javnega mnenja) in da pri tem ne sprašujejo, v kaj zares verjamejo tisti, ki naj obrnejo palec navzgor ali navzdol: dokler so veseli, komunistov ne motijo farji, kapitalistov marksisti, progresivnih konzervativni, levih desni in desnih levi. Nekdo je pravzaprav že opazil, da je latinski izraz za demokracijo populizem (demos=populus) - torej ne čudi niti to, da je arena, v kateri se odvijajo te igre, tudi sama zgrajena iz zidov, ki sporočajo le tisto, kar ni, ne pa tega, kar je. Sodobne demokracije so brez vizije (a sploh: kakšna neki pa bi bila vizija, ki jo bi sestavljale same negacije?) in brez substance ter so, kot business as usual-strategije, pripravljene pogoltniti vsako stvarno vizijo in vsako resnično substanco ter iz njih narediti zgolj goli diskurz. Adorno je pisal prav o tem, o zastoju negacije na praznem pozitivnem.

Negacija negativne demokracije

Celo v domeni subjektivne psihologije tisti, ki ne ve, kaj hoče, tu in tam izgubi orientacijo tudi pri tistem, česar noče; prav to pa so momenti, na katere čakajo poli-

tični fritzli, ki se preko svojih političnih predstavnikov počasi in ne pretirano vpadljivo etablirajo po evropskih vladah (o balkanskih ne želim niti govoriti - te so le brokerji na globalni politični borzi, katerih naloga je bila dvigniti vrednost delnicam, ki se ne bi bile smele nikdar niti pojaviti na trgu političnih idej v družbah, ki zase trdijo, da so humane), politični fritzli, ki odločajo o usodi demokracije. Nikogar naj ne skrbi, da se je demokracija - to so dobro vedeli že Polibij in Aristotel in Oswald Spengler in mnogi drugi - do sedaj v zgodovini vedno spreobračala v lastno nasprotje. Mi, ki smo nekoč že živeli v najboljšem družbenem sistemu na svetu, dobro vemo, o čem govorimo; in tako vemo tudi to, da demokraciji niso potrebni nikakršni novi politični koncepti, nikakršne transformacije, nikakršne blochovske konkretne utopije, ki bi nas obvarovale pred tem preobratom. Mi, ki vemo, da so najboljši družbeni sistemi na svetu večni, vemo tudi to, da demokraciji niso potrebni nobeni mehanizmi, ki ne bi ščitili sistema, ampak ljudi, mehanizmi, ki bi preprečili preraščanje netalentiranih avstrijskih slikarjev v hitlerje, akademsko izobraženih ljudi v šešlje, socialističnih bankirjev v miloševiče, Miloševičevih varnostnikov v oriče, plemenitih v jelinčiče...

Da bi ostala to, kar trdi o sebi kot o najboljši od vseh mogočih oblik človeškega samoorganiziranja, se mora demokracija negativnodialektično negirati do te mere, da bo postala prisiljena "polniti" se s pozitivnimi vsebinami - da se bo torej začela opredeljevati do grupacij, ki omenjenim osebnostim morda dajejo "demokratsko legitimiteto", same pa se pri tem pravzaprav gibljejo v satanskih vakuumih, ki jim jih demokracija kot taka prepušča na razpolago. Demokracija se mora negirati vse dotlej, dokler apriorno načelo veljavnosti vsakega volilnega glasu ne bo postalo vprašljivo: le tako bodo farje spet motili komunisti in marksiste kapitalisti ter bodo in eni in drugi prisiljeni zares konkurirati na tržišču idej ter ustvarjati resnično pluralnost, ki ne bo vrednostno nevtralna. Pluralnost, ki lahko še edina prebije oklepne jopiče skritih Bogov - in to prav z besedami, s katerimi je vicekancler prekinil koalicio s socialisti: "Es reicht!" ■

Nelson Mandela in devetdeset let

Eden največjih borcev proti rasni segregaciji je letos praznoval že svoj devetdeseti rojstni dan. Človek, ki je svoje življenje posvetil boju proti apartheidu ter Južnoafriško republiko spremenil v multikulturni narod, posveča zadnja leta vse več pozornosti boju proti aidsu ter opozarja na vedno večje družbene neenakosti in revščino.

IGOR VIDEČNIK

Herojski borec za svobodo, ki je kar 27 let svojega življenja preživel v

ca za enake pravice vseh državljanov ne glede na raso, spol in vero. Apartheid je bila politika, s katero je vlada Južnoafriške republike imenovala sistem rasne segregacije, izkoriščanja in zatiranja. Sistem je po letu 1948 omogočal belemu prebivalstvu, da je vodil Južnoafriško republiko.

Pod apartheidom so bile vse pravice temnopoltih močno omejene. Vlada Južnoafriške republike je na vsak način želela obdržati

absurden, da je apartheid Generalna skupščina obsodila kot zločin proti človeštvu. Apartheid so obsodila vsa telesa Združenih narodov, obsodil pa ga je tudi Nelson Mandela in bil obsojen na do smrtno ječo.

Idealist in vizionar

Mandela ni sprejemal kompromisov, ki bi ga osvobodili. Bil je fanatičen idealist in vizionar, ki je odločno stal za svojimi idejami o enakopravnosti temnopoltih prebivalcev. Južnoafriška vlada mu je večkrat ponudila takojšnjo izpustitev v zameno za politični kompromis. Vendar je bil Mandela mnenja, da bi bil vsak kompromis, ki ne bi odpravil rasne segregacije, ničvreden. Ponudili so mu celo možnost, da bi lahko prišlo so nekakšne samouprave črnskega ljudstva na določenih območjih. Vendar Mandele takšni kompromisi niso navduševali, tudi za ceno svobode ne, in tako je ostal v zaporu dolgih 27 let in čakal na boljše čase.

Apartheid je omogočal v JAR beli nadzor in oblast nad temnopoltimi rasami, ki

PODLUPO

Življenje Nelsona Mandele

Mandela se je rodil 18. julija 1918 v kraju Umtata v Južnoafriški republici. Ob rojstvu so Mandeli nadeli ime Rolihlahla, a so mu ga Britanci zaradi lažje izgovorjave spremenili v Nelson. V Johannesburgu je študiral pravo in v 50-ih letih prejšnjega stoletja postal aktivist Afriškega narodnega kongresa (ANC), ki se je zavzemal za enake pravice vseh državljanov ne glede na raso. Leta 1962 so ga zaradi delovanja v oboroženem krilu ANC zaprli, kazeno pa leta 1964 podaljšali v do smrti. Zaradi pritiska ANC in tujine je tedanji južnoafriški predsednik Frederik Willem de Klerk leta 1990 Mandelo izpustil, kar je obema prislužilo Nobelovo nagrado za mir za leto 1993. Maja 1994 je bil izvoljen za predsednika države. Po letu 1999 ni več kandidiral. Danes se še vedno zavzema za enakost vseh ras in je aktiven v boju proti revščini in aidsu. Ustanovil je tudi nekaj fundacij, ki pomagajo ljudem v stiski.

zaporu, je v svojih dosedanjih devetdesetih letih prehodil dolgo trnovo pot do slave. Od ničvrednega aktivista in zapornika do Nobelovega nagrajenca in prvega temnopoltega predsednika Južnoafriške republike (JAR). Ko je leta 1990 takratni predsednik JAR Frederik Willem de Klerk pod pritiski slogana »Free Nelson Mandela« popustil in Mandelo izpustil na prostost, sta oba požela svetovni ugled, spoštovanje in Nobelovo nagrado za mir. Frederik je pozneje Mandelo celo označil za eno najpomembnejših osebnosti 20. stoletja. Mandela se je rodil davnega leta 1918. Preden je postal aktivni aktivist Afriškega narodnega kongresa, je študiral pravo. Pozneje je v Johannesburgu odprl odvetniško pisarno, kjer je revnemu temnopoltemu prebivalstvu brezplačno ponujal pravne nasvete. Po letu 1948, ko v Južnoafriški republici zavladala politična doktrina, imenovana apartheid, se Nelson Mandela iz pravnika preusmeri v odločenega in fanatičnega bor-

to državo belu. Dolgo ji je to tudi uspelo, seveda na račun izkoriščanja, ločevanja in kršenja človekovih pravic. Temnopolti prebivalci so bili pod apartheidom močno omejeni. Vlada jih je naselila v rezervate in jih izkoriščala kot poceni delovno silo, kar je pripeljalo celo do razcveta gospodarstva v JAR. Vendar je gospodarski razcvet s pomočjo rasne segregacije absurd. Tako

Apartheid je omogočal v JAR beli nadzor in oblast nad temnopoltimi rasami, ki so bili po mnenju belcev na nižji razvojni stopnji civilizacije.

boja proti rasni diskriminaciji

so bili po mnenju belcev na nižji razvojni stopnji civilizacije. Mandela je vedel, da kakršen koli političen kompromis ne bi odpravil apartheida. Vztrajal je pri svojih idealističnih idejah in verjel v pravičnejšo prihodnost. Vse drugo kot popolna izenačenost pravic med belci in črnci ni imelo

za Mandelo nobene veljave. Da se ljudje lahko zelo dobro učimo drug od drugega in da je lahko to pogosto koristno, je dokazal Mandela, ko se je naučil jezika afriških belcev. Še večji vtis na belce pa je naredil prav gotovo njegov znameniti stavek, ko je nekoč zatrdil, da se bo boril tako pro-

ti nadvladi belcev kot tudi proti nadvladi črncev. Vendar je kljub vsemu bil leta 1964 obsojen na dosmrtno ječo zaradi delovanja v oboroženem krilu Afriškega narodnega kongresa.

Mandelo je pričel podpirati tako rekoč ves svet. Protesti za njegovo izpustitev so se vrstili. Potrebno pa je bilo počakati vse do leta 1990, da je Mandela dosegel to, kar se danes zdi popolnoma samoumevno. Dosegel je popolno enakopravnost med belopoltnimi in temnopoltnimi ljudmi. S svojim bojem za pravice vseh ras je uspel izbojevati volilno pravico za temnopolte prebivalce Južnoafriške republike. Prav tako je dejstvo, da se za dostojanstvo ljudi ne baranta s kompromisi, postavil na trdna tla.

Mandelova zmaga in konec apartheida

Leta 1994 so v Južnoafriški republiki prvič v celotni zgodovini izvedli popolnoma demokratične predsedniške volitve, na katerih so prvič lahko sodelovali tudi črnci. Po volitvah je postal prvi temnopoltni predsednik Nelson Mandela. Leta 1993 si je skupaj s predsednikom de Klerkom prislužil Nobelovo nagrado za mir. Svetovna javnost je obema pripisovala velike zasluge za odpravo apartheida.

Mandela je v svojem predsedniškem mandatu med leti 1994 in 1999 pridobil velik svetovni ugled in požel številne simpatije. Z uspešno demokratizacijo je končal tudi mednarodno osamitev JAR. Združeni narodi so ukinili vse sankcije proti tej državi, leta 1994 pa je Južnoafriška republika bila sprejeta tudi v Organizacijo afriške enotnosti, ki se danes imenuje Afriška unija. Po letu 1999 se Mandela ni več odločil, da bi ponovno kandidiral za predsednika. V petletnem Mandatu si je pridobil ogromno mednarodno spoštovanje. Po letu 1999 je Mandela ostal še vedno dejaven v prizadevanjih za enakopravnost, svetovni mir in v boju proti aidsu. Danes Mandela obsoja predvsem družbene neenakosti. Kljub temu da je JAR

prva afriška gospodarska sila, pa veliko prebivalcev živi pod pragom revščine. Kaj nas torej uči življenje Nelsona Mandele? V prvi vrsti sta tukaj strpnost, enakopravnost in boj proti rasni segregaciji. Mandela ni sprejemal kompromisov in je bil pripravljen za pravice zatiranih žrtvovati svoje življenje, kar pomeni, da za človeško dostojanstvo ne gre barantati. Tudi spoštovanje drugih, učenje od drugih in sprejemanje drugačnega je vrлина, ki nam jo je Mandela podal za vzgled.

PODLUPO

Apartheid

Apartheid je ime za politično doktrino, s katero je vlada Južnoafriške republike imenovala svoj sistem rasne segregacije med leti 1948 in 1994. Sistem je omogočal belcem totalno prevlado v državi. Belci, ki so sicer predstavljali manj kot petino prebivalstva Južnoafriške republike, so vodili politiko in imeli edini volilno pravico. Afriški prebivalci so živeli v rezervatih in so bili močno omejeni. Omejena je bila tudi njihova svoboda gibanja in vse socialno-ekonomske pravice. Vlada je s pomočjo izkoriščanja črnske delovne sile tudi uspela dvigniti državno gospodarstvo. Leta 1948, ko oblast prevzame Narodna stranka, je apartheid postal uradna državna politika. Politiki vladajoče stranke so trdili, da morajo biti rase ločene in medsebojni kontakti omejeni na najmanjšo možno mero, da se izognejo konfliktom, ter nadaljujejo beli nadzor in oblast nad temnopoltnimi rasami, ki so po njihovem mnenju na nižji razvojni stopnji civilizacije. Generalna skupščina in vsa telesa OZN so obsodila apartheid kot zločin proti človeštvu.

Kvazi demokracija

Vedno več držav po hitrem postopku preide v demokratično urejenost političnega sistema, medtem ko mentaliteta prebivalcev ne dojema pomena volitev. V teh državah ne prihaja do raznih barvnih revolucij, temveč le do spremembe imena države. Tudi po spremembi ustave oblastniki poskrbijo, da še naprej ostanejo na vodilnih položajih.

SIMON RAJBAR

Samoten jezdec z volilno skrinjico prijezdi v majhno puščavsko skupnost v Afganistanu, da bi pridobil glasove na prvih demokratičnih volitvah, ki jim jih je uvozila ameriška vojaška intervencija. Iranski film v komičnih situacijah prikazuje tegobe uradnika, ki skuša prebivalkam zaman dopovedati, da imajo svobodo in dolžnost se z glasovanjem opredeliti za svojega kandidata. Ženskam seveda niti na kraj pameti ne pride sodelovanje brez svojega gospodarja, češ da bo za njih o teh moških zadevah odločal on. Kljub prepričevanju uradnika, da morajo glasovati osebno, ni imel uspeha. Dojele niso niti pojma izbire med kandidati, saj ta do sedaj v njihovem življenju ni obstajala. Uradnik na koncu obupa ter sam izpolni volilne lističe. Film naravnost fascinirno opisuje tegobe novih nezrelih demokracij. Drugod po svetu pa lahko kljub volji ljudstva takšnega samotnega uradnika zamenja državna mehanizacija, ki se na ne-

demokratične načine potrudil doseči sebi naklonjen rezultat. Oblastniki poskrbijo, da sistem v osnovi ostane enak, s spremembo sistema v demokracijo pa zaradi politično korektnih razlogov lahko dostopajo do mednarodnih finančnih institucij. Vlade po svetu so že zdavnaj ugotovile, da se v kapitalizmu bolj splača izvajati demokracijo vsaj na papirju. Z izjemo velike, komunistične Kitajske, si manjše države po svetu ne morejo več privoščiti ekonomske in politične osamitve. Zahodni demokratični kapitalistični sistem sicer zahteva opevane vrednote demokracij, kot so svoboda govora in enakopravnost, skratka pravno državo. Kljub temu pa slovi na izkoriščanju držav v razvoju, kjer je moč najti cenejšo delovno silo, kot tudi surovine. Če bo enakopravnost na koncu postala univerzalna, kapitalizem od nikoder več ne bo mogel črpati svojega dobička. Ker demokratične kapitalistične države poslušajo z velikimi dobič-

ki, se marsikomu mudi vstopiti v ta klub po svoj kos pogače. Pri tem pa oblastniki mladih demokracij seveda poskrbijo, da v rokah držijo vse niti, da se denar steka v 'prave žepce'. Takšen medijsko izpostavljen primer je Zimbabve, kateremu že 28 let vlada nekdanji borec za rase pravice Robert Mugabe. Ta se oblasti drži z vsemi kremplji, vrstijo se odkrite politične prevare, predstavljane volišč in pomanjkanje teh v urbanih predelih, kjer Mugabe ne uživa tolikšne podpore, kot tudi policijska represija. Po prvem krogu je opozicija sicer že razglasila zmago na volitvah, a je Mugabeju uspelo izsiliti drugi krog volitev. Pred drugim krogom so kandidatu opozicije Morganu Tsvangiraiju grozili s smrtjo, obtožen je veleizdaje naroda, večkrat pa so ga tudi strpali v zapor. Za opomin so neznanci umorili župana glavnega mesta Harare skupaj z njegovo ženo, sicer člana opozicije. Policija je umora potrdila, a jima ni pripisala

političnega motiva. Policija tudi sicer vse aretacije prikazuje kot posledice kriminalnih dejanj. Po podatkih nevladnih organizacij je policija priprla več kot sto domnevnih načrtovalcev bombnih napadov, vsi pa so bili člani opozicijskega gibanja za demokratične spremembe. Policija zanika tudi, da bi na prepovedanem mitingu pretepla Tsvangiraija, a je to akcijo priznal sam Mugabe ter dodal, da si je Tsvangirai udarce zaslužil. Opozicija se je iz volitev umaknila, tako da je Mugabe v drugem krogu ostal brez tekmecev. A poleg ekonomskih dobrin, ki mu jih prinaša ponovna izvolitev, v ozadju morda tiči še en pomemben razlog. Mugabe se je namreč z 11.000 vojakih udeležil roparskega pohoda po Kongu, da bi se skozi vsa ta leta obdržal na oblasti, je vojski ukazal pobiti tudi na desetstisoče pripadnikov upornih plemen, kar bi ga po volitvah lahko pripeljalo na mednarodno sodišče za vojne zločine v Haagu. Prava volilna farsa so bile tudi zadnje ruske predsedniške volitve. Po uradnih podatkih državne volilne komisije je bila volilna udeležba za novo rusko dumo naravnost fantastična. Karčajevo-Čerkesija 94 odstotkov, Kabardino-Balkarija 97 odstotkov, Ingušetija 98,35 odstotka, Čečenija z že zaskrbljujočimi 99,21 odstotka ... Ti so Enotni Rusiji namenili kar 9 9,6 odstotka vseh glasov. In to po dveh vojnah! Tunizijski predsednik, ki je na oblasti že od leta 1987, se je na zadnjih volitvah leta 2004 odločil popraviti rezultat s prejšnjih 99 odstotkov, na tokratnih 95. Sadamu Huseinu, ki je bil na oblasti od leta 1979, so volivci leta 1995 z 99,96 odstotka namenili sedemletni mandat, brez omejitve podaljševanja. Celotno marsikateri diktator pa bi zavidal bivšemu srbskemu predsedniku Miloševiću, ki so mu na nekih volitvah namerili kar 104 odstotke. Ker demokratične kapitalistične države poslušajo z velikimi dobički, se marsikomu mudi vstopiti v ta klub po svoj kos pogače. Pri tem pa oblastniki mladih demokracij seveda poskrbijo, da v rokah držijo vse niti, da se denar steka v 'prave žepce'. Oblastniki poskrbijo, da sistem v osnovi ostane enak, s spremembo sistema v demokracijo pa zaradi politično korektnih razlogov lahko dostopajo do mednarodnih finančnih institucij.

Sanjači in fantasti ali tihi spalci

Utopijo najprej razumemo kot zamisel neustvarljive družbe prihodnosti oziroma kot načrt idealne družbe, ki ni uresničljiv. To so misleci, po zgledu angleškega ministra Thomasa Mora in njegove Utopije, dosegali s prikazovanjem družbe, ki je bila diametralna tedanji/sedanji, s slikanjem kontrastnih družbenih razmerij in ureditve.

ROK PLAVČAK

Dve plati enega kovanca

Utopije so pomembnejše, kot priznavamo, saj so prvi nastavki in ogrožja novih družb, prostor za razglabljanje o idejah, doktrinah in teorijah in za dokazovanje njihove uporabnosti, tisto nujno netivo družbenim spremembam. Zanje je značilna kritična presoja in razčlemba realnosti, odklanjanje dejanskega stanja in odpiranje k možnostim. Tudi k tistim možnostim, ki pomenijo napredek, razvoj, rast. Kajpak imajo utopije tudi mračno stran. Ne mislim na njihovo nasprotje, na distopije – negativne utopije, kot sta Krasni novi svet in 1984 ali Zamjatinov Mi. Po utopijah pogosto posegajo revolucionarji in totalitarni sistemi, služijo jim kot priročen instrument za upravičevanje reda in discipline, nasilja ter žrtvovanja – materiala, ki velja za nepogrešljivega pri gradnji popolnega mesta (Y. Dilas – Rocherieu). Tako nacionalsocializem kot komunistični sistemi so z obljubo popolne družbe in novega, prerojenega, totalnega človeka upravičevali, kar ni moč upravičiti – teror in smrt milijonov ljudi. Toda gotovo ne moremo kriviti utopičnega načrta, toliko manj,

če ta zavrača nasilje kot sredstvo lastne uresničitve. Odgovorni so vedno ljudje, ki uničijo ljudi, da dosežejo idejo.

Utrip današnjosti

Utopije so že a priori vedno ideološke, vselej so že (del) ideologije. Vsaka ideologija ima svojo utopijo, ideal, po katerem se zgleduje, kjer črpa svoj smisel in kamor polaga upe za bodočnost. Vsako družbeno kraljestvo ima svoj hiliazem – veruje, da bo obstajalo do konca sveta, da je samo konec zgodovine. V utopiji sočasnega družbenega sistema zahodnega sveta naj bi slehernik živel ameriški sen. Ameriški sen je kolektivna utopija dobe individualizma. Seveda pa vanj verjamejo samo otopeli, nerazmišljujoči ljudje, brez posluha za sočloveka. Če parafraziram kontraverznega ameriškega komedijanta G. Carlina: Človek mora spati, da lahko vanj verjame. Sicer pa nam že sama sintagma pove, da gre samo za sen.

Nevarnost pomena

V vsakdanjem besedišču je pojem utopično dobil sinonime: neuresničljivo, nestvarno, izmišljeno, sanjarsko, torej nekaj, kar je plod domišljije in nima nobenega stika z

resničnostjo. Utopijo se nerefleksivno zamenjuje s fantazmo ali s fikcijo. Najpogostejša zavrnitev večine predlogov, ki bi lahko pognali v tek spremembe, je ugotovitev, da so »utopični«. Že najmanjši sum, da je nekaj utopično, torej neuresničljivo, pomeni že vnaprejšnje odločno nasprotovanje, takojšnjo zavrnitev celotne stvari, brez najmanjšega kritičnega premisleka. Tega preprostega in uničujočega, a učinkovitega protiargumenta se že od nekdaj poslužuje politična dialektika in je globoko zakoreninjen v človeški miselnosti. Če je nek ideal utopičen in neustvarljiv v popolni obliki, kakor je bil sprva zamišljen, še ne pomeni, da ga moramo v celoti zatreči – nasprotno, še bolj se moramo potruditi, da ga dosežemo vsaj v obrisih in sencah. Le tako lahko popravimo, spremenimo, izboljšamo dano zdajšnjost. Z zavračanjem sprememb kot utopičnih podelimo popolno legitimnost sedanosti in hkrati preprečimo prihodnost. Ljudje smo po naravi nagnjeni k stalnosti, k nespremenljivosti, saj spremembe pretresajo naš vsakdanji mir in varnost ter povzročajo šoke. Veliki izumitelji in napredni modreci so vedno živeli v nerazumevanju in neodobravanju.

Politični nasprotniki so mnoge med njimi preganjali in celo sežigali na grmadah, če njihovo delo ni bilo skladno z uradno doktrino. Kar je nekoč veljalo za utopično, je danes povsem samoumevno: kolo, parni stroj, avtomobil, hladilnik, radio in televizija, računalnik ... Tudi demokracija in človekove pravice so se ljudem pred štiristo leti zdele popolnoma utopične. Pa vendar že od nekdaj sanjamo o letenju in bomo sanjali še naprej.

Resničnost bodočnosti: sanjati ali spati?

Na utopije gledamo izrazito nenaklonjeno, podcenjevalno, vnaprej zavračujoče. V svetu, kjer je vsaka bistvena sprememba označena kot utopična, je takšno gledanje skrajno usodno. Nevarnost vodi v točko, kjer je zgolj ena sama alternativa: utopija ali nič, konec, propad. Bomo s pomočjo utopije zarisali in uresničili novo družbo ali se požrili do izumrtja? Edina prihodnost je (zaenkrat še) utopija – družba, ki ne bo samouničujoča. Človeštvo, ki ne bo vsega, česar se dotakne, spremenilo v prah. Odnos do stvarnosti, ki ne bo popolna eksploatacija – brezmejno izkoriščanje in potratništvo, temveč sožitje, simbiotičen način bivanja. ■

Web 2.0, revolucija kulture

Z razvojem informatike je internet v zadnjem desetletju sprožil revolucijo v naših življenjih. Izza ekrana smo v stiku s svetovi, o katerih v preteklosti nismo mogli niti sanjati. Dejstvo, da se revolucija odvija, danes ni več sporno. Revolucija ima ime. Ime ji je Web 2.0.

SAMO BOHAK

Kljub temu pa to ne bo članek o internetu. Niti ne o omejenih spremembah znotraj določene veje tehnologije. To bo članek o spreminjanju načina, kako doživljamo in razumemo nas same, svet in spremembe, ki se trenutno odvijajo. Web 2.0 je le začetna točka, s katere lahko gremo na razumevanje ali celo določanje naše prihodnosti.

Kaj je Web 2.0?

Web 2.0 je poslovna revolucija v računalniški industriji, ki je posledica spremembe interneta kot platforme, in poskus razumevanja pravil za uspeh na tej platformi. Ta definicija, povzeta iz Wikipedije, nam kaže razumevanje Weba 2.0, kot ga razume poslovni svet. Gre za novo priložnost za zaslužek. Primeri strani, ki uporabljajo Web 2.0, so: Amazon.com, Google Maps (maps.google.com) in slovenska stran <http://novice.najdi.si>. Glavna lastnost omenjenih strani je, da jih uporabniki lahko sooblikujejo. Uporabnik postane ustvarjalec. Odpirajo se možnosti za internet po meri uporab-

nje potencialov za družbo in posameznika, ki jih te spremembe skrivajo v sebi.

Sprememba produkcije

Da bi lahko v celoti razumeli pomen revolucije, ki se dogaja, jo bom, kot je bilo storjeno v dokumentarcu *Steal this movie*, primerjal z izumom tiska. Pred razvojem tiska je bilo znanje večinoma v lasti majhne elite, ki ga je ljubosumno varovala, in to z dobrim razlogom, saj je znanje dobesedno pomenilo moč. Znale so freske knjige, okovane z verigami, ki jo stražijo stražarji v oklepkih. Modernjša slikovita alegorija je knjiga Umberta Eccia, *Ime rože*, večplastno delo, v katerem je motor zgodbe in vzrok diabolčnih umorov domnevna Aristotelova knjiga o smehu in posredno želja po znanju. Takšno je bilo stanje do izuma tiska. Anekdotično lahko dodam manj znano dejstvo, da je Johann Gutenberg, izumitelj tiskalnega stroja, obubožal in umrl v revščini. Čas takrat še ni razumel oz. ni bil pripravljen sprejeti magnitude te spremembe. Z razvojem omrežja bittorrent

likih količin informacij po celem svetu v relativno kratkem času. Elektronske knjige so šele začetek, danes lahko prenašamo tudi zvok in video. Govorimo in vidimo lahko ljudi kjerkoli na Zemlji, pa tudi na nebu in v bližnji prihodnosti celo na Luni. Wikipedija je moderna knjiga z vsemi odgovori, Google je popolni iskalec in YouTube nam ponuja skoraj vse, od komentarjev o skupini Atomik harmonik pa do filozofske razprave o biti. Tehnologija je moderna magija.

Wiki-svet

Kljub vsemu naštetemu pa tehnologija ne glede na svojo dovršenost sama po sebi ne prinaša ničesar. V osnovi je omenjena tehnologija na voljo že vsaj desetletje in ne predstavlja ničesar posebnega. Za revolucijo, ki jo tako vehementno razglasjam, je bi-

stveno, da jo ljudje začnejo pravilno uporabljati. Dokler so torrenti namenjeni le prenašanju filmov z interneta, YouTube le krajšanju časa in dokler se Wikipedijo uporablja zgolj kot vir za prepisovanje seminarskih nalog, so spremembe še daleč. Omenjene aplikacije skrivajo v sebi veliko večji potencial. Za primer lahko vzamemo Wikipedijo. Ideja Wikipedije je omogočiti dostop do vsega znanja človeštva vsakomur, in to zastonj. Za sestavljanje enciklopedije je bilo do zdaj potrebno imeti obsežna sredstva in veliko skupino strokovnjakov, ki je projektu posvetila več let svojega in življenja, končni produkt pa je bil dostopen le majhni skupini srečnežev. nWikipedijo pa, kljub kritikam na njen račun, v določenem obziru enačijo z Enciklopedijo Britannico2. Za Wikipedijo sta pomembni dve lastnosti. Prva je, da

Zakaj bi živel v sivem svetu, kjer sem nihče, ko pa lahko na internetu samega sebe vsak dan na novo ustvarjam brez omejitev? Resnični svet ni več dovolj resničen za postmoderna otroka.

nikov, ki presegajo omejeno miselnost, usmerjeno k profitu. Prednost, ki jih Web 2.0 prinaša v naša življenja, pa niso danost. Njihova vrednost ni intrinzična, ampak je odvisna od njihove uporabe. Nova tehnologija je lahko še eden izmed načinov, s katerim bo racionalni egoistični posameznik prišel do vrtoglavih dobičkov pri logiki profita za omejenost in zapravlja-

oz. izmenjave datotek nasploh se je zgodila sprememba, enaka tisti ob izumu tiska. Transport in hramba tiskanih knjig sta draga in zamudna. Danes je mogoče veliko količino knjig shraniti na USB obsek za ključ. Splošno znano dejstvo samo po sebi ne prinaša nič novega, pomembni so nadaljnji koraki. Z razvojem širokopasovnega interneta je omogočena izmenjava ve-

ali postmoderna distopija?

internetna tehnologija omogoča skoraj instantno in neskončno posodabljanje, dodajanje in popravljanje. Druga pa, da Wikipedijo ustvarjajo njeni uporabniki, kar je hkrati njena največja prednost in največja slabost. S tem, ko Wikipedijo nenehno ustvarja na milijone uporabnikov, se čas, potreben za njeno ustvarjanje, drastično zmanjša, pluralnost mnenj pa zmanjšuje pristranskost ter omejuje cenzuro. Po drugi plati pa je potrebno priznati, da ustvarjalci Wikipedije niso (nujno) strokovnjaki. Praktično lahko kdorkoli piše o stvari, za katero ni strokovnjak. Takšne kritike prihajajo predvsem s strani strokovne javnosti. Še posebno stroge so kritike s strani univerzitetnih profesorjev in profesorov ter klasičnih intelektualcev starega kova, ki v Wikipediji vidijo banalizacijo človeškega vedenja in

površnost povprečnežev, ki jim ne bi smeli dovoliti, da vzamejo v roke pisalo. Eden izmed najglasnejših je Andreew Keen. Te kritike so deloma upravičene, saj je častivredna tradicija univerze, ki skozi dolg in težaven proces ustvarja zrelega, avtonomnega, inteligentnega, ustvarjalnega in kritičnega posameznika, ki zna ločiti zrnje od pleveli, vredna, da jo ohranimo. Prav ta tradicija je danes ogrožena in jo je vredno braniti. Kakšen je odgovor ustvarjalcev Wikipedije? Metoda, ki se je poslužuje Wikipedija, se imenuje tagging3 oz. označevanje primernosti posameznih prispevkov. Vsak obiskovalec Wikipedije lahko določen članek označi kot neprimeren oz. nepopoln, nakaže na vprašljivost virov ali predlaga spremembo. Več kot je označb, ki se med seboj ujemajo, večja je verjetnost za odpravo napake. Tudi Wikipedija ima urednike, ki pa jih je glede na velikost projekta presenetljivo malo. Izumitelj Wikipedije, Jimmy Wales, je slikovito dodal, da je njegov način »vodenja« Wikipedije mešanica demokracije, aristokracije in tiranije. Demokracija omogoča široko paleto mnenj, aristokracija zagotavlja strokovnost vsebin, tiranija pa je potrebna v izjemnih okoliščinah, v primeru širjenja žaljivih vsebin ali sovražnega govora. Vsak uporabnik lahko poda svoje mnenje o članku in njegov glas šteje. Administratorji označbe preverijo in se glede na njihovo število in tehtnost odločijo za stalno spremembo. Prizadevanje gre v smeri sožitja med svobodo govora in odgovornostjo do rečenega oz. zapisanega. Ob bok Wikipediji lahko postavimo YouTube, ki gre dlje od teksta, saj posamezniku omogoča, da sliši glas in vidi podobo drugega. V jeziku lacanovske psihologije bi lahko morda govorili celo o Drugem. Gre za dialog v realnem času. Tradicija forumov je doživela kvanti preskok, saj lahko, če želim, stopim iz sence, svojemu pisanju dodam glas in vesoljnemu spletu pokažem svoj obraz.

Temna stran sprememb

Facebook, največja spletna skupnost, ki je že davno presegla

svoj prvotni namen navezovanja stikov, je ustvarila virtualno skupnost, ki bi jo v Baudrillardovem slogu lahko označili za hiperrealno. Podoba osamljenega piflarja z očali, izločenega iz družbe, ki preživlja svoje osamljeno življenje za ekranom, je preteklost. Nova družba je internet spoznala in ga vzela za svojega. Resnično življenje ne more več konkurirati možnostim, ki jih ponuja internet. V dokumentarcu Growing Up Online je predstavljena nova generacija najstnikov, ki so se tako rekoč rodili in odraščali na spletu. Zasedenost z internetom ni več družbeni problem, postala je način življenja. Bolezen se je dovolj razširila, da je zamajala, spremenila in celo na novo postavila norme. Danes, ko internet ni več le sivina črk, ampak množica podob, glasov in svetov, se moderni najstnik ne more več upreti glasu siren. Zakaj bi živel v sivem svetu, kjer sem nihče, ko pa lahko na internetu samega sebe vsak dan na novo ustvarjam brez omejitev? Resnični svet ni več dovolj resničen za postmoderna otroka. Kako se bo današnji (antični) svet soočil s problemi, ki prihajajo in izhajajo iz prihodnosti?

Lee Siegel v svoji knjigi Against the Machine: Being Human in the Age of the Electronic Mob govori o tej novi kulturi kot o strogo egocentrični in s tem eksponentno nevarnejši kot kateri koli drugi pred njo. Fenomeni, kot so kult

Odločitev

Na spremembe, ki se dogajajo, se danes ponujata dva odgovora. Prvi zmagoslavno slavi spremembe in z mesijanskim tonom in odprtimi rokami pričakuje svetlo prihodnost. Drugi, konzervativni, s prezirom in strahom gleda na propad starega, tradicionalnega, plemenitega sveta in ga na vse kriplje poskuša ohraniti. Pravilni odgovor ni enoznačen. Najti moramo način, da možnosti, ki nam jih odpira tehnologija, izrabimo za kreativno ustvarjanje namesto pasivnega konzumiranja. Tehnologija lahko poskrbi za razčlovečenje človeka, če ji dovolimo, da namesto sredstva postane cilj. Če pa jo uporabimo kot sredstvo za doseganje od tehnologije neodvisnih ciljev, se lahko izkaže za koristno.

Izbira je vedno tvoja

Pomembno je zavedanje o tem, da prihodnost ni vnaprej določena. Spremembe, ki so posledica revolucije, lahko pripeljejo do moderne različice tehnokratske distopije, ki jo je naslikal Zamiatin v svoji distopiji z naslovom Mi Svet, v katerem nam bo vladalo načelo učinkovitosti in bo raznolikost človeka zreducirana na povprečno sivino, ali pa lahko z uporabo tehnologije kot orodja odpremo neslutene možnosti človeške ustvarjalnosti.

Tehnologija lahko poskrbi za razčlovečenje človeka, če ji dovolimo, da namesto sredstva postane cilj. Če pa jo uporabimo kot sredstvo za doseganje od tehnologije neodvisnih ciljev, se lahko izkaže za koristno.

popularnosti, ki je svoje utelešenje doživel z Big Brotherjem in se seli na YouTube, skrivanje v anonimnosti, ki se kljub prihodu videa in zvoka ohranja, in kultura plagiranja ter neoriginalnosti, katere simbol je slavna kombinacija tipk na tipkovnici ctrl+c in ctrl+v, imajo lahko za družbo prihodnosti katastrofalne posledice, če se jih ne naučimo preseči.

¹ Tim O'Reilly (2006-12-10). »Web 2.0 Compact Definition: Trying Again«. Retrieved on 2007-01-20.

² http://news.cnet.com/Study-Wikipedia-as-accurate-as-Britannica/2100-1038_3-5997332.html

³ [http://en.wikipedia.org/wiki/Tag_\(metadata\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Tag_(metadata))

Po sledih dosežkov praz

7000 let star »nemški Stonehenge« v Gosecku in »nebesni disk« iz Nebra znanstvenike napeljujeta na nov premislek o stopnji napredka naših prednikov. Najstarejši sončni observatorij v Evropi in najstarejša znana realistična predstava vesolja utegneta močno omajati še nepresežene teorije o »divjakih kamene dobe«. Bo zgodovino treba pisati na novo?

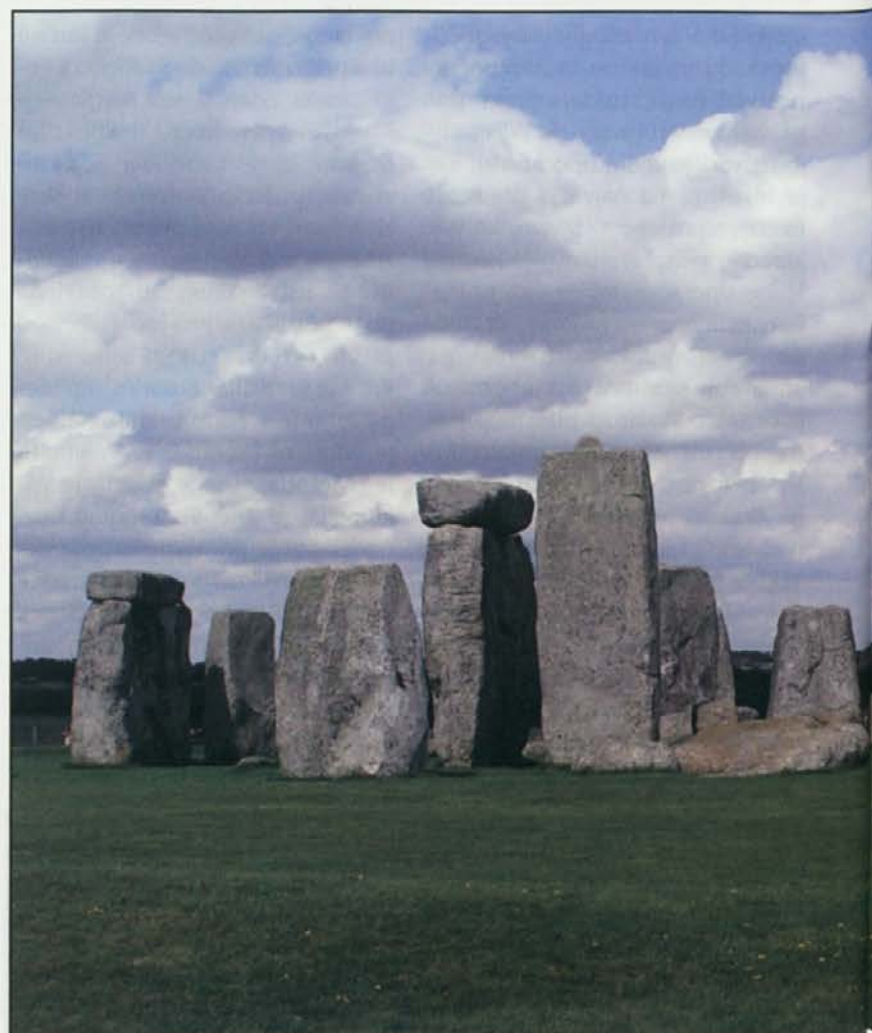
DARIO SVETEJ

Ob prebiranju strokovnih člankov v znanstvenih revijah oziroma spremljanju medijskih novic o najnovejših arheoloških odkritjih pozorni bralec zlahka ugotovi, da se znanstvena vednost o najstarejših in najne navadnejših dosežkih ljudi mlajše kamene dobe ne le širi, temveč tudi spreminja. Da sodobna znanost o naših prednikih iz neolitika še zdaleč ni rekla zadnje besede, dokazujejo tako nedavne senzacionalne najdbe v Nemčiji kot tudi neodvisni raziskovalci, ki se trudijo najti odgovore na številne še nerešene uganke preteklosti ter omajati še nepresežene znanstvene teorije o t. i. »divjakih kamene dobe«. Izgradnja tako zapletenih kompleksov, kot so denimo sloviti Stonehenge, kar 7000 let star sončni observatorij v nemškem Gosecku, irski Newgrange, francoski Carnac ali kakšen podoben prazgodovinski kompleks, ki zahteva visoko raven znanja astronomije, poznavanje matematike, geodezije in arhitekture, vsekakor

napeljuje na sklep, da so bili njihovi snovalci vse prej kot nevedni in barbarski.

Osupljiva odkritja daljnosežnega pomena

Po nedavnih senzacionalnih odkritjih v nemškem Gosecku in Nebra bo vsaj evropsko (pra)zgodovino nemara treba pisati na novo. Od leta 2003 za javnost odprti rekonstruirani spomenik krožne oblike s premerom 75 metrov v Gosecku danes namreč velja za najstarejši sončni observatorij v Evropi in – tako ne ocenjujejo le nemški strokovnjaki – za eno najpomembnejših arheoloških odkritij vseh časov. Kar 7000 let staremu sončnemu observatoriju, odkritju daljnosežnega pomena ter svojevrstne prelomnice v arheoloških raziskavah, kot ga ocenjujejo, se pridružuje še ena, nemara še osupljivejša najdba. Le 25 kilometrov daleč od Gosecka namreč izvira sloviti »nebesni disk« iz Nebra, okrogla bronasta plošča s premerom 32 centimetrov,

na kateri so iz zlata upodobljeni Sonce, Mesec, zvezde in ozvezdje Plejad. Leta 1999 na gričku Mittelberg v bližini mesta Nebra izkopana dragocenost, katere starost znanstveniki ocenjujejo na 3600 let, je doslej najstarejša znana realistična predstava vesolja. Strokovnjaki Goseck označujejo za prizorišče starodavnega kulta, enega najstarejših svetih krajev, odkritih v srednji Evropi, ter kot kraj, ki omogoča vpogled v duhovni in religiozni svet najzgodnejših evropskih kmetov. Na osnovi starosti dveh puščičnih osti in živalskih kosti znotraj krožnih gomil, ki so bile ugotovljene s pomočjo ogljikove metode, arheologi ocenjujejo, da je prizorišče nastalo v letih med 5000 do 4800 pr. Kr. Velika starost pa ni edino, s čimer osuplja Goseck. V primerjavi z menda kar 200 podobnimi prazgodovinskimi najdišči po Evropi tipa »henge« (Avebury, Durrington Walls, Mayborough ...) ima slednji le tri vho-

de od običajnih štirih, prav tako pa ga sestavljajo nenavadne formacije koncentričnih prstanov iz lesenih palisad velikosti človeka. Tudi zaradi tovrstne konstrukcije je Wolfhard Schlosser, strokovnjak za arheoastronomijo z ruhrške univerze v Bochumu, prepričan, da gre za zgodnji primerek astronomskega observatorija, ki je našim prednikom omogočal natančno zasledovanje Sonca po nebu. Schlosser sicer meni, da je omenjeno prizorišče nastalo zaradi opazovanja astronomskih pojavov, kot so premiki Sonca, Meseča in zvezd, ter zasledovanja časa. Kot menijo znanstveniki, so bili nebesni cikli zgodnjim civilizacijam pomembni zaradi časa setve in žetve poljščin, Goseck pa naj ne bi bil pomemben le zaradi svojevrstnega koledarja, temveč tudi kot prostor religioznega čaščenja in družabnega življenja. Starodavni astronomski observatorij naj bi po mnenju strokovnjakov torej omogočal vpogled v du-

PODLUPO

Kdaj se je rodila astronomija?

Kdaj natanko se je rodila astronomija, ostaja sporno, vendar resni dokazi o astronomskem znanju naših prednikov segajo v lončeno dobo. Kaže, da so prvi evropski poljedelci 5500 let pr. Kr. poznali »malo poštevanko nebesne mehanike«, poleg tega pa, kot trdi Wolfhard Schlosser, strokovnjak s področja arheoastronomije z ruhrške univerze v nemškem Bochumu, tudi že osnovne pojme matematike in fizike. Že da bi lahko pravočasno sejali in želi, so kmetje mlade kamene dobe boida potrebovali zanesljive orientirne točke na nebu. Tudi mrtve so naši praočetje pokopavali s pikolovsko natančnostjo, in to strogo po smerih neba. V tem času je bila priljubljena vzhodno-zahodna lega mrtvih, spet v drugih prazgodovinskih nekropolah pa so skeleti bili obrnjeni natanko proti ozvezdju Sirija. Odklon lege trupel od glavnih smeri neba je v povprečju le slabe štiri stopinje.

godovinskih astronomov

hovni in religiozni svet ljudi med kameno in bronasto dobo, hkrati pa naj bi s svoj starostjo ponujal tudi ključ za razumevanje Stonehengea, gotovo najslavnejšega tovrstnega spomenika na svetu, ki pa naj bi bil vendarle kasnejšega nastanka (graditi naj bi ga začeli okoli 3500 pr. Kr.).

Na sledi pradavnim astronomom

Vzporednice med odkritjem v Gosecku in diskom iz Nebre, drugim spektakularnim odkritjem v regiji, so za raziskovalce kot na dlani. Njegova oblika, orientacija in označitev zimskega in poletnega solsticija kažejo podobnosti z diskom iz Nebre, čeprav je bil slednji izdelan 2400 let kasneje, pravi Schlosser. Bronasta zeleno oksidirana plošča, okrašena z zlatimi simboli Sonca, Meseca in zvezd, kot že rečeno, velja za najstarejšo realistično predstavo vesolja. Sedem zlatih točk na 2,1 kilograma težki plošči je bilo interpretiranih

kot ozvezdje Plejad (Gostosevci), kot so se pojavljale pred 3600 leti, Schlosser in ostali raziskovalci pa menijo, da te oblike temeljijo na poprejšnjih opazovanjih, ki so jih utegnili opravljati (tudi) v Gosecku. Po njihovo je observatorij s svojo funkcijo zasledovanja časa igral ključno vlogo v družbi, ki so ji gospodovali spreminjajoči se letni časi. Tako Goseck kot disk iz Nebre naj bi med drugim kazala na to, da je bilo astronomsko znanje naših prednikov od vsega začetka povezano z mitološko-kozmološkim svetovnim nazorom. Obe odkritji nikakor nista edini kozmološki sledi, ki se ponujata prazgodovinarjem. Astrofiziki so doslej s pomočjo kompasa in teodolita raziskali že veliko pradavnih spomenikov in prišli do osupljivih ugotovitev. Ena izmed njih pravi, da so že prvi evropski kmetje 5500 pr. Kr. lahko natančno določili strani neba, opazovali planete, kot sta Venera in Merkur, ter se pri obdelavi zemlje rav-

nali po položaju zvezd. V francoski pokrajini Bretagni, natančneje v Carnacu, iz zemlje tako še danes v nebo štrli na tisoče v vrste razvrščenih pokončno postavljenih kamnov (megalitov), ki so po mnenju strokovnjakov tedanjim ljudem pomagali zasledovati poti Meseca, Sonca in zvezd, še posebno med bronasto dobo pa naj bi Evropa doživljala pravo astralno revolucijo. Magija in napovedovanje prihodnosti naj bi, tako menijo znanstveniki, izvirala prav iz tega zgodovinskega obdobja. Tovrstne teorije podkrepljujejo tudi številne najdbe skrivnostnih zlatih predmetov, ki jih nekateri pripisujejo razkošnim pokrivalom t. i. zvezdnih čarovnikov. Doslej je bilo v Evropi namreč najdeno že veliko takšnih dragocenih predmetov, prepredenih z izboklinami, krogi, drobnimi simboli Sonca, krajci Meseca in osmerokrakimi zvezdami. Raziskovalci menijo, da se za tovrstnimi simboli skriva astronomsko znanje oziroma skrito simbolno koledarsko znanje.

Spremenjeni zemljevid prazgodovine

Ugledna nemška prazgodovinarica Sabine Gerloff z univerze Friedrich Alexander v Erlangu meni, da je »kult nadzemjskega« pustil sledi po celotni Evropi (mimogrede: tudi v vučedolski kulturi se v letih od 2900 do 2400 pr. Kr. na lončenih posodah pojavljajo sim-

boli nebesnih teles in svojevrstni koledar). Ohranjenih je nekaj zares impozantnih pokrival. Trije najlepši zlati stožci izvirajo iz Nemčije. Najvišji, ki meri 88 centimetrov, je bil najden pri Ezeldorfu v bližini Nürnberga. Še pred nekaj leti so jih strokovnjaki imeli za okraske, vaze ali kotličke, toda Gerloffova je prepričana, da gre za kroge »svetih mož s svetim znanjem«. Najbrž najrazkošnejši primerek te vrste je berlinski stožec. To je 74 centimetrov visok klobuk iz zlate pločevine, na vrhu katerega se blešči osemkraka zvezda, konec devetdesetih let preteklega stoletja pa ga je od nekega zavoda iz Vaduza v Liechtensteinu za tedaj rekordnih 1,5 milijona mark odkupil direktor berlinskega muzeja, Wilfried Menghin. Kot vse kaže, bo treba prenoviti celoten zemljevid prazgodovine. Doslej so bile v središču pozornosti le visoke kulture na jugu, Sumerci, Babilonci, Egipčani, Minojci, sedaj pa – zlasti zaradi Gosecka in Nebre – na vrsto prihajajo tudi »kozmozologi iz severnih krajev«. To je tudi lep dokaz, da se časi spreminjajo. Arheološki ceh doslej namreč ni kazal pretirane zanimanja za zvezde, čeprav je oxfordski profesor Alexander Thom že v 70-ih letih preteklega stoletja pisal odmevna dela o arheoastronomiji. Tudi zaradi senzacionalnih odkritij v Gosecku in Nebri se ta relativno nova znanstvena veda vse bolj uveljavlja. ■

PODLUPO

Stonehenge, Newgrange, Avebury, Carnac ...

Neolitske ljudi, graditelje veličastnih zgradb, kakršni sta britanski Stonehenge in irski Newgrange, so poleg Sonca in Meseca očitno zanimali tudi zvezde. Da je ljudi pri Newgrangeu zanimalo predvsem Sonce, za Michaela O' Kellyja, profesorja arheologije na univerzi v Corku, ni dvoma. Po njem naj bi bil eden nesporno najstarejših astronomsko uravnanih spomenikov na svetu in najstarejša sončna ura. Tudi razvpitega Stonehengea se še danes držijo uganke. Bostonski profesor Gerald Hawkins, ki je za razvrstitve kamnov tod že leta 1964 uporabljal računalnik, je ugotavljal, da je Stonehenge pravzaprav zapletena naprava za opazovanje neba oziroma prazgodovinska zvezdna opazovalnica. Kaj natanko je (bil) Stonehenge in zakaj naj bi se tedanji preprosti kmetje lotevali tako težkih podvigov, še ni povsem gotovo, dejstvo pa je, da je večina tovrstnih monumentov zgrajena po astronomskem gradbenem načrtu.

V iskanju in boju za identiteto

Zgodba Mladih muslimanov je zgodba neke politične akcije in zgodba o iskanju identitete, ki jo je možno aplicirati ne številne druge primere političnih in nacionalnih gibanj, ki jim je skupna inherentna dvojnost, da delujejo kot avantgardna in osvobajajoča navzven ter omejujoča navznoter.

TIMOTEJ MILANOV

V vsesplošni kritiki vojne proti terorizmu in antiislamske propagande največkrat pozabljam, da smo nekoč živeli v državi, v kateri je islam prav tako marsikdaj bil po krivičnem označen kot teroristična dejavnost, kar potrjuje zgodovina omenjene organizacije. Glede primerjave »islamskega vprašanja« današnje situacije s tisto v Jugoslaviji so zanimiva predvsem stališča intelektualcev leve in desne provenience (gre seveda za oceno »od oka«), ki so največkrat kontradiktorna v smislu, da so levi intelektualci, ki so nagnjeni h kritiki vojne proti terorizmu in zagovarjajo kulturni relativizem, bili nagnjeni tudi h kritiki separatističnih (»terorističnih«) teženj muslimanov na Balkanu, na drugi strani pa so desni intelektualci, ki danes vidijo vojno proti terorizmu kot nujno zlo za zagotavljanje varnosti, v islamski vrednostni in družbeni ureditvi vidijo zaviralca tehnološkega napredka, na drugi strani pa na veliko zagovarjajo pravico do samoodločbe in samostojnega razvoja muslimanskih narodov.

Začetki mladih intelektualcev

Nastanek organizacije sega v leto 1939, ko se je skupina sarajevskih gimnazijcev iz uglednih, patriarhalnih družin, ki se je navduševala nad islamskimi vrednotami, odločila stopiti po novi idejni poti, med drugim z namenom vplivati na nacionalno zavest bosanskih muslimanov, ki so se do takrat lahko opredeljevali le kot Srbi ali Hrvati islamske veroizpovedi. Po besedah Andreje Mesarič, mlade raziskovalke na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, ki se ukvarja predvsem z raziskovanjem pokrivanja pri muslimankah in islamom na Balkanu, je do situacije, ki je pripeljala do

spočetja MM, vodil niz družbenih dogajanj, ki se začnejo leta 1878, ko je bila Avstro-Ogrski na Berlinškem kongresu dodeljena pravica do okupacije BiH. Zamenjava muslimanskih oblastnikov, umirajočega Otomanskega imperija, s katoliškimi Habsburžani, naj bi med bosanskimi muslimani, predvsem med intelektualci, sprožil pravo krizo identitete. Po besedah Mesaričeve so se od 90-ih let 19. stoletja, torej nekaj desetletij za centri islamskega intelektualizma, v prvi vrsti Egipta, v BiH začela pojavljati številna besedila t. i. reformističnih piscev, skupaj z reakcijami konservativnega dela uleme (verskih strokovnjakov, »duhovščine«), v katerih so se spraševali o napredku in zaostajanju muslimanov, o njihovem obstanku v sodobnem svetu ter se zavzemali za avtonomno organiziranost verskih zadev muslimanov. Kot pravi Mesaričeva, podrobnejši pogled pokaže, da so večinoma govorila o vprašanih kulturne (in ne verske) identitete. V ospredju so bila vprašanja, kot je na primer izobraževanje mladine, predvsem deklet, v avstrijskih (beri zahodnih in krščanskih) šolah, zahajanje v kavarne evropskega stila, veliko črnilo pa je bilo prelitega tudi o vprašanju oblačenja. »Omenjena kriza muslimanske identitete iz časa Avstro-Ogrske se je torej nadaljevala v času SHS in Kraljevine Jugoslavije, saj so bili muslimani še vedno politično marginalizirani. Poleg tega je Jugoslavija še posebej v 30-ih letih težila k večji politični centralizaciji in kulturni unifikaciji, za razliko od kulturno dokaj pluralistične Avstro-Ogrske, ki tudi sicer nikoli ni bila »ječa narodov« naših zgodovinskih šolskih učbenikov,« meni Mesaričeva. Med drugo svetovno vojno

ustaška oblast NDH, pod katero je spadala tudi vsa današnja BiH, muslimanov za razliko od Srbov, Judov in Romov ni preganjala in leta 1941 je večji del članov organizacije odšel študirat v Zagreb, večina od teh je bila leta 1943 mobilizirana v domobranske enote, vendar pa so se po lastnih pričevanjih postavili proti preganjanju Judov in Srbov, prav tako pa člani MM naj ne bi bili člani zloglasne Handžar SS divizije. Enega vodilnih ideologov in začetnikov gibanja, Esada Karadžovića, naj bi po nekaterih virih ubili pri poskusu prebega meje nekje pri Murski Soboti po koncu vojne. Karadžović je želel pot nadaljevati proti Egiptu, kjer naj bi navezal stike z idejno sorodnimi organizacijami. Čeprav uradnih stikov niso imeli, pa naj bi se Mladi muslimani v svojem delovanju zgledovali tudi pri dosti bolj znanem egipčanskem Muslimanskem bratstvu. Ustaška oblast je organizacijo sicer prepovedala z razlago, da imajo možnost delovanja znotraj ustaške mladine, vendar je organizacija spet začela z legalnim delovanjem leta 1942, tokrat kot podmladek združenja El-Hidaje. To je bil tudi eden od razlogov, da jih je povojna oblast preganjala, čeprav so se nekateri člani Mladih muslimanov, med njimi tudi kasnejši predsednik BiH, Alija Izetbegović, postavili proti dejstvu, da se pridružujejo klerikalni organizaciji. Organizacija je kmalu začela delovati še v Banja Luki in Mostarju, glede slednjega je zanimivo pisanje enega od vodilnih članov Mostarske skupine Saliha Behmena, ki se je pri ilegalnem delovanju Mladih muslimanov zgledoval po navodilih za ilegalno delovanje Slovenske komunistične partije, do katerih je po naključju prišel v nekem razmetanem arhivu kazni.

Preganjani v SFRJ

Že takoj v povojnih letih so v številnih sodnih procesih bili številni člani te »teroristične organizacije« obsojeni na dolgoletne zaporne, nekateri celo na smrtne kazni. Najbolj znan je proces proti muslimanskim intelektualcem le-

ta 1983, na katerem je med obtoženimi, ki naj bi stopali po poti »kleronacionalizma« in pripravljali muslimansko revolucijo, bil tudi Alija Izetbegović. Kljub dejstvu, da je organizacija nastala v tridesetih letih, torej v času, ko so bili komunisti še precej večji marginalci od njih samih, je po besedah Mesaričeve komunistični režim večji del njihovega obstoja predstavljal Mladim muslimanom »konstitutivnega drugega«, kar naj bi bilo v organizaciji opazno še danes. Predvsem v prvih desetletjih po drugi svetovni vojni so bili zaslužni za ohranjanje elitne intelektualistične muslimanske identitete, in to je bistveni element MM, ki se ga, kot pravi Mesaričeva, zavedajo tudi današnji člani. Po besedah ene izmed članic v komunizmu ni bilo prepovedano biti musliman, prepovedano pa je bilo hkrati biti musliman in biti oseba na družbenem ali političnem položaju, četudi je bil ta nižjega ranga.

Čas parlamentarnega delovanja in »islamizacije«

Del obsojenih na procesu leta 1983 je skupaj z Mladimi muslimani po razpadu SFRJ ustanovil Stranko demokratske akcije (SDA), z Alijo Izetbegovićem na čelu, ki je danes sodobna konservativna stranka in ima status članice opazovalke znotraj Evropske ljudske stranke (EPP). Povezave med stranko in MM naj bi bile zelo tesne. O vplivu in ugledu same organizacije med današnjo mladino pa Mesaričeva meni, da danes organizacija MM nima odmevnjšega položaja med mladimi v BiH, saj ti sledijo zelo različnim življenjskim stilom in kljub zgodovinski vlogi, ki jo je odigrala organizacija MM za časa Jugoslavije, jo marsikdo med mladino sploh ne pozna. Tako naj bi danes bili glavni akterji MM njihovi starejši člani, čeprav imajo precej tudi mlajšega članstva, ki je aktivno predvsem v raznih kulturnih in humanitarnih dejavnostih organizacije. Nekateri ljudje pa so tudi mnenja, da je organizacija MM izpolnila svojo zgodovinsko funkcijo ter da je danes že preživet pojav, nekaterim pa se

Sarajevsko pokopališče Kovači, kjer je pod kupolo pokopan Alija Izetbegović.

zdi, da člani MM ne dobivajo za služenega priznanja s strani Bošnjakov in tudi s strani SDA, pravi Mesaričeva, ki nadaljuje: »Čeprav je vodilo organizacije ostalo ohranjanje muslimanske identitete, je današnja vloga organizacije precej drugačna, kot je bila v začetku, in sicer ravno zaradi spremenjenega družbenega konteksta. V povojni bosanski družbi je vloga islama kot identitetnega sidrišča vsekakor močno narasla, nima pa organizacija MM pri tem tako pomembne vloge, kot jo je imela nekoč. V zadnjem desetletju in pol se je namreč v BiH pojavilo veliko število različnih versko obarvanih združenj in društev, tako da se je tovrstno združevanje okoli islama in/ali bošnjaštva razpršilo in diverzificiralo.«

Glede naklonjenosti MM k enemu od različnih načinov prakticiranja islama, Mesaričeva pojasnjuje: »V BiH že od časa avstro-ogrske okupacije obstaja uradno telo, imenovano Rijaset islamske zajednice, ki ureja vse zadeve, povezane z islamom, in ki ima že ne-

kaj desetletij svojo izpostavo tudi v Sloveniji. Toda v povojnem obdobju naj bi Rijaset izgubljal monopol nad islamom v Bosni, čeprav ima še vedno pod okriljem vse islamske verske objekte v BiH. V grobem lahko govorimo o t. i. tradicionalnem, "bosanskem" islamu, kjer imamo tradicijo "ljudskega" islama, teološko tradicijo bosanske uleme in tradicijo sufizma, ki se je ohranila z dejavno-

V povojni bosanski družbi je vloga islama kot identitetnega sidrišča vsekakor močno narasla, nima pa organizacija MM pri tem tako pomembne vloge, kot jo je imela nekoč.

stjo dervišev v tekijah, ter o vplivih, ki so v med- in povojnem obdobju prišli iz drugih muslimanskih držav. Tu so vsekakor največji kamen spotike t. i. vehabije oz. po slovensko vahabiti, ki jih lahko prepoznamo po dolgih bradah in zavihanih hlačah. Salafisti, kot se

imenujejo ustrezneje, se razen po oblačenju razlikujejo predvsem po določenih vsakodnevni praksah, ki jih večina Bosancev smatra za nesprejemljive, kot na primer to, da ne poslušajo glasbe, ter to, da ženske zakrivajo obraze. Poleg arabskega vpliva se kot problematičen včasih pojavi tudi iranski šiitski vpliv, a je razumljen kot manj sporen in je predvsem manj opazen v javnosti.« Mesari-

čeva ni zasledila, da bi se MM javno opredelili do katerekoli izmed struj oz. interpretacij islama, so pa po njenem mnenju vsekakor najbližje Islamski zajednici. Kar se tiče »islamizacije« po SFRJ, Mesaričeva meni, da so ti procesi mogoče v primeru mladine opa-

znejši, ker je povprečnemu slovenskemu opazovalcu, navajenemu sekularizirane mladine, ta pojav dokaj tuj. Mladim je na voljo veliko dejavnosti, kjer pridejo v aktivnejši stik s prakso in učenji vere, ki se odvijajo tako po mošejah kot tudi številnih društvih, študentskih domovih ter v neformalnih krogih v zasebnih hišah in stanovanjih. Ta mladina se zadržuje tudi v lokalih, kjer ne strežejo alkohola, v glavnem v slaščičarnah na Baš Čaršiji. En izmed razlogov opaznosti t. i. islamizacije mladine je verjetno tudi število pokritih deklet, ki se zadržujejo na teh mestih. Ta je v zahodnem kontekstu običajno razumljena kot znak islama in islamizacije par excellence, čeprav dejansko predstavlja le del vsakodnevni praks, ki jih posameznice, ki so "v veri", inkorporirajo v svoj življenjski slog, in pri tem niti ne najpomembnejši. To običajno postane ravno skozi razreševanje identitetnih vprašanj in kriz, pri katerih je posameznik prisiljen v izbiranje med Vzhodom in Zahodom.

Dežela številnih ljudi, kont

Ne vem, če obstaja toliko religij, toliko bogov v kateri koli drugi deželi kot v Indiji. Prav zaradi tega pestrega mozaika religij, neverjetnega števila ljudi se Indije ne da spoznati, kaj šele razumeti, Indijo se da samo živeti. Bolj kot se upirate njenemu življenjskemu toku, večji kulturni šok doživljate. Pravzaprav vam drugega, kot da se mu prepustite, niti ne preostane.

ALEŠ KUSTEC

Takšno dobrodošlico kot jo izreče Indija, je ne izreče nobena država. Četudi je moje letalo v Delhiju pristalo ob treh zjutraj, me je na letališču pričakala množica stotih, dvestotih taksistov. In prav vsi ti mahajo, kričijo, skratka izrekajo dobrodošlico. Iz varne razdalje stvar zgleda nadvse prijetno, ko pa se je treba odločiti za konkretnega taksista, lahko postane zelo naporna. Preden sem se prebil do taksija, sem moral sprejeti še dobrodošlico letaliških beračev z razno raznimi telesnimi deformacijami. Ko se končno usedem v taksi in mislim, da je najhujše za mano, mi taksist omeni, da je moj hotel slaba izbira, saj da je predrag in umazan. Seveda mi ponudi drugega in to takšnega, v katerem bi on dobil svojo mastno (okvirno 40 %) provizijo, česar pa mi seveda ni povedal. Na njegovo nesrečo nisem naiven in vztrajam pri svojem hotelu. Po večminutnem prerekanju končno odrineva. Ko se nato v hotelu dobesedno sesujem na posteljo, ugotovim, da me je bolj utrudila polurna vožnja s taksijem kot pa osemurni polet s letalom.

Množica ljudi in bogov

Ko naslednji dan stopim na ulico, se zgrozim, ljudje, vsepovsod sami ljudje. Počutim se ogroženega, saj zaradi bele barve izrazito izstopam. Ljudje pa nenehno buljijo vame, kot da sem prišel z Marsa. Mislim, da je ta konstantna pozornost ljudi glavni krivec za kulturni šok, ki ga doživljajo številni popotniki v Indiji. Umazanija me sploh ni motila, le ljudje, ki buljijo, gnjavijo in nikoli ne dajo miru. Kaj hitro sem spoznal, da se večina ljudi ne zanima toliko zame kot za mojo denarnico. Z Davidom iz Anglije sem nato razglabljal o tem, kako so nekateri Indijci res prijazni, medtem ko drugi želijo samo moj denar. Njegov

odgovor me je šokiral. »Vsi Indijci hočejo tvoj denar, le da so eni pri tem bolj prijazni.« Po tednih vročega sonca sem izgubil svojo belo barvo. Prav tako me je zapustila evropska pamet, ki v Indiji ne pomaga. Postal sem »Indijec«. Pritisk je izginil in lahko sem začel uživati. Ta lekcija je bila za mano, čeprav si nisem mogel pomagati, da se ne bi od srca nasmejal, ko sem zagledal prestrašene obraze še svežih in povsem belih prišlekov, ki so se otepali vsiljivih trgovcev in taksistov. Danes razumem njihovo početje kot boj za preživetje. V Indiji namreč živi več kot milijarda ljudi, od tega jih vsaj če-

trtina živi pod pragom revščine, zato je borba za vsak rupi (indijski denar) neizprosna.

Pregovor pravi, da ima Indija toliko bogov kot ljudi. Ljudje si izberejo tistega boga, ki jim je najbližje, morda si kakšnega tudi izmislijo na novo. Hinduizem, glavna religija v Indiji, je dokaj svobodna religija, saj vernikom poleg izbire boga dopušča tudi različne interpretacije in verske prakse. Čeprav Zahod hinduizem uvršča med politeistične religije, duhovno izobraženi Hinduji trdijo, da gre v resnici za monoteistično religijo, saj naj bi bil vsak bog zgolj manifestacija enega, vseobsegajočega boga, Brahmana. Hinduizem

kot tudi vse religije, ki izhajajo iz njega, verjamejo v reinkarnacijo oziroma ponovno rojstvo. Zato je psihološko dojemanje časa na Vzhodu ciklično. Čeprav je za nas, zahodnjake, ki čas doživljamo linearno, kot premico med rojstvom in smrtjo, takšno pojmovanje neobičajno, ima v sebi nekaj logike. Tudi narava namreč velikokrat deluje po cikličnem principu. Npr., nenehno ponavljajoča se dan (življenje) in noč (smrt). Čeprav sta tako dan kot noč sama zase minljiva, je njuno izmenjavanje večno, bi rekli hindujski filozofi. Iz hinduistične tradicije prav tako izhaja verovanje v karmo. Vse, kar si storil v prejšnjem ali sedanjem življenju, se kopiči v tvoji malhi usode in nato izravna v življenju. Poenostavljeno. Kar seješ, to žanješ. Za Indijo je značilen tudi kastni sistem, ki naj bi odražal posameznikovo karmo. Tako naj bi se vsak rodil v tisto kasto, ki mu glede na njegovo karmo pripada. Ker pa indijski kastni sistem precej spominja na evropsko srednjeveško razredno ureditev (duhovščina, vojaki, trgovci in obrtniki ter kmetje), gre predvsem za izmišljotino duhovščine, da lahko zatira nižje kaste. Danes kastni sistem počasi izgublja na veljavi. Kastni položaj naj ne bi bil več pogoj za izbiro poklica. Seveda so poglavje zase nedotakljivi, ki so izvzeti tako iz kastnega sistema kot življenja ter obsojeni na suženjska dela in beraštvo. Še vedno pa se kasta upošteva pri porokah. Tako se lahko med sabo poročita le pripadnika iste kaste. Še vedno prevladujejo tudi dogovorjene poroke, o katerih odločajo starši, razen v mestih.

Hindujski protestantizem

Zaradi zmešnjave z velikim številom bogov ter nadvlade duhovščine so se pojavile nove religije, ki pa v svoji osnovi še vedno temeljijo na hinduizmu. Tako džainizem zavrača togi kastni sistem in neizbežnost karme ter daje večji poudarek na posameznika. Tako se s pravilnim življenjem po načelu nenasilnosti da ubežati tudi karmi. Strogo verne džainiste

rastov in različnih religij

spoznaš zelo hitro. Oblečeni so v belo, usta imajo zakrita, da ne bi pojedli kakšnega mrčesa, ter hodijo izredno počasi, saj pred vsakim korakom pometejo pot pred sabo, da ne bi stopili na še tako majhno živo bitje. Za razliko od džainistov se pripadniki ostalih indijskih religij ne držijo tako strogo svoje vegetarijanske diete. Spomnim se prijatelja iz Delhija, ki je bil sicer sikh in je zelo rad pogledoval za ženskami. Nasploh je za Indijce značilno, da so obsedeni z lepimi ženskami, še posebej belopoltimi. Tako mi je ena Izraelka, ki je sama potovala po Indiji, razlagala, da je bilo njeno potovanje nočna mora. Nenehno je morala poslušati cmokanje in žvižge Indijcev. In prav takšen je bil moj prijatelj. Ker je bil poročen, sem ga nenehno izzival, ali je njegovo početje moralno. Njegov najboljši izviren odgovor se je glasil: »Vsak dan jem riž, zato si lahko tu in tam privoščim piščanca, če me razumeš.« Tako je s prehrano in očitno z ženskami tudi. Sikhizem je še ena izmed pomembnih religij v Indiji, ki jo je od 15. stoletja naprej izoblikovala skupina sikhovskih gurujev v regiji Punjab. Sikhi prav tako zavračajo množico bogov, saj verjamejo v enega univerzalnega boga, ki ima abstraktne poteze. Pravoverni sikhi morajo spoštovati pet simbolov. V laseh morajo nositi majhen leseni glavnik, na roki pa železno zapestnico. Oblečeno morajo imeti posebej izdelano bombažno spodnjo perilo, ki jih odvrča od grehov, še posebej poželenja. Moj prijatelj očitno na sebi ni imel tega perila. Na izbranem delu telesa si ne smejo obrezovati las oziroma dlak, zato imajo moški dolge brade, ženske pa ... S sabo pa morajo vedno nositi tudi obredni nož. Znani so tudi po tem, da imajo na glavi turban.

Muslimanska prijaznost

Mnogokrat se o Indiji govori kot o deželi miru in nenasilja, ki ga je v Indiji v borbi za neodvisnost spodbujal Gandhi. Indija se je sicer leta 1947 otrešla britanske nadvlade in postala neodvisna drža-

va, a Gandijeve sanje o združenih Indiji se niso uresničile, saj se je istega leta od Indije ločil muslimanski Pakistan. Sledile so ene izmed največjih migracij na svetu, saj je 12 milijonov hindujcev, sikhov in muslimanov prečkalo mejo med Indijo in Pakistanom. V nasilju, ki je izbruhnilo med njimi, je umrlo okoli pol milijona ljudi. Še dandanes med Indijo in Pakistanom vladajo napetosti zaradi meje v čudoviti gorski, a strateško pomembni pokrajini Kašmir. V Indiji tudi še vedno živi okoli 160 milijonov muslimanov, zaradi česar je Indija tretja država na svetu po številu muslimanov. Med njimi in hindujci še vedno prihaja do napetosti, ki se velikokrat končajo tudi z več mrtvimi na obeh straneh. Kljub nepopularnosti muslimanov po svetu, sem sam z njimi imel same lepe izkušnje. Če so me vsi ostali skušali naplahtati, te-

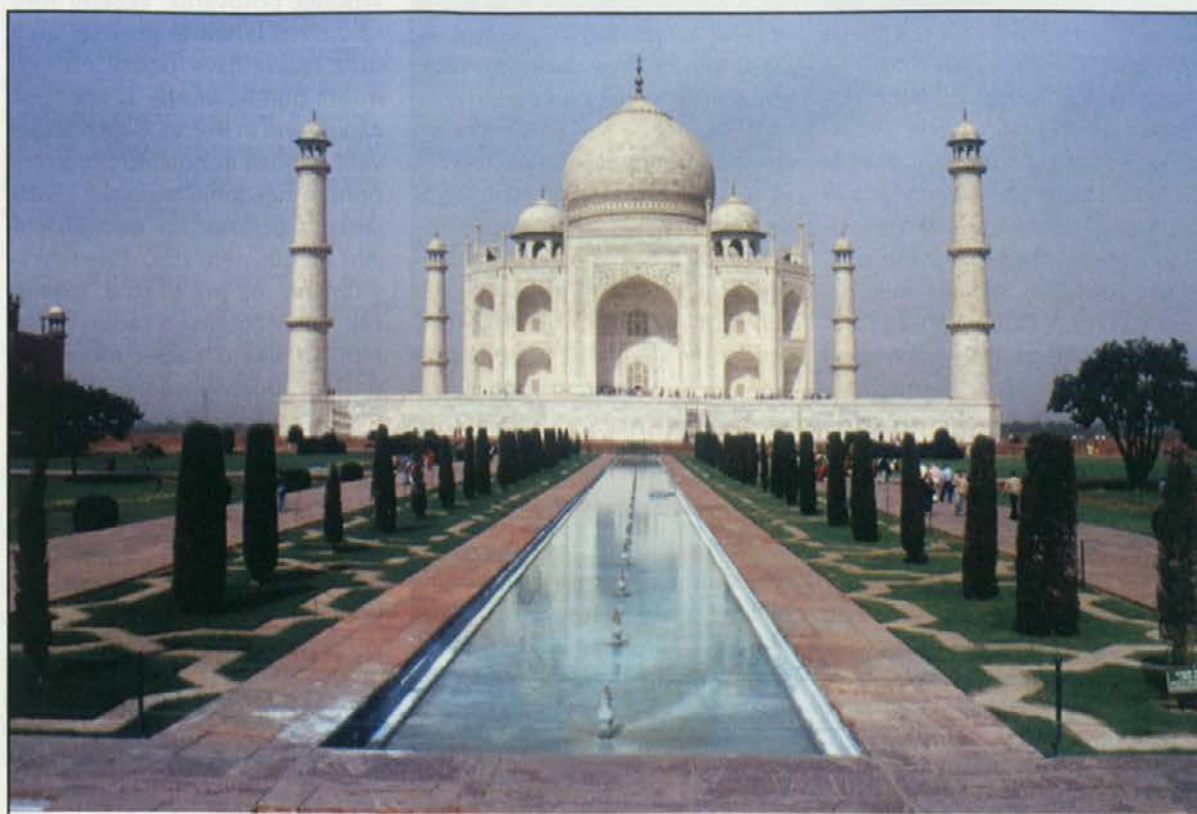
ga ne morem reči za muslimane in tudi budiste. Res pa je, da so me skoraj vsi poskušali spreobrniti v islam, saj po njihovem prepričanju moja izvorna krščanska vera tega sto odstotno ne zagotavlja. V najlepšem spominu mi je ostal mladenič iz Agre, kjer se nahaja Tadž Mahal, ki je prav tako »islamska« zgradba. »Najprej sem človek in brat vsem ljudem, šele nato musliman,« je dejal in dokazal, da poleg islamskega ekstremizma obstaja tudi islamski humanizem.

Tibetanski begunci

Budizem je edina svetovna ateistična religija, saj ne verjame v boga stvarnika, zato ga nekateri ne pojmujejo kot religijo, temveč kot duhovno filozofijo. Budizem sicer uči, da je življenje trpljenje. Izvor vsega trpljenja pa je v hrepenenju po nadaljnjem življenju

in užitkih. Zato se trpljenja lahko izognemo le z opuščanjem tega hrepenenja. Vendar pa se zato ne rabimo posluževati stroge askeze, kot to počnejo džainisti, temveč slediti zmerni oziroma srednji poti. Čeprav budizem izhaja iz Indije in se je kasneje razširil v preostale dele Azije, je v sami Indiji v tekmi s hinduizmom praktično izumrl. Število budistov se je v zadnjem času v Indiji povečalo tudi zaradi tibetanskih beguncev. Leta 1959 je namreč Dalajlama zaradi kitajske grožnje skrivaj zapustil Tibet in zbežal v Indijo. V prvem valu beguncev mu je sledilo skoraj sto tisoč Tibetancev. Dalajlama je z dovoljenjem tedanjega indijskega premierja Nehruja v mestu Dharamsala ustanovil tibetansko vlado v izgnanstvu. Tukaj se Tibetanci v številnih samostanih lahko svobodno učijo o svoji kulturi. Zaradi tega se še vedno veliko Tibetancev iz kitajskega Tibeta preko strmih vršacev Himalaje zateka v Indijo. Indija je torej pestra tako po raznolikosti ljudi kot religij, tudi zato je njen življenjski tok kot divja reka, ki te ali vsrka ali izpljune. Vmesne poti ni. Ali jo sovražiš ali pa ljubiš. ■

Z Davidom iz Anglije sem razglabljal o tem, kako so nekateri Indijci res prijazni, medtem ko drugi želijo samo moj denar. Njegov odgovor me je šokiral. »Vsi Indijci hočejo tvoj denar, le da so eni pri tem bolj prijazni.«

Libija, skriti zaklad

Tam, na severu Afrike, leži Gaddafijeva Libija, država nekdanjega velikega strateškega pomena, država peščenih sipin, romantičnih oaz, najbolje ohranjenih rimskih mest, nasmejanih in veliko srčnih ljudi, država, v kateri se je čas ustavil, država ...

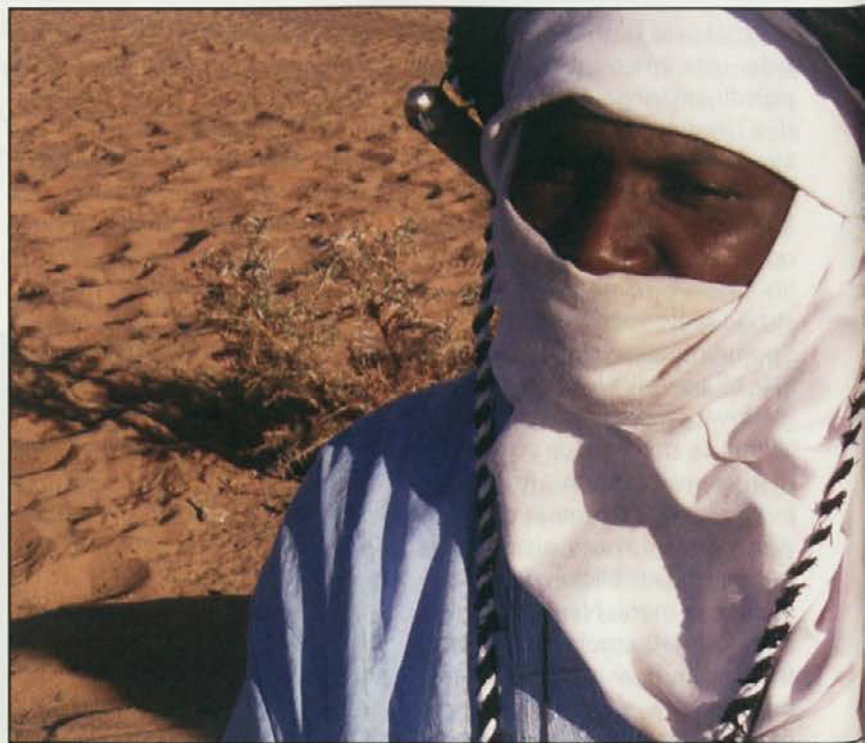
SENAD OSMANAJ

Skoraj 3.000 let so državo osvajali številni narodi, od Feničanov (območje Tripolitanijske), Grkov (območje Cirenajke), Garamantov (območje Fezzana), Rimljanov, Bizantinov, Špancev in vitezov sv. Janeza (Knights of St. John), Arabcev, Osmanov, Italijanov, Nemcev in Britancev (sever) do Francozov (jug), dokler leta 1951 dokončno ne postane samostojna kraljevina, ki ji zavlada Sanusijski kralj Idris. Slednji z odkritjem nafte sklene zavezništva z zahodnimi narodi, ki pričnejo vlagati v tehnologijo črpanja nafte in kraljevini plačevati visoke provizije od prodaje nafte. V tem času pride do šestdnevne arabsko-izraelske vojne, v kateri Izrael zasede Jeruzalem in Zahodni breg ter druga strateška geografska območja na Sinaju in Golanski planoti. Kralj Idris, ujet med zahodnim kapitalom in svojim muslimanskim narodom, ne reagira na vojno, zato se kaj kmalu znajde na udaru. Takrat komaj 27-letni Muammar al-Gaddafi izvede državni udar in zasede prestol. Danes je na oblasti že 38 let, v času vladanja preimenuje državo v Ljudsko socialno arabsko džamaharijo Libijo, ki je eno najdaljših uradnih imen države v svetu. V času njegovega vladanja si Libija prisluži tudi negativen rekord, največ zapornikov na število prebivalcev. Gaddafi je bil dejaven tudi na mednarodnem področju, kjer je obračunaval s svojimi nasprotniki, tako so nastale številne afere, npr. umor izraelskih reprezentantov na športnih OL v Münchnu, napad na sedež OPEC-a na Dunaju, umor britanske policistke s strelom z Libijskega veleposlaništva, sestrelitev francoskega letala nad Saharo, vojna s Čadom, letalski napad na škotsko mesto Lockerbie, posledica česar so bile več-

letne sankcije ZN, pri čemer je Libija utrpela velikansko ekonomsko škodo itd. Zadnji odmevnejši dosežek polkovnika Gaddafija je ustanovitev Afriške unije, pri čemer so številne afriške države že ratificirale sporazum.

Rimski cvet v osrčju Sredozemlja

Kljub številnim močnim potrebom, poplavam, vdorom južnih plemen in ropanja Francozov je Leptis Magna danes najlepše in najbolje ohranjeno rimsko mesto Sredozemlja. Mesto, ki se je že v času rimskega cesarstva postavljalo ob bok samemu Rimu, je zaslovelo predvsem v časih rimskih cesarjev Avgusta (27 p.n.š. do 14 n.š.), Hadrijana (117–138) in Septimija Severja (193–211), tukaj rojenega vojščaka, poznane tudi kot okrutni Afričan, ki se je kmalu povzpел na prestol cesarstva z močno podporo svoje vojske. Na nagel razvoj mesta je vplivala predvsem pomorska trgovina, preko katere so uvažali in izvažali divje živali. Hadrijanove kopeli, Severjev slavolok, Novi forum, stebriščna ulica, gledališče, agora in bazilika so zgolj nekateri izmed veličastnih objektov, zgrajeni iz trdnega apnenca, ki dajejo občutek živega mesta. Tukaj si človek še najbolje predstavlja nekdanje rimsko življenje. S sprehodom skozi amfiteater, kjer so se Rimljani igrali kruha in iger, se človek še najlažje vživi v igro gladiatorja, ki se bori proti divjim živalim, pred šestnajsttisočglavo množico, katera na ves glas vzklika in vpije preživelemu gladiatorju: življenje ali smrt. In ravno ta hrup, ki so ga povzročali obiskovalci gladiatorskih iger, je botroval temu, da se amfiteater nahaja

nekaj kilometrov stran od mesta, skupaj s hipodromom, ki je sprejel do 25.000 ljudi.

Ghadames

Čez dobrih 600 km vožnje preko berberskega gorovja Jebel Nafuse prispem v oazo Ghadames na tromeji z Alžirijo in Tunizijo. Oaza na samem robu kamnite puščave je vrhunec potovanja. Večerni sprehod skozi labirinte pokritih uličic brez razsvetljave potrdi vzdevek mesta duhov. Mesto, ki je ponoči zapuščeno in mirno, daje občutek veličastnosti in odlično ponazarja pomen nekdanje trgovske postojanke s prekrasnim karavanserajem na glavnem trgu. Usedom se v tipično, na pol prazno, lokalno čajnico. Medtem ko kadim vodno pipo in srkam sladek metin čaj, skušam doživeti nekdanji utrip mesta, ko so se tukaj srečevali trgovci na poti od Maroka preko Timbuktijske in Ghadamesa vse do Tripolije z natovorjenimi kamelami, prepolnih vreč soli, ebenovine, slonovine in zlata, za njimi pa vklenjeni sužnji, zaradi katerih se je mesto razvijalo in raslo ter pridobivalo status pomembnega karavanskega postajališča. In medtem ko kadim, prisede lokalni veljak v belem: »Kako si, jesi dobro, šta ima ...« Kar ne morem verje-

ti. Ali gre za stranski učinek vodne pipe, ali so se duhovi prebudili, se po tistem vprašam. Ne, stric v belem je delal v stari Jugoslaviji. Vesel, da sreča bivšega Jugoslavana, mi uredi prenočišče, potem pa na skrivaj vpraša, ali imam še kaj rakijske. Seveda je nimam, saj veš da je v veljavi strogo prepovedan vnos alkohola v državo. Oblast si zaradi tega prekrška vzame pravico zavrnitve vstopa v državo, mu razložim, njemu že znano. Žalostno zavije z očmi in doda: »Jebi ga, šta čemo sada.« »Kelnar, še dva čaja, prosim!«

Puščavska pravljica

Po nadaljnjih 1200 km vožnje prispem v osrčje Sahare, v osrčje miru in tišine, v prostor, kjer ni naglega in hitrega življenja. Vse se umiri, vse se upočasni. Še ptiči komaj žvrgolijo, niti dojenčki več ne jočejo. Oh, kako prijazna življenjska sprememba. Spomnim se razlogov Jezusovega in Mohamedovega pohajkovanja po puščavi in iskanja njenega življenjskega bistva, katero skuša danes dojeti vsaj polovica vsega zemeljskega prebivalstva. Za trenutek se poglobim vase, nič me ne zmoti. Kaj bo nastalo iz tega poglobljanja, se vprašam. Zvezde, pogledj v zvezde, tako zelo blizu so kot še niko-

friškega Sredozemlja

pozabil na njih. Živijo tukaj sredi Alahovega vrta, se borijo za preživetje, se premikajo za izviri vode in iščejo boljše življenjske pogoje. Do nedavnega so se preživljali z udeležbo v trgovini v daljnih deželah, s pobiranjem varščine trgovskim karavanam in davkov za prečkanje ozemlja. Potem ko naša ekipa sopotnikov postane lačna, nas pot pripelje do Tuarega, ki nas oskrbi z ovčjim mesom. Brez nadaljnega razmisleka jo skuhamo v čorbi ob tabornem ognju, njena jetrca, v lavorju pa si pravično porazdelimo med ekipo. Vse skupaj zalijemo s čajem, pred spanjem pokadimo še vodno pipo, dokler se ponovno ne najdemo uzreti v nebo in zvezd sijaj. Kje je že ta veliki voz, pogled Orion, pa mlečna steza, še zdaj ne vem, kje je Severnica ...!

Peščene sipine Ubarija in močno zasoljena jezera so vrhunec potovanja po puščavi. Premagovanje peščenih sipin s terenskim avtomobilom, drsenje in poskakovanje »terenca« preko sipin me za trenutek spomni na pol prebavljeno ovco v mojem želodcu. Še dobro, da smo že čisto blizu jezer. V zlatem popoldanskem soncu se v gladini jezera odslikavajo okoliške sipine in datelnove palme. Veličasten prizor narave, za uokviriti. Medtem ko se sonce poigrava z odtenki oranžne in rdeče barve, slečem obleko s telesa; sem že v jezeru. In to v jezeru, v katerem ni nujno potrebno, da človek zna plavati. Jezero je tako slano, da te samo zadržuje na gladini, za obdržanje ni potreben niti samcat gib telesa, v njem bi lahko zaspal. Še vedno se v gladini odslikava okolica, dokler sonce končno ne zatone. Ozračje se ohladi in ponovno sledi že običajen ritual: ovčja čorba, čaj, šiša, zvezde. Tokrat najdem Severnico.

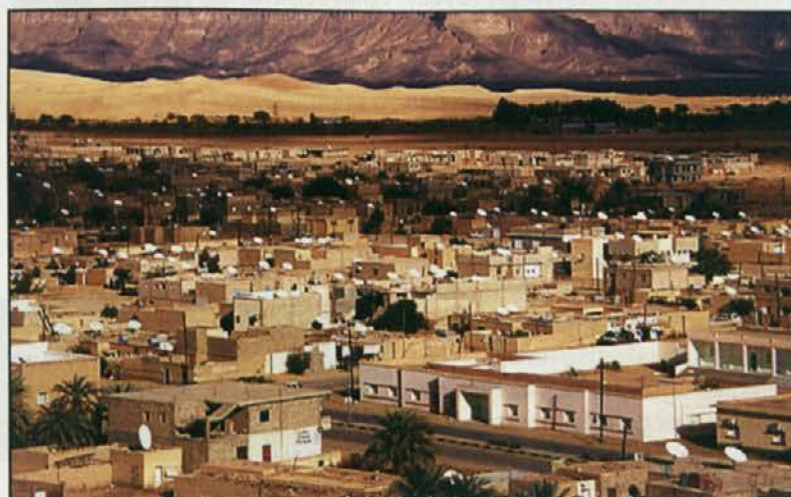
Belo mesto Tripoli, afriški El-Dorado

Nekdaj imenovano Oea je bilo najpomembnejše mesto Tripolitanijske, poleg Sabrathe in Lep-tis Magne, in je danes edino, ki predstavlja kontinuiran tok življenja skozi celotno zgodovino drža-

ve in mesta samega. Mesto je šele po odkritju nafte začelo naraščati in se širiti, takrat se je večina Libijcev začela preseljevati v mesto, graditi so se začele šole, bolnišnice, univerze, ceste, stanovanjska naselja itd. Šele po izgonu Italijanov so se v njihova stanovanja naselili prebivalci Medine, v prazna stanovanja v Medini pa so se naselili priseljenci s podeželja. Pod vodstvom Gaddafija postane lastnik stanovanja tisti, ki v njem prebiva. Medina je zaščiten od Unesca, a kljub temu propada, kajti revni lastniki niso sposobni obnavljanja svojih nepremičnin. Tok propadanja je v zadnjem hipu preprečila država, ki je začela obnavljati glavno ulico v Medini, kmalu bodo sledile še ostale.

Danes je mesto glavno finančno, pomorsko, trgovsko in univerzitetno središče države. Po prekinitvi sankcij ZN mesto poselijo tuja podjetja, ki pričnejo z vlaganjem kapitala in navezovanjem

poslovnih stikov. Belo mesto ali tudi afriški El-Dorado, kot mu nekateri pravijo, je samosvoj unikat, mesto z dušo in svojim utripom. Kljub temu da v njem živi približno 1,7 milijona prebivalcev, je mesto živahno zgolj podnevi, ponoči pa popolnoma zamre. Na čas počitka nas spomnijo mujezini iz bližnjih mošej. No, časi ki prihajajo, zagotovo niso časi počitka, ti bodo za vedno spremenili tok mestnega vrveža in dogajanja. Mesto bo postalo zgolj še ena izmed klasičnih svetovnih metropol. Danes se mesto bohoti z rimsko arhitekturo, katere največji predstavnik je slavolok Markusa Avrelija, turško oz. osmansko arhitekturo na mošejah v Medini in italijansko arhitekturo vzhodno od Zelenega trga, ki se bohoti na fasadah in balkonih zgradb iz časa italijanske okupacije. Vprašanje časa je, kdaj bodo to enkratno arhitekturo zamenjali hladni in monoton beton in stekleni kvadratasti nebotičniki.

Iskanje krivcev za neuspeh

Vsekakor so spremembe nujne. Vprašanje pa je, kaj bodo te spremembe prinesle, ali bodo spremembe le zgolj zaradi sprememb. Če se bo zgodilo slednje, bo slovenska košarka še naprej nedokončana zgodba o neizkoriščenih priložnostih. Vsi svetovni strokovnjaki pravijo, da je slovenska košarka svetovni biser, le pravilno ga je treba izbrusiti.

MILAN LAZAREVIČ

Košarka je nedvomno najbolj priljubljena kolektivna športna panoga pri nas. Zadnji dogodki na kvalifikacijah za olimpijske igre so odprli številne polemike. Slovenija se ni uvrstila na veliko tekmovanje, spet ji je zmanjkal zadnji korak za velik preskok pri uspehu, za preskok v glavah, za spremembo miselnosti.

Zgodba o neuspehih slovenske reprezentance ima dolgo zgodovino, v bistvu od kvalifikacij za olimpijske igre leta 1992, ko je Jure Zdovc proti tedanji Skupnosti neodvisnih držav zgrešil zadnji met za zmago. Kot bi bila tista zgrešena trojka napoved neuspešnih let za slovensko košarko. Šele leta 2005 se je Slovenija prvič uvrstila med osem najboljših moštev v Evropi in si prvič v zgodovini zagotovila nastop na svetovnem prvenstvu. Pričakoval se je še en korak naprej, a je očitno, da v petem letu dela selektorja Aleša Pipana ni prišlo do odločilnega napredka. Če je leta 2004 Pipanov izbor za selektorja pomenil dobro potezo, se je že po zadnjem evropskem prvenstvu pojavilo vprašanje o tem, ali je za slovensko reprezentančno košarko še koristno, da Pipan še naprej vodi reprezentanco. Eden izmed velikih kritikov stanj v slovenski košarki je kontroverzni Peter Vilfan. Nekoč izvrsten košarka, ne preveč uspešen trener, a izjemen televizijski komentator brez dlake na jeziku, je takoj po izpadu v četrtfinalu proti Portoriku dal svoj komentar. »Tokrat smo resda bili z najbolj oslABLJENO ekipo, vendar smo spet izpadli naivni, praktično nepripravljeni. Očitno imamo tudi težave s psiho, drugače si ne znam razložiti, da celotna ekipa odpove takrat, ko je najbolj pomembno. Dokončno je prišel čas, da se Pipanova era konča. Menim, da je v teh štirih letih korektno in solidno opravil svoje delo, glede na to,

Saša Vujačić. Čeprav je Radoslav Nesterović napovedal konec reprezentančne kariere, bi ga skušal pregovoriti, drugače pa bi morali na centrskih položajih igrati Primož Brezec, Uroš Slokar, Gašper Vidmar ter dvojec CSKA-ja, Matjaž Smodiš in Erazem Lorbek. Kandidati so tudi Sani Bečirovič, Emir Predžić in Jaka Klobučar.

trenerja, kroži nekaj imen, ki pa jih ne bi komentiral. Rekel bi le eno stvar. Kdor koli se odloča o selektorju, ne more nikoli iti mimo aktualnega trenerja našega evroligaša Uniona Olimpije, Aleksandra Džikića. Mogoče se komu zdi ta ekipa preoptimistično sestavljena, vendar zagotavljam, tudi iz lastnih izkušenj in kontaktov, da

Radoslav Nesterović je pri 32 letih končal reprezentančno pot.

da smo bili na dveh evropskih prvenstvih, svetovnem prvenstvu in kvalifikacijah za olimpijske igre, ni pa bilo z njegove strani nobene nadgradnje in dodane vrednosti,« pravi Vilfan in dodaja: »Menim, da je za naslednje evropsko prvenstvo na Poljskem prišel čas, da odidemo z vsem najboljšim, kar premoremo. Predvsem moramo pozabiti na vse tiste zadržke, ki so preprečevali, da sestavimo našo najboljšo ekipo. Sam imam v glavi celotno ekipo in si bom to moštvo drznil tudi naštet. Mislim, da jo mora kot prvi branilec voditi Beno Udrih. Njegova alternativa je Goran Dragič. Na krilih bi bila Boštjan Nachbar in

čar. S posebno pozornostjo bi spremljal tudi Saša Ožbolta in njegovo letošnjo evroligaško sezono pri Unionu Olimpiji.«

Celo Džikić je kandidat

Še preden so se začele kvalifikacije za olimpijske igre, so mnogi Pipanu žagali vejo. Če bi uspel, bi vsaj za nekaj časa »kupil« mir, ker pa se je Slovenija spotaknila že v četrtfinalu, so se naenkrat pojavili skrbniki slovenske košarke, v javnosti krožijo predvsem slovenski trenerji Mahorič, Bečirovič, Filipovski in celo Sagadin. Vilfan, ki je tudi član upravnega odbora tivolskega evroligaša, pa pravi: »Kar se tiče

bi 90 odstotkov teh igralcev prišlo igrati za slovensko reprezentanco na evropsko prvenstvo na Poljskem. Mislim, da je končno prišel čas, da naslednje leto odidemo na Poljsko in si rečemo: Cilj je najmanj polfinale. Dokazimo že enkrat, da nismo samo 'luzerji'.« Tako torej Vilfan.

Zaskrbljeni navijači

Približno 300 navijačev v dveh izmenah je prišlo spodbujati Slovence v Atene. Doživeli so razočaranje, mnoge skrbi, kaj bo v prihodnje, ali bodo še naprej poslušali zgodbe o odpovedih najboljših ter trepetali. Sodobni mediji odpirajo neslutene možnosti izjavljanja lastnega mnenja. Internet je z blogi in možnostjo ustvarjanja forumov dal nekaj zanimivih izjav. Eden izmed košarkarskih navdušenec je na spletnih straneh dejal: »Mnogi pravijo, da je kriva mentaliteta slovenskih reprezentantov, le-ta pa je odziv na mentaliteto in cilje vodil-

Šele leta 2005 se je Slovenija prvič uvrstila med osem najboljših moštev v Evropi in si prvič v zgodovini zagotovila nastop na svetovnem prvenstvu.

nih mož te reprezentance, bodisi je ta odziv podzavesten ali pa zavesten.« Izjave v smislu: »Na atenskem turnirju nismo izpolnili našega cilja, vprašanje pa je, če smo ga sploh bili zmožni realizirati.« Besede, ki jih je izjavil gospod Dušan Šešok, ne koristijo prav nikomur, razen njemu samemu, da se izogne odgovornosti, pa četudi objektivni. Takih izjav je bilo mnogo, izrečene s strani trenerja Pipana, gospoda Krumpa, gospoda Šešoka in drugih. Take izjave le uničujejo samozavest in motivacijo. Ali se vam zdi torej normalno, da trener, ki nikdar ni nastopal na nivoju, na katerem nastopajo ti igralci iz leta v leto, vseeno vodi take igralce?

»To je pač račun brez krčmarja, taki igralci potrebujejo trenerja, ki jim je dorasel, in Pipan žal to ni. Pipan je v relaciji do teh igralcev deklasiran. Bil pa bi Pipan spektakularen trener naše mlade reprezentance do 20 let.« To je izjava zaskrbljenega ljubitelja košarke. In res mora biti zaskrbljen. Odnos vodilnih mož zveze do košarkarjev se je nekoliko izboljšal, a je še daleč pod ravno, ki se spodobi za ustvarjanje zgodbe o uspehu. Nihče iz zveze ni znal ali pa hotel povedati, zakaj Saše Vujačića ni v reprezentanci. Je pa sam za medij Siol po podpisu nove triletna pogodbe z moštvom Los Angeles Lakers povedal svojo zgodbo iz leta 2003, ko je kot 19-letni obetavni košarkar bil kandidat za reprezentanco. Slobodan Subotić mu je v Ljubljani, dan pred odhodom na Švedsko, dejal, da je odveč. To odločitev je še sprejel, ampak temna plat zgodbe je šele sledila. »Šok je šele sledil, ko sem spoznal, da mi ni nihče najel niti sobe v kakšnem od hotelov, kjer bi lahko prespal in naslednji dan nato odpotoval nazaj v Videm, kjer sem živel in igral za Snaidero. Zame je to nedopustno, da se 19 let starega mladenciča, ki ni imel ne osebnega avtomobila ne kakršnegakoli drugega prevoza, vlak in avtobus nista več vozila tako pozno zvečer, postavi – tako rekoč ob enajstih zvečer – na cesto. Tisto noč sem si zapri segel, da se mi kaj takšnega ne bo več zgodilo.« Žalostno. Vsekakor so spremembe nujne. Vprašanje pa je, kaj bodo te spremembe prinesle, ali bodo spremembe le zgolj zaradi sprememb. Če se bo zgodilo slednje, bo slovenska košarka še naprej nedokončana zgodba o neizkoriščenih priložnostih. Vsi svetovni strokovnjaki pravijo, da je slovenska košarka svetovni biser, le pravilno ga je treba izbrusiti. ■

Prav je, da se Dejan Stefanović bori za pravice poklicnih nogometašev, da opozarja na nekatere pravice, ki jim pripadajo. A zdi se, da je s to akcijo začel prepozno. Zamuja vsaj za desetletje. Takrat se je v klubih delalo po »kavbojsko«, primerov je toliko, da v tej kolumni ne bi bilo dovolj prostora za opis vseh nečednosti.

Kronika neizpeljane stavke

Stavka bo!« so dejali. Zanimiv je bil zaplet le nekaj ur pred pričetkom novega državnega nogometnega prvenstva. Sindikat je napovedal splošno stavko poklicnih nogometašev, ogrožen je bil začetek sezone, na koncu pa so vsi odigrali tekme po določenem urniku. Nastala je komedija zmešnjav, marsikomu ni bilo jasno, zakaj sploh gre. Sindikat se je skliceval na neizpolnjevanje nekaterih pogojev s strani Združenja nogometnih prvoligašev, zahteval uveljavitev enotne pogodbe in še nekaj drugih ugodnosti za nogometaše. Stavke ni bilo, čeprav je predsednik sindikata Dejan Stefanović po tem dogodku dejal, da je uspela. Verjetno jo je videl le on. V času, ko je na Nizozemskem vodil reprezentanco »brezposelnih« nogometašev na nekem mednarodnem turnirju, je spoznal, da se slovenski nogometaši podijo po zelenicah, in se jezil na predsednika klubov. Stavka je izpuhtela, nogometaši pa so nemoteno nadaljevali s prvenstvom. Prav je, da se Dejan Stefanović bori za pravice poklicnih nogometašev, da opozarja na nekatere pravice, ki jim pripadajo. A zdi se, da je s to akcijo začel prepozno. Zamuja vsaj za desetletje. Takrat se je v klubih delalo po »kavbojsko«, primerov je toliko, da v tej kolumni ne bi bilo dovolj prostora za opis vseh nečednosti. Trpeli so nogometaši, ki so verjeli praznim obljubam, na koncu pristali na kakšno kompenzacijo, ki niti približno ni izpolnila pogodbenih obveznosti. Pogodbe so bile večkrat kršene, nekatere zadeve so se znašle na sodišču, v času pravljanja pa je marsikateri klub ugasnil. Da bi v Evropi nare-

dili red, je Mednarodna nogometna federacija Uefa uvedla obvezno licenciranje za klube. Kdor ne izpolni licenčnih pogojev na določeni ravni, ne more nastopiti. To velja za prvoligaše in tretjeligaše. Že s samim licenciranjem je prišlo do določenega reda, saj želi Uefa imeti urejeno poslovanje, ustrezno infrastrukturo, domače zveze pa morajo izpolnjevati njihove zahteve. Drugače sledijo sankcije. V razvitih nogometnih državah to ne predstavlja težave, se pa pojavijo težave v tranzicijskih državah, novodobnih članicah evropske skupnosti. In med njimi je tudi Slovenija, kjer pa je v zadnjem času ravno zaradi licenciranja vseeno zavladal določen mir. Igralci naj bi v povprečju imeli okrog 1700 evrov mesečne plače. V Sloveniji se z igranjem nogometa ne da preveč obogateti, se pa da dobro živeti. Majhnost trga narekuje cene, če kdo preraste okolje, gre v tujino. Tisti, ki ni sposoben igrati na vrhunski ravni, pač mora poiskati druge rešitve, kot sta študij ali služba. Temu primerni so tudi rezultati naših klubov na evropskih prizoriščih. Rezultati so iz leta v leto slabši, tudi reprezentanca po lestvici drsi navzdol. Vseeno je bilo v teh letih v skromnih razmerah narejenih nekaj pozitivnih stvari. Nimamo takšnih zgodb, kot je zadnji primer sofijskega CSKA. Gre za bolgarskega državnega prvaka, Uefa pa ga je še pred začetkom kvalifikacij za letošnjo ligo prvakov izključila iz tekmovanja, ker je nelikviden in ker je poslovanje netransparentno. Nato so se oglašili privrženci tega kluba, ki jih ni malo, in so predsedniku Aleksandru Tomovu vročili zahtevo za iz-

plačilo 250 tisoč dolarjev odškodnine zaradi materialne škode in duševnih bolečin. V izjavi so še dodali, da od te zahteve ne bodo odstopili in bodo predsednika vlekli po sodiščih, dokler ne bo izplačal omenjene vsote. Omenjen primer bi se lahko zgodil tudi pri nas, natančno pred osmimi leti. Maribor je po sanjski uvrstitvi v ligo prvakov v naslednjem poletju izpadel že v drugem predkrogu kvalifikacij od manj znanega moldavskega Zimbruja. Potem je šlo vse po zlu. Trikrat je še osvojil državno prvenstvo, nato izgubil primat v slovenskem prostoru, v blagajni se je nabirala pajčevina, nogometaši so šli na sodišče, temelji uspešnega kolektiva so bili zamajani. Bi navijači potemtakem morali tožiti bivšega predsednika Jožeta Jagodnika za materialno škodo in duševne bolečine? Imeli bi vso pravico, saj so v naslednjih letih poslušali zgodbe o sanaciji kluba, nihče pa za takšno stanje ni odgovarjal. Razplet tožbe ne bi mogli predvideti, bi pa bilo zanimivo obiskati razprave na mariborskem sodišču. Sindikat je nujno potreben za zaščito poklicnih nogometašev, vendar si je s takšnimi potezi, kot je bila farsa okoli stavke, naredil medvedjo uslugo. Treba je vleči drugačne poteze, skrb za poklicne nogometaše dvigniti na višjo raven. Sindikat v Angliji si je pred mnogimi leti priboril pomembno zmago. Nogometaši v tamkajšnji prvi ligi imajo zagotovljenih pet tisoč funtov tedenske plače. Pri nas takšne vsote ne bi mogli doseči, vendar bi se dalo pogovarjati o nekih okvirih za najnižjo plačo, zavarovanja. Trenja med sindikatom in združenjem prvoligašev bi bila preteklost. ■

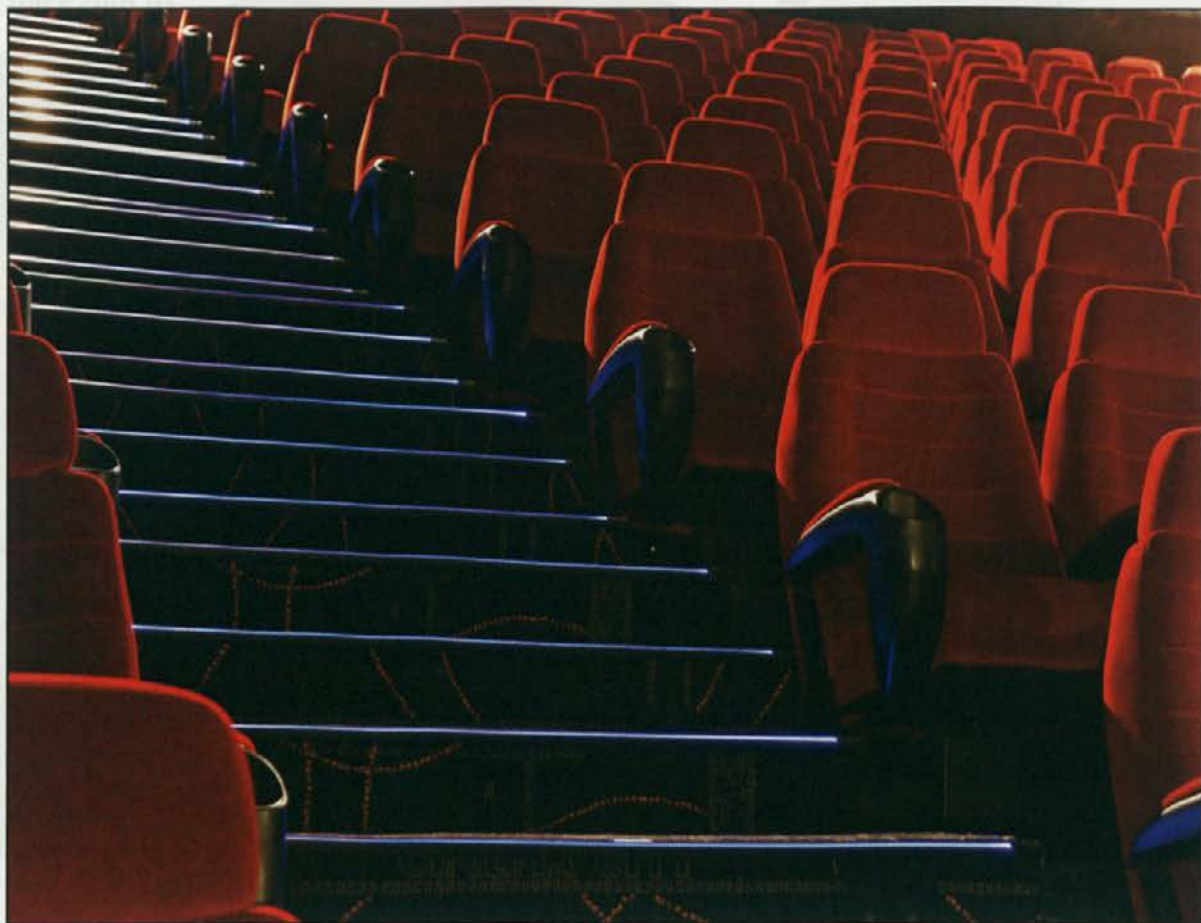
Zakaj hodimo v kino?

Zakaj so Stari Grki pred 2500 leti radi sedli po napornem delavnem dnevu ali po dolgi filozofski debati na klop amfiteatra in prisluhnili ter se predali v svet epov in tragedij? Zakaj so se dogovorili, moške in žene, da zapustijo oljčne vrtove in simpozije s sladkim vinom, da pogledajo ob večerih teatralične katarze s temno usodo zaznamovanih junakov?

DENIS JAKOP

Zakaj so 2000 let kasneje ljudje oblegali gledališča Evrope, da bi videli in slišali, predvsem pa podoživeli novo stvaritev Williama Shakespeara? Zakaj so si ljudje od nekdaj vzeli čas in denar, da so gledali nekaj, kar so vedeli, da je le izmišljeno, le plod domišljije nadarjenega pisca, ki piše samotarsko v svoji sobi ali pod kakšnim drevesom? In zakaj so to ljudje počeli relativno neprekinjeno že od nekdaj in to še danes počnemo? V tem svetu in v tem času se najpogosteje podamo v kino, da doživimo, kot nešteto generacij pred nami, zgodbe o drugih ljudeh.

Čeprav, sicer občasno, zaide v kino tudi kakšen dokumentarec ali film po resnični zgodbi, pa je dejstvo, da si največ ljudi najraje ogleda domišljjski film. Kot pričajo številke finančno najuspešnejših filmov, najraje filme, ki niso samo namišljene vsakdanje dogodivščine, ampak fantazije, ki presejajo mejo naše stvarnosti. S skrajno izstopajočo izjemo, ki se glasi Titanik (ki sicer temelji na resničnih dogodkih, vendar je zgodba v zgodbi popolnoma izmišljena) in potrjuje splošno pravilo dominacije fantazij, kot so filmi Harry Potter, Lord of the Rings, Pirati s Karibov, Star Wars itd., lahko ugotovimo, da najbolj ljubimo zgodbe, ki istočasno elegantno povežejo nekaj arhetipskih »vsakdanjih« situacij in ljudi ter nekaj arhetipskih fantazijsko-mitoloških prilog, ki so vse prej kot navadne. Še ščepec komedije in tragedije in že je ustvarjena kar najširši množici (vključno z menoj) zgodba, ki je nikoli več ne pozabimo. Ja, ko bi le bilo tako lahko. Kljub temu je še vedno tista skrita, mistična sestavina, ki daje tem stvaritvam tisto neprijemljivo unikatnost, ki jih dvigne nad stotine nesprejetih imitacij in podobnežev. Te sestavine še ustvarjalci sami ne poznajo dobro, zato raje majhna analiza vsakdanjega in nevsakdanjega na teme-

Zakaj so si ljudje od nekdaj vzeli čas in denar, da so gledali nekaj, kar so vedeli, da je le izmišljeno, le plod domišljije nadarjenega pisca, ki piše samotarsko v svoji sobi ali pod kakšnim drevesom?

lju naštetih ultra uspešnic. »Harry Potter« povezuje arhetip navadnega nepriljubljenega in nezahvalnega otroka, z mitološkim arhetipom izbranega posebnega, ki le mora domov v svoj svet (magije) in odkriti svojo pravo identiteto in poslanstvo. »Lord of the Rings« povezuje navaden motiv preprostega dobrosrčnega, ruralnega človeka (hobita) in nadnaravni motiv, da se v njem (preprostem človeku) skriva edini odrešitelj sveta pred zlom (prstanom). »Pirati s Karibov« se podobno ukvarjajo s

preprostim človekom (kovačem), ki pa je (preko svoje skrite, celo pred njim, prave identitete) povezan z rešitvijo Karibov pred duhovi – pirati (zlom). »Vojna zvezd« tudi podobno združi motiv nerelevantnega kmečkega fanta z motivom, da je v resnici usojen rešiti galaksijo pred zlom (imperijem). Kot so bistrourni bralci opazili, gre za relativno podobno povezavo dveh enakih arhetipov, ki pa so v različnih filmih – zgodbah drugače »zapakirani«. Če mi odpustite pretirano poenostavitev druga-

če kompleksne obravnave arhetipov v najuspešnejših filmih, seveda. Kino mora biti magičen. Ni ga premagala televizija, niso ga premagale videokaseta in njene naslednice. Vendar je kino samo, kot njegovo ime izdaja, gibajoče se slike, a kljub temu se zdi več kot samo vsota svojih posameznih delov. Kakšen nauk ali zabavo od tega izvajamo mi, je odvisno od nas samih.

Z drugega vidika lahko pogledam sam nase in odgovorim, zakaj grem jutri v kino gledat Temnega viteza. Od nekdaj imam rad zgodbe o herojih, v torek zvečer grem rad iz hiše ter spijem kakšen »špricer« in rad imam prijateljico, ki tudi gre v kino. Iskreno povedano je od dneva in razpoloženja odvisno, kateri od teh treh faktorjev je odločilen. Največkrat pa le slednji, če si priznam. Kako pa je pri vas? ■

Kubrick in njegov opus

Stanley Kubrick je ameriški režiser, ki se je v polju komercialnega ustvarjanja kar najbolj približal tako imenovani art sferi in dosegel neverjeten uspeh za vsak svoj film. Gre za opus trinajstih glavnih del in nekaj dokumentarcev, k čemur pa je režiser dodal še objave fotografij.

ALJAŽ SELINŠEK

Verjetno lahko za režiserjev začetek kariere označimo objavo fotografije v tedaj znameniti reviji z imenom *Look*, kar je storil že s šestnajstimi leti. Drugače pa režiserjevi filmi, ki na videz (mogoče z izjemo *Space Odysseya*) delujejo lahko kotno, v sebi nosijo globok pomen in dokaj težavno karakteristiko likov, ki v njih nastopajo. Tako se je v New Yorku rojen umetnik iz fotografiranja, ki ga je spremljalo veliko let, preusmeril k dokumentarnim filmom in iz teh k filmski umetnosti kot taki, pri kateri je v petdesetih letih posnel svoja prva dva filma, imenovana *Fear and Desire* (1953) in *Killers Kiss* (1955). Slednja dva v njegovem opusu veljata za nekoliko manj odmevna ali, drugače rečeno, režiser še z njima ne pokaže tistih značilnosti, po katerih ga bo kasneje občinstvo prepoznavalo. V petdesetih letih je posnel še en film, in sicer že leta 1959 in nosi naslov *The Killing*. Nekateri filmski kritiki so menili, da je ta film, ki govori o filmski tolpi, odločilno prispeval k režiserjevi prepoznavni umetniški metodi, kjer se le-ta kaže v vlogi nadzornika, če lahko rečemo šahovskih figur, kjer ne odstopa od nobene svoje vnaprej za-

črtane poteze. Kakorkoli, naj je bil to začetek odmevnih umetniških metod in ustvarjanja, pa naj bi slednje nekoliko padlo s filmom *Spartacus* (1960), epom, ki ga je produciral in v njem igral Kirk Douglas. Vmes je posnel še delo *Paths of Glory* (1957). Leta 1962 je občinstvu postregel z delom, posnetim po romanu Vladimirja Nabokova, ki nosi naslov *Lolita*. Gre za ljubezensko zgodbo starejšega moškega in mladostnice ali, bolje rečeno, 12-letnega dekletca¹. Film nam prikaže metode snemanja, ki jih v prejšnjih režiserjevih delih še nismo mogli opaziti. Delo je zaradi nazornih ljubezenskih prikazov odnosa med likoma povzročilo številne polemike in škandale. Opus se nadaljuje z delom *Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb* (1964), satiro ali komedijo, ki sovpada z neugodnim časom ameriške politike in na humoren način obravnava napetosti med Ameriko in Sovjetsko zvezo. Istega leta je bila namreč znamenita kubanska kriza, ko so sovjetske sile na Kubo namestile nuklearne rakete in režiser je v tem kriznem obdobju zbral pogum in občinstvu prikazal, kaj bi se zgodilo, če bi bil usoden gumb za sprožitev nuklearnega orožja v rokah napačnih ljudi. Delo

je nadaljeval z mojstrovino, ki se imenuje 2001: *A Space Odyssey* (1968). Naslednji film, *Clockwork Orange* (1971), naj bi bil režiserjev najbolj nemoralen film in naj bi predstavljal antitezo prejšnjemu delu, s čimer si je celo zaslužil nekajletno prepoved v Angliji. Govori o skupini razgrajčev v bližnji prihodnosti in poskusu spreobrnitve. Namreč družba kot taka, splošeno rečeno, skuša vsakega, ki ni z njo v koraku, spremeniti po svojem okusu. Barry Lyndon (1975) vsebuje kompozicijo, ki je bila značilna za slikarsko umetnost 18. stoletja, čas, v katerega je film tudi postavljen in prikazuje vzpon in padec irskega vojaka. Film je prejel štiri oskarje, ampak zaradi neosvojenih oskarjev za najboljši film in za najboljšo režijo je neka-ko padel pod pričakovanja, k čemur je pripomogla tudi epska dolžina, saj film traja več kot tri ure. Za tem filmom je še do leta 1999 posnel tri filme, namreč *The Shining* (1980), *Full Metal Jacket* (1987) in *Eyes Wide Shut* (1999). Pri prvem lahko izpostavimo priredbo romana Stephena Kinga, statično kamero in igro Jacka Nicholsona, v katerem igra psihotičen lik v odmaknjenem hotelu. Drugi govori o treniranju ameriških vojakov za kaj drugega kot Vietnam,

s čimer avtor znova opozori na nesmiselno ameriško politiko, tretji in tudi zadnji njegov film pa predstavlja nasprotje prvega (*Fear and Desire*), ki je bil posnet v New Yorku kot takem, se pravi na ulicah, medtem ko je tega poustvaril in rekel, da je to New York iz sanj. Film govori o odnosu med možem in ženo, ki ju igrata še tedaj poročena Nicole Kidman in Tom Cruise, ki sta postavljena v seksualni svet in paranojo. Avtor je nedolgo za tem umrl in pustil še nekaj nedokončanih projektov, med drugim tudi *A.I. Artificial Intelligence* (2001), ki ga je končal Steven Spielberg.

¹ V romanu Vladimirja Nabokova je dekletce staro 12 let, v filmu pa je slednje spremenjeno in je stara 15 let.

PODLUPO

NEPREČENLJIVA MOJSTROVINA

2001: *A Space Odyssey* (1968) – film, ki velja za režiserjevo največjo mojstrovino in ob njegovi neverjetni vizualnosti in glasbeni obarvanosti, pri kateri gotovo najbolj izstopa Stravskova simfonija. Tako je govoril Zaratustra, obravnava razvoj človeka kot takega. Torej, spremlja ga od rojstva do smrti in do transcendence. Do tistega, zaradi česar človek je to, kar je. Slednje je prikazano z enigmatično dojenčkom v mehurčku na koncu filma. Film med drugim človeka poustvarja kot stroj, kar je neposredno razvidno tudi iz računalnika po imenu HAL, s katerim protagonist komunicira. Med drugim nas režiser sprašuje, ali si nismo bližje s stroji kot smo si sami med seboj, saj smo jih mi sami ustvarili. Film nam poda neverjetne prikaze veselja, ki delujejo metafizično, kar je tudi njihov namen. Drugače pa film temelji na romanu Arthurja C. Clarka z naslovom *The Sentinel*. Vsekakor pa velja, da je film neopisljiv in da ga preprosto vsakdo mora ne samo pogledati, ampak tudi dojeti.

Znameniti prizor Nicole Kidman v filmu *Eyes Wide Shut*.

Riversplash padel v Sočo

V poletnem času se zaradi nevarnosti, da zbolim zaradi očitno že neizbežnega vpliva klimatskih naprav, preselim v naravno hladnejša okolja. Ena izmed prvih postaj poletnega pohajkovanja ob vodi je bil Reggae Riversplash v Tolminu. Ponavadi drži rek »Malo dnara, malo muzike«. Riversplash je na veliko razočaranje dokazal nasprotno »Veliko dnara, malo muzike«. Dobesedno.

MAJA KAUCIČ

Po dolgotrajnem čakanju na potrditev novinarske akreditacije se je organizator s tedensko zamudo vendarle odločil za odgovor. Kocka je padla in veselili trio, ki si je baterije ob Soči polnil že pretekla leta, je razpadel na plesni duo. Z nevarno omejenimi sredstvi, pokvarjenim števcem za bencin in avtom, ki se je jamrajočega zvoka podal, bojim se da na eno izmed svojih poslednjih poti, sva s kolegi na avtocesti bile boj za preživetje. Hektično vožnjo med »šleperji« je pri Logatcu zamenjala tista bolj ležerna, ki je s svojim pozibavanjem po večno ponavljajočih se ovinkih vzbujala slo po plaži, ritmih in brezdelju. Nato končno Tolmin. Kot pričakovano ni bilo pretirane gneče. Hm, si mislim, morda je kriva mizerna napoved vremenoslovcev, morda cene kart, ki so trgale žepe, ali pa konstantno padajoči trend kakovosti prireditve ob sotočju. Prvi obhod je

izpolnil pričakovanja, žal. Manj razposajenih obrazov in glasbe v zraku ter ogromno fluroscentnih brezrokavnikov, ki so pregledovali prtljago, in v primerjavi s prejšnjimi leti povečano število stojnic z vsem mogočim in nepotrebnim po osoljenih cenah. Izginili so tudi plakati, ki so napovedovali dogajanje in usmerjali lenobo. Pozabili so tudi na sanitarije, ki so jih obljubljali v prostorih hotela. To je bilo moč prebrati na spletni strani, s katere pa je omenjeni post čudežno izginil. Organizator je očitno deloval po načelu minimalizma. Tukaj sicer ne vidim večjih težav. Zatakne pa se pri sloganu »respect the nature«, ki se je že prvi dan pogrezal po smeteh. Malce razočarani sva vendarle oprezali za primernim šotoriščem, ki bi združevalo senco in razgled ter nudilo zavetje pred napovedanimi nevihtami. Po premlevanju, pavzah in kronični utrujenosti, ki se me je lotila ob pogledu na

bistro rečno strugo, se je travnik za glavnim odrom izkazal za lokacijo z najmanj pomanjkljivostmi.

Kamen v hrbtu me je prebudil v prvo pravo festivalsko jutro na Soči.

Vse bolj jasno je postajalo, da je prostor, na katerem se nas je zbralo že večje število poleževalcev pred šotori, namenjen VIP parkingu. Optimistična želja, da le ne domujemo na »parkplacu«, se je razblinila s prihodom izpušnih cevi zelo pomembnih osebnosti, ki so bile to zgolj zaradi tega, ker so bile ob pravem trenutku na pravem mestu in plačale 10 eurov. Ker je prevladovala želja po zabavi, se nisva obremenjevali z mislijo na naporno selitev. Misija preložena. Odpraviva se na sotočje, kjer je »beat« doma. Razredčene vrste na nabrežju so se lenobno majale v ritmu soundsystema, ki je donel po vsej dolini. Tu in tam je fascinantna barva reke privabila kakšnega nadebudneža v svoj objem, ki je nato rezko zjavkal, po najkrajši poti zlezel na suho in očividcem hitel zagotavljati, da pa le ni bilo tako hudo.

Festivalski vsakdan je bil znova v znamenju potlačenih potreb in posledično mučnih obiskov disksijev, ki bi jim lahko pripisali tisti rek o bombonjerah. Nikoli ne veš, kaj te pričaka. Po vsiljivem smradu sodeč, pa nič kaj prijetnega. Kopalnica – kontejner, s petimi tuši in ravno toliko umivalniki, je bila konstantno pod vodo. Če seveda lahko tako imenuješ blatno sodrgo. Saj ne rečem, hladen tuš dobro dene, malce bolj motiče pa postane, če ti med prhanjem okrog nog plavajo tamponi, koščki lesa, lasje in drugi predmeti z identifikacijo katerih sem imela večje težave. In ko po drugem, tretjem obisku »kopalnice« ugotoviš, da očitno ni ljudi, ki bi

skrbeli za vzdrževanje higienskega minimuma, in da po vsej verjetnosti obred očiščenja zapustiš bolj umazan, kot če se ga sploh ne bi udeležil, si dokončno odločen – za skok v Sočo.

Lov za hrano. Ko je pošla tista iz nahrbtnika, smo se veselili na tisto bolj zdravo, ki so jo na sotočju ponujali bolj ali manj vsa leta. A namesto kulinarčne ekspedicije v svet zelišč smo dobili čevapčiče in pleskavice. V razmerju s ceno so bili tudi ti obroki nezadovoljivi. Tolmin so tako preplavile horde lačnih želodcev. In žejnih grl. Tudi tokrat je bil vnos pijače na prizorišče prepovedan, zato se je velika večina šotoristov opila že čez dan. Pol litra postanega, razredčenega piva je stalo kar 2,20 evra. In kot posledica drage vode z okusom piva so razumljivi številni poskusi tihotapljenja alkohola, kljub dobri zastraženim vhomom, kjer so možje v fluroscentnozelemem zmagovalno prestregli vse, kar je bilo pitno. In nasploh so bili varnostniki precej »vestni«, razen nekaj podkupljivih ali razumevaljških izjem. Ob dnevnih pregledih zapestnic so v SS-ovski maniri stresali šotore, zbijali neumne šale in grozili s prisilnimi izgoni. Tudi sprehodi ob nabrežju so bili omejeni. Povsod ograje, prepovedi in jezni obrazi rediteljev, ki so izživiljali svojo potrebo po ugledu in moči. Ljubezen, mir in enotnost je najbrž odplavilo.

Tudi večerni koncerti niso postregli s presežki. Na odru in pod njim je manjkala energija. Stavili smo na adute ob koncu rajanja. Ker pa je bil nastop »legend« negotov, je bilo čakanje v nesproščnem vzdušju kampa vzrok za nejevoljo pristnih ljubiteljev reggaeja, ki prihajajo v Tolmin predvsem zaradi glasbe. Veliko je bilo prelite hude krvi tudi na račun cene vstopnic, ki so obljubljale mnogo več, kot je bilo do tedaj prikaznega. Sama zaradi akreditacije nisem imela pretiranega vzroka za tovrstna pritoževanja. »Marjani« (pojasnilo v nadaljevanju) pa so na mačehovsko organizacijo gle-

dali precej bolj sproščeno. Naveličani obrazi prodajalcev krame, ki so se selili z enega festivala na drugega, so izdajali, da je bila prodaja rizl, bongov, kap, hlač, obeskov, kipcev, toaletnega papirja iz konopljinih vlaken in podobnih reči podpovprečna. Nemec, ki je trgoval z oblačili, je poklapano dejal, da je v Tolminu zapravljal čas ter živce, njegov sosed z Jamajke pa je pritrdilno prikimal, a se kljub temu režal do ušes.

»Marjaaaaaan!«

Letošnji reggae je privabil bistveno večje število ljudi, ki so zgrešili prvotni duh prireditve ter se večino časa ukvarjali z iskanjem točilnih pultov in s kričanjem po Marjanu odgovarjali na klice iz vsega šotorskega naselja. Kdo za hudiča je ta Marjan in zakaj se že vendar ne oglasi, da prekine domino efekt, ki je bil morda na začetku še vzrok za občasna nasmihanja, a se je po dveh dneh neprestanega pretiravanja prevesil v nadležen akustičen šum? Čredni nagon je pridobival na razsežnostih in konstantno kalil mir. Ko sem že mislila, da se je ljudem po dvodnevem konzumu, vseh možnih opojnih substanc popolnoma utrvalo, mi je sosed s parkirišča pojasnil, da gre za foro, ki je zrasla na zelniku Metalmanie, kjer se je menda izgubil nek Marjan, ki je bil kasneje najden v bližnjem grmovju. Dretje je bilo očitno tako všečno, da se je obdržalo vse do konca festivala. Celo med koncertom izredno dobrega benda (ki jih ni bilo na pretek) na glavnem odru, kjer je pevka poskušala animirati občinstvo k aktivnejšemu sodelovanju, je v odgovor dobila: »Marjaaaaaan!!!« Groza.

Zadeti od dolgčasa

Vrhunec festivala je predstavljal petkov večer, ko je legendarni in vidno zadeti Michael Rose po polurnem jamranju prekinil koncert in zahteval organizatorja na oder, saj ta naj ne bi plačal nastopajočih. Rolando – the man je v zadregi, ki je nastala, v zaodrje poklical tolminskega župana ter nato zaradi »tehničnih težav« napovedal konec festivala. Ha????!!!! Kaj bomo torej počeli preostanek oddiha na Soči? Skadili še pol tone trave? Se dalje valjali s kamna na kamen? Čez dan se, razen so-

undsystema (ki je bil še najboljši, kar se je zgodilo v smislu glasbenega ustvarjanja), na plaži ni dogajalo popolnoma nič, nobenih delavnic, razstav, iger ali podobnih kratkočasenj.

Sama sem se neprestano navdušena nad kuliso, ki jemlje sapo, zaposlila s fotografiranjem in iskanjem neobljudenih, težje dostopnih plaž in se čudila nad neslišnostjo reke, ki je odplavljala slabo voljo.

Nato se v soboto od ust do ust razširi vest, da jo je organizator z denarjem od vstopnine popihal neznano kam in da je bil letošnji Riversplash najbrž zadnji. Za njim so prizorišče zapustili še Nizozemci s soundsystemom v prtljažniku. Konstrukt glavnega odra se je pričel razstavljati na prafaktorje, varnostniki so postali popustljivejši, diksiji so kar kipeli od postanega blata na soncu, za smeti pa je že davno zmanjkalo kant. Zvečer nas je potolažil plakat, ki je naznanil, da večerni koncerti vendarle bodo, le da so prestavljeni na mali oder ob Soči. Koncerti da, vendar brez glavnih nastopajočih. Manj uveljavljeni bandi, ki menda niso zahtevali honorarja, so kljub velikemu razočaranju nad klavirno organizacijo, ki je izžela denarnico ter veliki večini pustila luknjo v spominu, poskrbeli za finalno žurko. Morda je zanj zaslužen predvsem unikaten ambient tik ob reki, ki se je neslišno vila v noč.

Konec?

Zadnje jutro in streznitev. Sotočje je izgledalo kot deponija smeti. Zgodnji sprehajalci, po zgroženih obrazih sodeč domačini, so se glasno pritoževali nad cirkusom, ki je dohiteval svoj konec. Po videzu je razumljivo, da so Tolminci vedno manj navdušeni nad festivalskim dogajanjem ob strugi bistro hčeri planin. Nerazumljivo je, kako se je lahko prireditev, ki se je ponašala s povezanostjo narave in človeka, prelevila v kontekst plačljivega množičnega onesnaževanja, kjer je zadevanje postalo poglavitna okupacije in ne spremljevalna dejavnost, kot je bilo sicer. Če vest o zadnjem reggaeju na Soči drži, ne bom pretirano žalostna. Za pozitivne vibracije smo morali letos poskrbeti sami. Z dobro družbo se to zgodi samo od sebe. Kjer koli. In še brezplačno. ■

Baročni Maribor

Nedavno tega sva pred dvoetažnim mostom s kolegi pristala v koloni in čakala, da se je kočija s konji premaknila s cestišča. Morda bi na dogodek gledal drugače, če kočija ne bi bila prazna in kočijaž ne bi mirno telefoniral, ko smo se ostali potili v avtih. No, on ima v odprti kočiji naravno klimo ... Ko sva se tako počasi pomika, sem se vprašal, kaj neki si misli turist, ki ga vozijo mimo mesarskih obratov, tovarne pralnih praškov in transformatorja ter preko nabit to polnega dvoetažnega mosta. Morda so posamezniki v mestni kočiji našli zadnji izhod za rešitev mariborske industrije. Če zapiramo tovarne v »totem« mestu, jih lahko še zmeraj prodamo kot turistično zanimivost v slogu »S konji med bivšimi paradnimi konji Maribora«. Priznam, nisem naklonjen konjskim vpregam. Nikoli nisem bil. Še manj razumem, kaj ima kočija iskati v štajerski prestolnici. Kočija kot turistična zanimivost sodi v Maribor približno tako, kot sodi muzej rock 'n' rolla na Dunaj. Ljubka pridobitev, a žal nič več. Baročni Maribor je resda imel številne kočije, kakor je imel industrijski Maribor prvo železnico v Sloveniji. No, in smo zvesti tradiciji v obratnem vrstnem redu dobili najprej turistični vlakec in turistično kočijo. Ljubko, ni kaj. Nedvomno mestni gospodi sila godi se naokrog voziti v kočijah, a res je tudi, da je že Cankar imel marsikaj za povedati o tistih, ki se vozijo v bogatih ko-

Ne, ne bom se podal v čudoviti svet umetnosti in ne želim igrati vodiča po mestu, ki ima številne hvalevredne baročne spomenike. Niti ne bom pogreval stokrat slišanih pripomb o zastekljenih arkadah gradu. Dotaknil se bom novejših domislic.

čijah. Žal, odgovorni so rekli A, pozabili pa so reči B. Tako so začeli s turističnim vlakcem, ki je le slabo vključen v neko širšo zgodbo, npr. muzeja ali razstavišča o južni železnici. Podobno je z novo kočijo. Težava nastopi, ko organiziraš vožnjo z mestno kočijo, ne moreš pa veliko pokazati. Da ne bo pomote, strinjam se z vsemi, ki pravijo, da je Maribor lepo mesto. Kaj lepo, čudovito je, nenazadnje je moj rojstni kraj, a vendar ni vse rožnato. Zamisliti se moramo, da Koroska cesta, ki je v samem centru mesta, iz dneva v dan propada. Denacionalizacija gor ali dol, to se preprosto ne sme dogajati. Imamo mestni park, ki se je tik pred popolnim propadom le začel obnavljati. Odprto oz. bolj podrti ostaja vprašanje restavracije Center. Lent, skupaj z minoriti, ki bi moral biti središče kulturnega dogajanja v mestu ob Dravi, celo večnost ni doživel prenove in tako že zdavnaj ne ustreza zahtevam časa in potrebam kulturnikov. Nenazadnje ima prav kultura osrednje mesto v turistični ponudbi. Veliko k poraznemu stanju na področju kulture pripomore stanje duha v mestu. V mestu, ki namesto v kulturne ustanove vlaga v razvoj trgovskih centrov in garažnih hiš. Morda je smiselno najprej urediti razmere in popraviti nekatere črne točke v mestu, preden se postavim na ogled. Drugače je poteza z mestno kočijo res baročna – z okraski zakriti resnične pomanjkljivosti. ■

Festival mladin

Navidezno stekanje vzporednih črt, postopno zmanjševanje bolj oddaljenih predmetov pri gledanju v daljavo in mednarodni mladinski gledališki festival. Vse to so Perspektive, ki so se v organizaciji MKC Maribor in Prve gimnazije dogajale konec julija na Prvem odru. Obiskalo jih je okoli 40 mladih iz Londona, Zagreba in Maribora, ki so javnosti predstavili tri igre in zaključno produkcijo delavnic.

DAŠA PURGAJ

Gledališče prinaša možnosti senzibilizacije, soočanja s seboj in je kot tako v današnjem stanju porušeni in materialnih vrednot vse bolj nujno. Čeprav ima svojo norost, je za njo pedagoško izobraževanje in doživljanje samega sebe, dojemanje svojih misli in občutij. In smiselno gledališko izobraževalno delo ima na različnih koncih sveta več podobnosti, kot se zdi na prvi pogled. To je s festivalom Perspektive dokazala tudi vodja festivala Mojca Redjko, ki je povedala, da je namen prvega tovrstnega festivala pri nas predvsem izmenjava izkušenj in stremenje k skupnemu učenju srednješolcev, ki se ukvarjajo z gledališčem. Hkrati pa zapolniti neko nišo, praznino, ki na tem področju pri nas vsekakor obstaja. Predstave in delavnice, ki smo jim bili priča, so bile namreč najvišje kakovosti, mlade pa so skozi večdnevne delavnice, kjer so se srečali z različnimi načini gledališkega izražanja, vodili vrhunski gledališčniki. Po besedah vodje festivala Mojce Redjko je bil njihov namen spoznavanje dopolnilnih gledaliških vsebin, ki v nobeni od skupin niso predstavljale njihove »main stream« usmeritve, ponudile pa so številne koristne metode in načine gledališkega izražanja in snovanja. Delavnico vizualnega gledališča je vodila Andreja Kovač, ki je skušala kombinirati različne elemente in vanje vključevati ambient. Ambientno gledališče presega ločitev med življenjem in umetnostjo, išče še neuporabljen prostor. Pomembni so fragmenti življenjske resničnosti – ugašanje sonca, porajanje svetlobe, trenutek tišine, veter. Stvari prostora se čutijo. »Zamislite si, da ste list, veter vas nosi po nebu,« je v mladih spodbujala čutni spomin tudi Svetlana Patafta iz Studia EHO iz Zagreba, ki je vodila delavnico z

naslovom Telo in glas, kjer je šlo za človeško delo telesa in psihe. Zoran Petrovič, vodja gledališča Moment, je v delavnici gledališča predmetov z mladimi raziskoval material in sestavljal celote, ki iz tega izvirajo. S pomočjo Sebastijana Stariča in Vita Weissa pa so mladi v fizičnem gledališču raziskovali fizične sposobnosti čutenja telesa. Sicer je bilo na festivalu produkcijo delavnic moč tudi videti, mladi gledališčniki pa so se predstavili še s svojimi predstavami. Vse so bile vrhunske in odlično obiskane, kar samo potrjuje, da potreba po tovrstnih srečanjih obstaja. Predstava Studia EHO Staraka se je uvrstila na hrvaški državni gledališki festival, Redbridge Youth Drama Class s predstavo Confusions načrtuje gostovanje po Veliki Britaniji, predstava Gle-

skih gledališč

dališke šole Prve gimnazije Harun in morje zgodb pa je na državnem festivalu Vizije letos prejela priznanje za najboljšo uprizoritev v celoti in se tako neposredno uvrstila v program jesenskega Linhartovega srečanja. Nastala je pod režisersko taktirko Andreje Kovač in po motivih romana Salmana Rushdieja, Britanca, pakistanskega rodu. Gre za ekološko, na nekaterih točkah tudi socialno družinsko pravljico, ki se spogleduje z mitologijo Tisoč in ene noči. V njej je problem izgubljene domišljije prikazan skozi perspektivo dečka Haruna, čigar oče je priljubljeni pripovedovalec zgodb Rašid Kalifa. Ko ga zapusti ljubljena žena Soraya, ki se naveliča moške »hoje po oblakih«, Rašid izgubi moč pripovedovanja. Harun se odloči pomagati očetu in zgodba se zaplete oz. jo odlično zapletejo mladi nadarjeni igralci. Nič manj dobro pa se z odrskimi perspektivami niso spopadli mladi iz Redbridge Youth Drama Class iz Londona, ki so jih dijaki Prve gimnazije spoznali lani, ko so pri njih gostovali s predstavo Lepa Vida. Otočani so prikazali predstavo Confusions oz. Zadrege. Ta na absurden način obravnava vedno aktualno vprašanje, kaj pomeni biti

Britanec. Štirje prizori iz brezizhodne stvarnosti se umeščajo v temačen hotelski bar, v imenitno restavracijo s francosko hrano, na vaško praznično sejo in na klop v parku, kjer se srečujejo štiri osamljene duše. Prizori uporno in ostro prikazujejo problem človeške osamljenosti, katastrofalno slavlje, neuspešen poskus zapeljevanja in večerjo z nepričakovanim zapletom.

Z igralskim debijem, igro Starka, pa se je predstavil tudi zagrebški Studio EHO, ki deluje pri Srbskem kulturnem društvu Prosvjeta in ga vodi igralka Svetlana Patafta. Predstava Starka je nastala po predlogi Danila Harmsa, njegova dela pa so zaradi vseprisotne nesmiselnosti, o kateri piše, zelo priljubljena, saj ponujajo možnost improvizacije in osvobajanja.

Zmožnosti gledališča so torej neskončne. Nenazadnje je gledališče edina umetnost, kjer je mogoča identifikacija objekta in modela in v kateri se lahko dosledno razvije načelo preslikovanja življenja. Ekipa mladih ustvarjalcev pa je dokazala, da so tovrstni gledališki festivali nujno potrebni, tako za pedagoško izpopolnjevanje kot dodatno bogatenje kulturne ponudbe našega mesta. ■

Odlomek iz nagrojene predstave Harun in morje zgodb v izvedbi Gledališke šole Prve gimnazije.

recenzije

PIŠE: IGOR BAŠIN

BLACK ANGELS

(Light in the Attic, 2008)

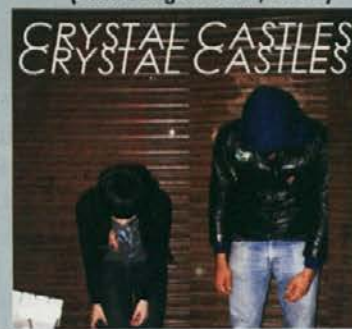

Directions To See A Ghost

Vsak nov album je preizkušnja. Sploh pa drugi, če je bi prvenec na meji master-primerka. Teksaški rockovski psihedeliki so na poti k duhu, ki jih vodi, izgubili kompas. S čezmernimi aranžmaji so naravnost poudarili svoje vzornike, pionirje psihedelije 13th Floor Elevators in prince hrupa Spaceman 3, a kaj, ko so ustvarili hladan album pod pričakovanji. Vsaka šola nekaj stane. Samo da ni zaključena!

CRYSTAL CASTELS

(Last Gang Records, 2008)

Crystal Castels

Še ena dekliško-fantovska kombinacija, še eno veliko upanje tekočega leta. Ob multiinstrumentalistu Ethanu Kathu je v prvi vrsti tega novoraverskega trash-electro-punk dua kričava frontwoman Alica Glass, ki ima na plošči bolj postransko vlogo. Prevladujejo če enolične, primitivne in repetitivne ritem-skladbe so prej dobro ozadje za kakšen cyber-caffe kot pa plošča, ki bi nam obrnila svet na glavo.

DUBIOZA KOLEKTIV

(Menart, 2008)

Firma ilegal

Z Edom Maačko, Damirjem Avdičem, Frenkiejem, Defence in v zadnji vrsti z Letu štuke je ta bošnjaški kolektiv še ena bomba iz balkanskega s(m)od(nik)a, ki streli besede o realnosti, korupciji in neumnosti. Na tretji, samo polurni plošči je spregovoril v stoodstotnem maternem jeziku urbane Bosne, kar je odločilno našpičilo pedvidljiv kitarški ragga hip hop, ki je zato prepričljivejši in pristnejši.

SPHERICUBE

(samozaložba, 2008)

SPHERICUBE. JUGDA

Jugda

Mladinci prekmurskih meglic in ravnic so iznajdljivo pritaknili svoj prvenec k prvi tiskani različici www.rsqmag.com fanzina. Kvintet želi očitno preseči postrockovske regulative, a je z ujetim in zapetatenim hotel preveč. Sploh na vokalni ravni, ki prav kazi instrumentalna potovanja ter jim jemlje vetra in elana. Na srečo so tudi trenutki, ko glasba ni konj, ko poleti, ko motiv dobi smisel in namen.

LJUBLJANA

Razstava ZLATA MRZLICA, Galerija Mestnega muzeja Ljubljana, od 5. do 30. avgusta: gre za razstavo, v kateri umetnik iz vsakdanjosti izkopa pomembne trenutke in jo spreminja. Tematsko izhodišče razstave je mesto San Francisco, in

sicer naslov označuje njegovo zgodovino. Koncert GORAN BREGOVIĆ in ORKESTAR ZA SVATBE I SAHRANE, Križanke, 4. september ob 21. uri: Goran Bregović velja za enega najuspešnejših glasbenikov na območju nekdanje Jugoslavije. V zadnjih letih deluje predvsem skupaj s svojim »Orkestrom za poroke in pogrebe« (Orkestar za svatbe i sahrane), s katerim žanje velik uspeh po Evropi.

Festival PESEM POLETJA 2008, TamTam v Casinoju KONGO v Grosupljem, 31. avgust ob 20. uri: festival organizira TV Paprika, na njem pa se bo za glavno nagrado potegovalo 45 izvajalcev.

MARIBOR

Fotografska razstava V SIJU ŽAROMETOV, Jazz club Satchmo Maribor, do 30. septembra: gre za razstavo Borisa Voglarja, ki skuša ujeti nepopovljive trenutke. Na osnovi večletnega fotografiranja je tako nastala zbirka fotografij s koncertov.

CELJE

Festival ETNO URBAN POLETJE, Mladinski center Celje, do 29. avgusta: ciklus kulturnih prireditvev prinaša bogat program s področja glasbene in gledališke umetnosti. Tako bo v soboto, 16. avgusta, na sporedu stand up komedija »Komikaze«, v petek, 22. avgusta, nastop skupine Ana Pupedan in v petek, 29. avgusta, nastop skupine Katalena.

AJDOVŠČINA

KONJENIŠKI PRAZNIK V GOZDU, Gozd pri Co-

lu, 16. in 17. avgust: gre za srečanje konjenikov in konjske dirke. V soboto si lahko ogledate konjski biatlon, v nedeljo pa tekmovanje v spretnostnem jezdenju. Sledi družabni del s plesom in raznimi igrami.

BOHINJ

13. poletni glasbeni festival GLASBENO POLETJE V BOHINJU, Srednja vas v Bohinju, do 22. avgusta: na večerih klasične glasbe boste lahko prisluhnili tako domačim kot tudi tujim umetnikom, in sicer 14. avgusta koncert Karmen Pečar (violončelo) in Marine Horak (klavir), 21. avgusta koncert Mirjam Kalin (alt) in Igorja Vičentiča (klavir) ter 22. avgusta otvoritveni koncert XIV. mojstrskega tečaja za mlade glasbene talente, kjer bosta nastopili Maja Fleischman (violina) in Sanja Repše (violončelo).

DUTOVLJE

38. PRAZNIK TERANA IN PRŠUTA, prireditveni prostor Dutovlje, od 10. do 17. avgusta: gre za osrednjo prireditev kraške vinorodne pokrajine, ki privabi obiskovalce iz Slovenije in zamejstva. Poleg raznih skupin, ki bodo nastopile, velja za največjo zanimivost prireditve povorka kmečkih vozov s predstavitvijo kraljice terana.

LENART V SLOVENSКИH GORICAH

Stand up komedija HAMLET, dvorišče Občine Lenart, 19. avgust ob 21. uri: gre za duhovito predstavo, polno preobratov v stilu stand up komedije, ki jo odigra igralec Tadej Toš. Tako nam razkrije povsem nov in drugačen pogled na Hamleta.

NOVA GORICA

Prireditev ROBINOVA ZABAVA 2008, 6. september ob 16. uri: na tej raznoliki zabavi bomo letos lahko na odru prisluhnili Roku Kosmaču, Nataliji Verboten, Damjani Golavšek, nastopili bodo tudi Foxy Teens, Tanja Žagar, Rebeka Dremelj, Nino in drugi. Za otroke bodo potekale delavnice na temo »Gradim svoje mesto«. 60. obletnico Nove Gorice pa bodo obeležili s koncertom Ansambla Lojzeta Slaka in Big Foot Mame.

ORMOŽ

Mednarodni festival zborovske glasbe ORFEST, Cerkev sv. Jakoba Ormož, 22. avgust ob 20. uri: prireditev se bo odvijala v sklopu festivala Ormoško poletje 2008, na njej pa bo nastopil zbor Coral Carmina iz Španije.

POSTOJNA

30. tradicionalna KROMPIRJEVA NOČ
Veliko Ubelsko, 16.08.2008

Prireditev KROMPIRJEVA NOČ, Veliko Ubelsko, 16. avgust ob 14. uri: že 30. zapored se bo zvrstil praznik krompirja, ki bo prinesel pestro dogajanje in razne krompirjeve jedi. Za dolgoletno tradicijo prireditve, ki jo pripisujejo krompirju,

mu bodo letos postavili spomenik, za zabavo pa bodo poskrbeli Ansambel Lojzeta Slaka, Pop Design, Big Foot Mama in Forgotten Eden.

RUŠE

Festival LETNI ODER RUŠE, Ruše, od 22. do 31. avgusta: festival obsega deset dni odličnega gledališča in ostalih kulturnih prireditvev, ki ga obišče okrog 10.000 obiskovalcev. Poleg gledališča lahko obiskovalci obiščejo tudi lutke, glasbene prireditve, likovno dejavnost in ples.

SEVNICA

Koncert skupine HAZARD, Grad Sevnica, 21. avgust ob 20. uri: skupina Hazard sodi med najuspešnejše slovenske pop skupine, ki je bila posebej popularna v 80-ih letih, nato pa je potonila v pozabo. Ob začetku novega tisočletja so se glasbeniki vrnili v originalni zasedbi, da bi s svojo glasbo razveseljevali svoje oboževalce.

STUĐENEC

Koncert skupine KATRINAS, Poletno gledališče Studenec, 5. september ob 19.30 uri: poleg skupine Katrinas, v kateri so zastopani ženski glasovi, bodo nastopili tudi razni gosti: Alenka Gotar, Eva Černe, Sirene in vokalna skupina BIT ob spremljavi Roka Goloba in HeaveniX bande ter Pihalnega orkestra Šentupert.

VELENJE

Likovna razstava: SALIH BIŠČIČ, Razstavišče Barbara – avla uprave Premogovnika Velenje, do 12. septembra.

Koncert MADE OUT OF BABIES in CHANG FFOS, Mladinski center Velenje, 25. avgust ob 21. uri: skupina Made Out Of Babies se uvršča med novejšje eksperimentalne hardcorovske izvajalce, člani skupine Chang Ffos pa želijo izbrisati meje med podzvrstmi hard rocka v povezavi s punkom, metalom, hardcorom, noisom in psihadeliko.

Srečo Lovel

EKSTAZA SMRTI

Vse je ekstaza, ekstaza smrti!
Zlati stolpovi zapadne Evrope,
kupole bele (vse je ekstaza!)

vse tone v žgočem, rdečem morju;
sonce zahaja in v njem se opaja
tisočkrat mrtvi evropski človek.
Vse je ekstaza, ekstaza smrti.

Lepa, o lepa bo smrt Evrope:
kakor razkošna kraljica v zlatu
legla bo v krsto temnih stoletj,
tiho bo umrla, kot bi zaprla
stara kraljica zlate oči.
Vse je ekstaza, ekstaza smrti.

A, iz oblaka večernega (zadnjega
sla, ki oznanja Evropi še luč!)
lije kri v moje trudno srce,
joj, in vode ni več v Evropi
in mi ljudje pijemo kri,
kri iz večernih sladkih oblakov.
Vse je ekstaza, ekstaza smrti.

Komaj rojén, že goriš v ognju večera,
vsa morja so rdeča, vsa morja
polna krvi, vsa jezera, in vode ni;
vode ni, da bi pral svojo krivdo,
da bi opral svoje srce ta človek,
vode ni, da pogasil bi z njo
žejo po tihi, zeleni jutranji prirodi.
In vse je večer in jutra ne bo,
dokler ne umremo, ki nosimo
krivdo umiranja, dokler ne umremo
poslednji...

Joj, v to pokrajino, še v to zeleno,
rosno zeleno pokrajino, še v to,
sonce večerno, boš zasijalo
s pekočimi žarki? Še v to?
Morje preplavlja zelene poljane,
morje večerne žgoče krvi,
in rešitve ni in ni,
dokler ne padeva jaz in ti,
dokler ne pademo jaz in vsi,
dokler ne umremo pod težo krvi.
Z zlatimi žarki sijalo bo sonce
na nas, evropske mrličke.

Žumer

Referenca

izobraževalni servis

Jezikovni tečaji ⚡ Strokovna usposabljanja

Športni programi in zdravje ⚡ Izobraževanje za duhovno rast

Učenje in trg dela ⚡ Računalniško usposabljanje

NE ZAMUDI

07/49-02-400

www.referenca.eu

info@referenca.eu

Kavarna & klub Zvezda
Polet med Zvezde!

Brežice

Černelčeva 3
8250 Brežice

Krško

CKŽ 36
8270 Krško

Strežemo izvrstno kavo *illy*
Privoščite si najboljšo!

ŽURVAHER

Servis in storitve za mlade:

Turistični aranžmaji, vse vrste fotokopiranja,
tiskanje, prodaja študentskih bonov, brezplačni dostop do
interneta, nakup vstopnic za koncerte, mladinske izkaznice

Agencije PUNKT:

Krško CKŽ 37, Krško, 07/49-05-480

Brežice Černelčeva 3, Brežice, 07/49-66-116

Sevnica Trg svobode 1, Sevnica, 07/81-44-355

www.punkt-on.net

Univerzitetna knjižnica Maribor

P 6710/3, 2008

120800088,8

COBISS

UNUPINAZ-REGIO

www.regio.si